

Revistă finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

IULIE 2016

NR. 7 (1611)

ANUL XXVIII

1 LEU

www.revistaorizont.ro

BRUCE SPRINGSTEEN ÎN EUROPA

16-17

ANCHETA
DACA N-AR FI EXISTAT ROMÂNA, ÎN
CE LIMBĂ V-AR FI PLACUT SA SCRIEȚI?

ALEXANDER BAUMGARTEN
EUGEN BUNARU
RUXANDRA CESEREANU
EUGEN DORCESCU
DAN NEGRESCU
LUCIAN PETRESCU
IOANA PÂRVULESCU
ANA PUȘCAȘU
MONICA ROHAN
MONI STĂNILĂ
CRISTIAN VASILE
MARIUS VASILEANU

6-7

O OBLIGAȚIE MORALĂ: SĂ TRAGI
PROSTIA DE COADA
DRAGOȘ PAUL ALIGICĂ

Ce trebuie să vedem de fapt întâi e partea plină a paharului: atât de multe familii, comunități, indivizi au rămas totuși în picioare. O oarecare coloană vertebrală de caracter și cu standarde rezistă în această populație. Pe mine asta mă miră: de unde apar și tot apar după fiecare generație oamenii ăștia care au o înclinație să copieze și să se identifice cu civilizația și lumea civilizată?! Care au o anumită vocație a standardelor și decentei. De unde apetenta asta pentru un model uman și civilizațional într-o minoritate de români în ciuda contextului și factorilor istorici constrângători?! Ceilalți – "toți ăștia" – sunt ușor explicabili: sunt o funcție socială naturală a condițiilor adverse și contra-selectiei. Dar ei, minoritatea perenă ce dă continuitate, linie de rezistență și coloană vertebrală proiectului social-politic modern numit "România", reziliență și persistență acestei pătuiri sociale care reușește să se reproducă și reinventeze la fiecare generație este o cu totul altă poveste...

**TIMIȘOARA
CAPITALĂ
EUROPEANĂ
A CULTURII**
ORAŞ CANDIDAT

4-5

DESPRE RESITA LITERARA, VERSIUNEA' GHEORGHE JURMA

CORNEL UNGUREANU

RESITA LITERARA, DE ACUM SI DE DEMULT

În urmă cu aproape doi ani, când lucram cu avânt la *Geografia literară a României*, Gheorghe Jurma mi-a explicat că pregătește un volum despre literatura Reșiței. Bine, i-am răspuns, dumneata faci un volum despre literatura Reșiței, eu scriu unul despre literatura Banatului. Știam că dl. Jurma tipărise un șir de cărți cu "amintiri din pagini de ziare", cu pagini care fuseseră adăpostite mai întâi de publicațiile locului: consemnau întâlnirile, lansările, evenimentele scriitoricești. Scriau despre viața culturală, literară, artistică din oraș. Erau cărți vii, cu fotocopii din articolele maeștrilor care scriseseră despre oraș. Care numiseră, cu elogii, evenimente reșițene. Jumătate de veac Gheorghe Jurma a trăit în oraș – în miezul vieții literare reșițene. A condus un cenaclu care a format scriitori, o revistă – *Semenicul* – care a participat, prin mese rotunde, dialoguri, anchete la viața literară românească.

Steagul elogijelor reșițene este purtat de Mircea Martin, "cea mai importantă personalitate literară a Reșiței", va scrie pe drept, în repeate rânduri, Gheorghe Jurma, cel mai omagiat personaj al Reșiței de odinioară și de azi e Toma George Maiorescu. Amintirile "din pagini de ziare" se ocupă de plasticienii, folcloristii, interpreții cântecelor populare, cei care pot defini, poate mai bine decât ceilalți, locul. Geografia culturală cărășeană. Gheorghe Jurma poartă conversații cu Alexandru Grozăță, Nicoleta Voica, Traian Jurchelea ("Zona Carașului se distinge printr-un stil de interpretare aparte față de celelalte bănătene, printr-un temperament mai dulce; doinele se strecoară mai discret în sufletul omului"). Sunt dialoguri întinse. Gheorghe Jurma a scris despre Eminescu, Creangă, Sadoveanu, dar și despre masoneria cărășeană pagini care pot fi recitite – care trebuie recitite.

Reșița literară se naște dintr-o autobiografie bine modelată: autorul a trăit în acest loc, îi poate reconstrui istoria, dar și istoria literară, poate scrie despre viața literară din ultimii cincizeci de ani. I-a fost martor și constructor. Nu-i omite pe cei care au trecut prin curcurile literare și s-au manifestat, cu sau fără succes, în întâlnirile literare. Cartea este ilustrată cu pozele celor care au fost, care sunt în dicționarul literar (cartea se încheie cu dicționarul literaților). Îl realizează, să repetăm, autorul. Sunt fotografii ale întâlnirilor cu cei sosiți, grăție lui Mircea Martin, de la București. Sunt întâlnirile din Cluj, de la revista *Tribuna*, dar și de la întâlnirile cu tribunii, la Reșița. Enciclopedia "reșițeană" a lui Gheorghe Jurma nu cunoaște adversități: și revista *Semenicul* și revista *Reflex* apar pe coperta volumului, înconjurând standardul "Orașul cu poeti". Fiindcă Reșița a fost numit de unul dintre criticii trecători prin Reșița "Orașul cu poeti", Gheorghe Jurma "și ai săi" și-au însoțit cu entuziasm, dar și cu cuvenitele autoironii, titlul. Reșița nu mai este azi "Cetatea de foc", e "orașul cu poeti".

Cartea lui Gheorghe Jurma începe prin a vorbi despre "cetatea de foc" – despre vremurile în care orașul era definit prin forța sa industrială. Prin întâietăile sale

industriale. Emblema "cetatea de foc" pe care i-a pus-o un nefericit articlier nu mai există. Ceea ce nu înseamnă că numitul Davidoglu ar fi fost un personaj infam. Dramaturgul Davidoglu mărturisește că la începuturile sale a fost citit cu bucurie de Rebrenu: era un Tânăr care putea să devină un important scriitor. A fost acceptat în noua societate după ședințe în care a refăcut și a refăcut pagini care ar fi trebuit să devină folositoare noii orânduirii. Devenit, după prelucrări successive, personaj de nădejde, a fost trimis la Reșița, unde a rămas să "se documenteze" și așa s-a născut *Cetatea de foc*: piesă care ar fi trebuit să definească orașul socialist. Azi, când orașul pare că se pustiește. Gheorghe Jurma "și ai săi" cred că e bine să se opteze pentru "Orașul cu poeti", denumire până acum repetată în întâlnirile cenaclistice.

GHEORGHE ZINCESCU

Lângă masiva sa *Reșiță literară* Gheorghe Jurma ne oferă și volumul *O lacrimă a lui Dumnezeu*. E antologia poetică a lui Gheorghe Zincescu, scriitor care s-a stins recent. Aproape o dată cu apariția volumului *Reșiță literară*.

Gheorghe Zincescu a obținut în 1976 marele premiu la concursul național de poezie de la Băile Herculane. Nu era mic lucru: în juriu erau Mircea Martin, Ion Horea, Toma George Maiorescu, împreună cu George Suru și Cornel Ungureanu. Poezia whitmaniană, de mare respirație, dar și cu furii antisistem a lui Gheorghe Zincescu n-a putut să apară în reviste și nu cred că a apărut în vreuna din cărțile lui.

Poezia din antologie, suavă, melodică, ține de presentimentul sfârșitului: "De departe vine vântul acesta/ De foarte departe/ Foșnește grădina în noapte/ Ca atinsă de moarte// Tipă o creangă sub pas/ sub ghenușe/ Drumul nostru fără popas / Trudnic și lung e// Picură stelele tot înaltul/ Intr-o lacrimă/ Oglinda fântâni, ascunsă, o clatină". Și, ca un mesaj de Dincolo: "Din trupul meu acumă zboară ibiș/ Cum flăcări moi pe jaruri se îngâñă/ Cum de pe suluri de papirus scribib-și / Adună vesnicia într-o mâna...// Mă pierzi, frumoaso, prea este subțire/ Mărăgăritarul clipei, prea rotund/ Când vremea numai amintire-i/ Aripilor de ceată de pe prund...". Admiral poet, ne atrage atenția autorul antologiei.

Gheorghe Jurma scrie despre poezia și proza lui Gheorghe Zincescu cinci pagini, lui Nicolae Sârbu și lui Octavian Doclin le rezervă tot cinci, lui Mircea Martin, cel mai important personaj al Reșiței literare, patru, ca și lui Toma George Maiorescu, poet emblematic la orașul său. De cele mai multe analize, comentarii are parte Marcu Mihail Deleanu – opt, Costel Stancu urmează – și sunt dedicate șase pagini. Gheorghe Jurma și-a rezervat numai două, cu bibliografia necesară.

LA PORTILE POEZIEI

Caietul Festivalului "Portile poeziei" e "redactat de Gheorghe Jurma". Presupunem că textul de pe ultima copertă îi aparține. Ar fi un comentariu necesar despre ediția a VI-a a Festivalului internațional de poezie "Portile Poeziei", dar și despre

Reșița literară: "Banatul de munte a avut mereu deschise porți către poezie, către cultură, aşa cum a avut spre frumusețile naturii sau spre muncile industriale și agricole. Un festival de literatură aduce aici pulsul literaturii contemporane și propune chei pentru a deschide porțile misterioase ale artei și ale sufletului uman. Fiecare ediție a prilejuit cunoașterea unor importante monumente istorice de pe teritoriul județului Caraș-Severin".

Dacă în textul de mai sus există câteva sintagme care par a fi ale organizatorilor de seamă ai Festivalului, finalul e cu siguranță al lui Gheorghe Jurma, exegat atât de atent la memoria orașului: "Rememorăm acum cei 245 de ani de la întemeierea uzinelor din Reșița – 1771 – printre cele mai vechi din Europa".

POST SCRIPTUM

Tot Gheorghe Jurma ne oferă cartea lui Dan D. Farcaș, *Marea spirală așteaptă*, apărută la editura pe care o conduce. Presupunem că a apărut la editura TIM (și) la insistențele d-sale. Dan D. Farcaș, președintele Asociației pentru studiul fenomenelor aerospațiale e un matematician de seamă, un savant care, în afara studiilor

de matematică, de ufologie, a scris cărți de memorialistică: *Hoinăring prin Reșiță pierdută* a ajuns la ediția a treia.

Dan D. Farcaș e un veteran al literaturii s.f. românești și, în postfața cărții, își amintește cu iubire de începătorii genului: "N-am putut aduna texte de față fără să-mi aduc aminte, cu recunoștință, de mentorul *Colecție de povestiri științifico-fantastice*(CPSF) – de la primul număr, din 1955, până la desființarea ei abuzivă, în 1974 – scriitorul Adrian Rogoz, cel care m-a încurajat, m-a îndrumat și mi-a publicat primele șase dintre povestirile din acest volum. El, împreună cu Ion Hobana și Vladimir Colin, au condus *Cenaclul Martienilor* al Uniunii Scriitorilor, de la care am avut multe de învățat și mi-am făcut mulți prieteni...".

Marea spirală așteaptă (povestiri s.f.) începe cu amintirile autorului: cum, hoinăring el prin preajma Reșiței, prin Munții Semenic și prin Munții Aninei, întâlnește personaje din altă Galaxie. Un admirator reșițean al eminentului scriitor și savant mi-a atras atenția că dacă am așteptat 45 de ani sosirea americanilor, va trebui să mai avem un pic de răbdare: vin și extratereștri. În curând..

POEMUL DE VARĂ TIMP, TIMPI, TEMPURI OCTAVIAN DOCLIN

O închinare Domnului Mihai Șora, la Centenar

I. Timpul ceresc Cartea care spală vina Scribului fățărnic

II. Timpul duhovniceșc

A te privi în oglindă
să înțelegi desăvîrșirea
asemănarea

III. Timpul pămîntesc

Moartea – nașterea ta din nou
Între sub-Pămînt și Cer.

bana(R)t CÁRI

E o după-amiază în care orașul clocotește de evenimente îndrăznețe, iar spectatorii se împart între plăcerile de weekend. Pe o terasă interioară, lângă un copac înalt ce atinge cerul, se acordează instrumente și se comunică prin gesturi. Suav pianul, violoncelul, dar și acordeonul acompaniat de tobe își iau străile de teatru și încântă auzul, dându-și replici săltărețe. Un proiect inedit, delicat, narativ, numit

Muzica teatrului, coordonat de Cári Tibor, un Tânăr compozitor de muzică pentru teatru și film. Deși colaborează și cu alte formații, Cári își lasă imaginația să salte pentru a prezenta oamenilor o muzică pe care poate o ignorăm la teatru sau ne-am obișnuit prea mult cu ea încât să îi mai acordăm atenția pe care o merită. Astfel, povestea nu mai este vizuală, dar îți pune în mișcare simțurile pentru a da la o parte cortina și te îndeamnă să intri cu totul în firul narativ creat de voce și instrumente.

CLAUDIA BUCSAI

LA TOLCE VITA QUO VADIS, PRESĂ DESCULTA, PE HARTIE? MARCEL TOLCEA

Îți propun să abordăm metamorfozele presei din ultimul timp. Presa tipărită e pe cale de dispariție, blogurile nu mai au nici ele percutanță, televiziunea pierde teren, iar când îl mai păstrează, o face cu ajutorul divertismentului de proastă calitate.

Întrebarea ta, dragă Robert, ar putea fi subiectul unei conferințe. Mă preocupă mult ce se întâmplă cu presa astăzi nu doar fiindcă sunt profesor la o facultate de comunicare și jurnalism. Mă preocupă nu doar pentru că, în prima zi de facultate și la cursul festiv ale studentilor junarliști vreau să îi privesc în ochi fără să fiu ipocrit sau, mai grav, minciinos. În sensul că vând speranțe deșarte. Nu sunt foarte optimist în legătură cu sănătatea meseriei de jurnalist, dar nu din pricina pe care le-ai enumerat. În primul rând, este evident că presa pe hârtie e tot mai anemică. Nu știu dacă va dispărea, dar nu cred că asta e ceva neapărat rău: milioane de metri cubi de lemn amazonian scapă de la măcel. Ghinionul copacilor și al tuturor materialelor din care se face hârtia a rămas autorul. Glumesc! E firesc să se întâptează așa cu presa de vreme ce, de aproximativ 20 de ani, totul s-a schimbat în societatea mediatică. Accentuez, societatea mediatică, nu presa pur și simplu. Majoritatea reperelor s-au modificat până la inversarea lor: nu mai există presă scrisă genuină fiindcă toate canalele mediatice (scrise, audio sau TV) au și pagini virtuale; unele publicații nu mai costă nimic, ba chiar vin la tine acasă (vezi "Monitorul Primăriei"); meseria de jurnalist nu mai este una gestionată de diverse asociații, cum ar fi sindicatele de presă ori redacțiile; feed-back-ul este unul foarte rapid și, uneori, reacțiile cititorilor sunt încă mai interesante decât ale jurnaliștilor: pe smartphone, suntem conectați, practic, la pulsul planetei în fiecare moment; blogării — și aici mă despart de opinia ta — sunt surse alternative de informații în fața unei agresive tabloidizări. Și, desigur, încă multe altele. Asta se numește accelerare sociologică și, succint, aş defini-o ca o schimbare extrem de rapidă a actorilor, a rolurilor și funcțiilor.

Unii deplâng calitatea informației, goana după senzational, tabloidizarea, manipulările crase, invazia divertismentului de proastă calitate, invazia publicității etc., etc. Eu nu sunt neapărat pesimist, ci doar sceptic că se poate face ceva. Lumea nu mai citește mesaje univoce pe care ar dori să le înțeleagă. Lumea privește imagini-informații, însotite sau nu de cuvinte, de care vrea să fie uimită. Dar vesteau bună și că cei care știu să se specializeze în diverse domenii jurnalisticce au o pâine asigurată. E un exces de comunicare, e nevoie de comunicatori. Care să știe să modeleze informațiile factuale, să le simplifice, să le organizeze și să le dea memorabilitate. Iar celor care au înțeles acest mic secret, nu le rămâne decât să se organizeze în mici exploatari de bloguri. Căci a lor va fi lumea.

(Dintr-un dialog cu Robert Șerban)

ALTELE-S ARTELE JOJOHN CĂLIN-ANDREI MIHĂILESCU

Într-o noapte, după ce se terminase și ultima glaciatiune, micul Jojohn s-a rătăcit și, pînă să-i dea de urmă casei, își și pierduse umbra. Ani mai tîrziu, cînd a aflat că și Peter Schlemihl pățise ceva cam prea la fel, s-a hotărît să plece în căutarea lui. Voia, pasămite să-i fie el umbră bietului neamă, să-l scape de diavol. Jojohn ar fi vrut să se creadă filosof; iar profesorul lui de la mica universitate din Kent îi băgase în cap că filosofia engleză era prea fudulă ca să înțeleagă că era doar o umbră a celei germane.

Ce putea face un englez meditabund, vag creștin și gentleman fără cusur? Să-i redea umbra dîrdîndului Peter, să se împieliteze în ea. Așa a hotărît Jojohn. "Măcar o să fiu primul care încearcă așa ceva", și-a încheiat el poliloghia către îscusitul său tată, înainte de a-i cere banii de drum și binecuvîntarea.

Și a purces Jojohn către Germania, călătorind noaptea, dar niciodată de unul singur. După ce seara se ofilea, din păduri începeau să mișune cocoșații, gîngavii, autiștii ori vampiri dați afară din castele restaurante. Si, de vreme ce se simțea atras de de-alde astia și mergea împreună cu ei spre răsărit, de ce i-aș mai adăuga pe cei doi ruși fugari pe care i-a întîlnit lîngă Lille, cărora li se refuzase intrarea în fiecare din romanele în care încercaseră să se vîre, că toate romanele erau groase și deja pline de unii ca ei? De ce să-i mai amintesc pe soiurii care clonau umbre, pe care Jojohn i-a amușinat de la o poșta trecînd prin Luxemburg? Ori pe goliarzii fericiti, care de-abia își puteau ascunde formațunea militară? Doar gîngavii, autiștii și vampirii erau de încredere, că nu aveau nimic de împărtășit.

"VACANȚE SI CĂRTI"

În numărul dublu, nr. 30/31, al *României literare*, săptămînă scriitori sunt invitați să răspundă la o anchetă cu tema din titlul acestei consemnări. Autorii (Emil Brumaru, Leo Butnaru, Gabriel Chifu, Daniel Cristea-Enache, Vasile Dan, Gellu Dorian, Mihail Gălățeanu, Ovidiu Genaru, Gabriela Gheorghisor, Marius Miheț, Gheorghe Mocuța, Irina Petras, Adrian Popescu, Dan Stanca, Alex Ștefănescu, Liviu Ioan Stoiciu și Răzvan Voncu) sunt încurajați să evocă o vacanță memorabilă și să dezvăluie, totodată, ce planuri de lectură au pentru vacanță următoare. Dacă evocările sunt ample, pline de farmec, "anchetații" au rămas oarecum datorii cu titlurile cărților pe care urmează să le parcurgă. Cu greu ne-au furnizat, majoritatea, un titlu-două. Iată însă un fragment din emoționanta evocare a lui Gabriel Chifu, dedicat primei vizite, în copilărie, la București. Excelentul poet și prozator, victimă predilectă, în ultimii doi ani, a "corecților politic" se pregătește și pentru o viitoare carieră de memorialist în forță: "Când m-am văzut în tren mă simteam în al nouălea cer. Inima îmi bătea cu putere, trăiam, percepeam totul dilatat, enorm, cu puritate și cu acuitatea simțirii, parcă aveam montat în creier un amplificator invizibil. Mersul cu trenul era pentru mine un eveniment cosmic. Eram deschis, eram curios, eram atent să nu pierd nimic, pregătit să mă încarc ca un fagure de experiență acelui exceptional dar ce-mi fusese oferit. Am călătorit noaptea, am schimbat trenul la Craiova, am așteptat în gară. Și n-am închis ochii, nu simteam oboseala. Ardeam de nerăbdare să mă văd acolo, în orașul fără seamă." (M.M.)

Jojohn a trecut într-o noapte Rinul, tăcut ca o armată invadatoare. Pe dată mirosurile au dispărut. "Aha!", a murmurat Jojohn pentru sine și pentru cititor. Tare-mi mai place aici. Umbrele nu au miro. Sînt gata. Se vede treaba că ajunsese în Germania, deși trecuse Rinul noaptea.

Noapte de noapte întreba în jur, pe vreun hoț ori vreun betiv, în dialecte pe care nici unul, nici celălalt nu păreau a le pricepe, unde l-ar putea afla pe Peter Schlemihl. Cu fiecare întrebare se simțea mai pierdut, dar mai fericit cu fiecare gîlgîit pe care îl primeau drept răspuns rătăcirile lui. Și a tot mers către răsărit, noapte după noapte și înainte de noapte, iubindu-se cu dorința lui Peter de a-și recăpăta umbra. Și a tot mers.

Mersese prea departe? S-a întrebat dacă nu se luase cu întrebatul prosteste de mult și dacă polacii nu o să-l hăciuască în vreun sănăt. Jojohn a simțit că îndoileile îi luaseră din greutate și că de acum încolo nu o să le mai poată duce. Norocul nu l-a părăsit, însă, nici în acea noapte. Lumina lunii i-a îndreptat ochii către o fată care alergă înnebunită peste cîmpuri. Frica îi luase răsuflarea. Raza lunii se apropia amenințător de ea. Fata s-a opri; a îngenunchiat; a început să silabisească ceva — o rugăciune? Jojohn a prins să alerge către ea, dar raza lunii era mai iute decît el, englez nărăvît la marșuri lungi și lente. Fata s-a ascuns în spatele copacului în care se preschimbase în vreme ce se răga. Luna i-a aruncat un mânunchi de raze. Dar fata nu mai era de găsit nicăieri. Jojohn și-a luat inima în dinți, a tras o gură de aer amestecat cu raze, și a luat-o agă către copac. Ajuns, și-a întors, nebun de curaj, față către lună, a rîs gros și s-a lungit pe iarbă — umbră aceluia copac.

O OBLIGATIE MORALĂ: SĂ TRAGI PROSTIA DE COADĂ

DRAGOŞ PAUL ALIGICA

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU: Dragoș, tu ai la descrierea ta de profil de pe Facebook un indicator care însălă multă lume: Liceul Silvic din Brănești. Cei care au răbdare și curiozitate să stie cu adevărat unde ești și ce faci vor putea descoperi, din puține clickuri că, stînd de ani buni în capitala SUA, ești însurubat la vîrful vîrfului în mediul academic de acolo. Ce ai fi fost dacă nu ai fi plecat din România?

DRAGOŞ PAUL ALIGICA: Cred că am mai spus asta, într-un dialog precedent. Așa că mă repet: sunt publicist prin vocație. Fapt e însă că nu am putut să-mi câștig existența din publicistică în țara mea și că a trebuit să mă ocup de chestii academice în emigratie. Dar eu sunt publicist de limba română prin vocație. Sau cel puțin aşa am ajuns să cred. N-am putut să-mi găsească un loc în publicistică în țară, unde aş fi vrut (și am și încercat) să construiesc instituțional în mass media, nu doar să scriu – și atunci am înțeles că trebuie să emigrez. Îmi câștig existența predând și făcând cercetare la interfața dintre științele sociale aplicate și filosofie. Inițial, asta a fost doar plasa mea de siguranță, când credeam că voi putea face publicistică românească și cariera academică era doar o modalitate de a-mi asigura independența. Din plasă de siguranță, s-a transformat, sub forța împrejurărilor, în altceva. Pe de altă parte, descrierea de pe facebook nu minte, pentru că, așa cum se spune, "la bază", eu sunt pădurar, absolvent al LSB.

— De fapt, ai fi putut să nu pleci de aici? Ai luat în calcul și această variantă?

— Desigur. De fapt, a rămâne – și apoi a mă întoarce – a fost prima mea opțiune. Nu am vrut să părăsesc România. Am încercat mai multe proiecte în România, chiar și pendulând ani buni între Occident și țară. Tot ceea ce am încercat în țară în acest sens a eşuat. Publicistica mea pură și simplă, în care depind doar de mine și de cititori, e singurul lucru care a fost viabil în acest sens în România. Instituționalmente nu am reușit nimic. Am fost obligat, forțat sădăr de împrejurări, să părăsesc țara și să mă integrez lumii academice occidentale. Eu nu am însă trăsăturile standard ale universitarului pe stil nou. Nu am autosuficiență ignorantei care se ignoră pe sine în hiperspecializare, nu am afinitățile ideologice cerute sau entuziasmul sistemului de status. Sper, cred, că am simțul ridicolului. Am văzut și am trăit prea multe ca să mă îmbătă cu apă rece.

Din cauzele de mai sus nu sunt întotdeauna cu totul confortabil cu mediul general în care trebuie să funcționez. Din fericire, sunt asociat acolo cu o ramură academică, cu un curenț intelectual oarecum excentric evoluției dominante în lumea universitară occidentală – cu o minoritate care nu e încântată de birocratizarea universității și rezistă corectitudinii politice, transformării lumii academice din științele sociale și umaniste în ceea ce vedem cu toții că se transformă sub ochii noștri.

— Nu trebuie să le spui tu, zic eu din start: ai fost colaborator direct și foarte apropiat al Nobelului din 2009 pentru Economie, ai multe cărți în limba engleză și ești, dintre toți români din întreaga lumea care au legătură cu științele sociale, unul dintre cei mai bine plasati.

— Este poate adevărat, dar asta nu schimbă lucrurile. Eu sunt prin vocație publicist de limbă română. Am lucrat însă, este corect, și continuu să lucrez, în proximitatea mai

multor șefi de școli de gândire și programe de cercetare din științele sociale, unii laureați multipli, inclusiv cu premii Nobel. Dar iau astă că pe un fapt al vieții, nu ca pe o validare de bonitate personală absolută. Înțeleg prea bine, tocmai datorită acestei proximități, propria valoare și limitele ei. De asemenea, înțeleg valoarea și limitele tuturor ierarhiilor academice contemporane și ale eforturilor uneori comice, alteori deprimante ce produc aspirații și o zbatere profundă în mulți dintre contemporanii mei care își caută cariera sau identitatea sau mantuirea în "munca cu cartea" și "descoperirea științifică". Având șansa să văd de aproape ce înseamnă niște minti și caractere academice stelare, sunt mai puțin impresionabil de agitația, posturile, ierarhiile, făcătura și arivistul parveniților intelectual care vor "să ajungă" și "să fie" fără să înțeleagă prea bine ce vor să fie și unde vor să ajungă. În plus, repet: sunt plasat acolo, în Occident, în dizidență intelectuală, în minoritatea care încearcă mai bine sau mai rău să reziste tăvălugului și care din această cauză nu e foarte populară între majoritarii de gen.

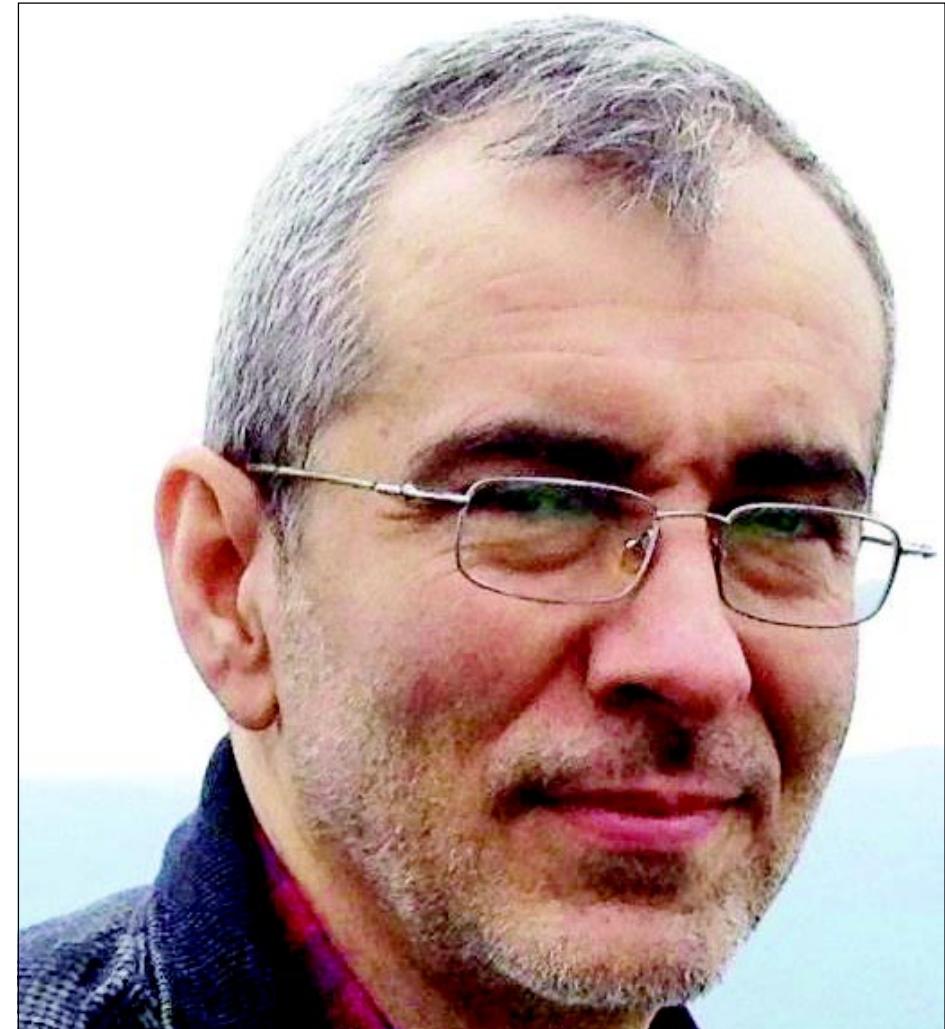
— Ești la distanță de România; distanță fizică, în primul rînd. Ce beneficii aduce această distanță perspectivei pe care o formulezi, uneori mai des, cu privire la ceea ce se întâmplă aici?

— Perspectiva mea asupra României nu știu cât beneficiază de distanță, dar include în mod sigur, în mod deliberat, o componentă de distanțare comparativă metodologică. Se întâmplă că citesc Witold Gombrowicz acum, când îmi pui întrebările astea. Găsesc în Jurnalul lui Witold Gombrowicz nenumărate pasaje cu al căror spirit este greu să nu te identifici și tentația parafrazei este atât de mare, că nu mă pot abține. Schimb doar numele țării.

În rest, punctul meu de divergență cu majoritatea cercetătorilor sociali și reformiștilor români și, aşadar, diferență specifică poziției mele, sunt ambele perfect redate de următoarea observație a lui Gombrowicz: "Diferența dintre ei și mine constă în aceea că ei ar vrea mai întâi să redescopere realitatea românească și după aceea abia să se creeze un nou tip de români - maturi. Această nouă Românie, după ce va fi fost redescoperită și definită, își va crea oamenii proprii. După mine trebuie început însă cu omul, cu individul și voi spune și mai mult: dezvoltarea României poate fi doar opera acelor oameni care au depășit România din ei însăși. Spui că România ta este înapoiată, imatură? Bine. Dar în acest caz prima sarcină este să te eliberezi de influența ei constrângătoare. Ca om, ești la fel de bun ca un englez sau un francez. Când ești român sau paraguayan valoarezi mai puțin. Simte-te deci un om, plasează-te mai sus decât această Românie subdezvoltată, nu îngădui ca mediul și modul de gândire românesc să te copleșească. Dar tocmai această imaturitate le impune cuvîntul: "noi". Ei mai sunt încă în fază gregară, fază proprie României, și nu sunt în stare să iasă din ea. Eu este pentru ei prea independent, prea liber. Ei sunt noi. Sunt România. Să fiind România, cum pot să o urmească din loc? S-au împotmolit cu ea în istorie. Amin."

— Ce se poate face mai bine pentru România de la distanță?

— Nu pot vorbi decât despre mine în această privință. Am încercat ca în ciuda absenței unei baze instituționale și publicistice în țară să particip publicistic – comentator

de întâmpinare și formare de opinie – la marile dezbateri și incidente ale vieții publice din ultimii ani. Am încercat să am o modestă contribuție la conturarea unor evoluții și soluții pozitive în anumite momente – nu atât prin influență asupra publicului larg – nu am acces la el, cât mai ales asupra formatorilor de opinie. (Ei alcătuiesc în mod covârșitor restrânsul meu public cititor curent). Atât am putut face de la distanță. Poate că am făcut-o mai bine sau mai eficient decât dacă aş fi fost în țară. Fiind independent – financiar și social – de încrängătura de interes din țară, vocea mea a fost poate un pic mai credibilă. Sau oricum mai puțin vulnerabilă calomniilor la care au fost supuși toți acei care spuneau cam tot ce spuneam și eu, dar fiind în țară, nu au putut scăpa împroșcării cu mizerie.

— De ce e aşa de complicat să faci aici, la noi, publicistică solidă? Eu am răspunsul meu – dar nu e, desigur, și răspunsul tău.

— Păi, isihasmul însuși are nevoie de o bază instituțională, de un regim instituțional minim și de o infrastructură intelectuală. Cum să faci publicistică solidă în România, când baza instituțională este așa cum este?! Când infrastructura este de fapt paravan sau butaforie. Am un mare, un imens respect pentru cei care fiind în țară au rămas în picioare până la capăt, făcând maximum posibil în condițiile date. Condiții institutionale atroce. Mă întreb: de ce e aşa de complicat să faci, aici, la noi, publicistică solidă. Păi iată: nu vezi?! Astea sunt condițiile instituționale și ăștia sunt premianții și premiații jurnalismului românesc, evaluatorii și evaluati, liderii profesioniști și meritari ei. Să atunci despre ce vorbim aici?! E un miracol numărul relativ mare de oameni de calitate rămași cu încăpătânare în peisaj. Tenacitatea lor este o sursă de imens respect și afecțiune din partea mea.

— De fapt, de ce e complicat, de pare

că e imposibil să faci lucruri solide, în bine, în această țară? Aceasta era direcția mare către care bătea și întrebarea mea precedentă...

— Uite, tocmai am văzut pe internet o chestie care mi-a plăcut. O fi scoasă din context, o fi reală, ce altă semnificație poate să aibă în contextul ei, nu știu... O dau și eu mai departe, în interpretarea mea. Statusul era astă pe facebook: "Ce înseamnă pericole? I-am întrebat. Mi-a spus: Toți ăștia. Gellu Naum....". Așa și eu cu întrebarea ta: "— De ce e complicat, de pare că e imposibil să faci lucruri solide, în bine, în această țară? — Toți ăștia."

— Dar, privind tot din poziția în care ești tu plasat, pentru ce este rău ori pentru reale din Occident – inclusiv din Occidental academic – simți că România (și, desigur, mai ales, oamenii de aici, elitele sale) au o apetență specială? Altfel spus: că au un fel de înclinație naturală mai degrabă să copieze răul care vine de acolo decât modelele bune, pozitive, solid-întemeietoare?

— Nu. Nu cred asta. România și români așa cum îi vedem azi sunt rezultatul unui lung proces social care a inclus 400 de ani de colonialism otoman – despote orientală – și 300 de ani de invazii, șicane și presiuni moscovite – despote orientală. La care se adaugă un experiment recent de distrugere și inginerie socială modernă ce a inclus lichidarea fizică a elitelor și liderilor naturali, plus 50 de ani de dictatură totalitară bazată pe contra-selectie vizând crearea "omului nou". Ce trebuie să vedem de fapt înțai e partea plină a paharului: atât de multe familii, comunități, indivizi au rămas totuși în picioare. O oarecare coloană vertebrală de caracter și cu standarde rezistă în această populație. Pe mine asta mă miră: de unde apar și tot apar după fiecare generație oamenii ăștia care au o înclinație să copieze și să se identifice cu civilizația și lumea civilizată?! Care au o

anumită vocație a standardelor și decentei. De unde apetența astă pentru un model uman și civilizațional într-o minoritate de români în ciuda contextului și factorilor istorici constrângători?! Ceilalți – "toți ăștia" – sunt ușor explicabili: sunt o funcție socială naturală a condițiilor adverse și contra-selectiei. Dar ei, minoritatea perenă ce dă continuitate, linie de rezistență și coloană vertebrală proiectului social-politic modern numit "România", rezilientă și persistență acestei pături sociale care reușește să se reproducă și reinventeze la fiecare generație este o cu totul altă poveste...

— Particularizez, pentru că e aproape inevitabil: suntem vulnerabili în mod aparte la diversele forme de gîndire "corectă politic" (gîndire care dă forme anume de practică – social, academic, politică, economic!), aşa cum, pe scară tot mai largă, par să fie mai toate țările din Vest?

— În ultimii 20 de ani am avut șansa să urmăresc pe viu, pas cu pas, ca într-un imens laborator istoric, un fenomen fascinant: difuziunea socială și răspândirea corectitudinii politice în țara, limba și cultura mea natale. La marginea spațiului occidental, în proces de integrare în el, un întreg univers social și cultural a fost penetrat încet-încet de această epidemie orwelliană. Am avut privilegiul să cunoșc fenomenul atât la origine, în epicentru său (lumea intelectual-academică americană), cât și în spațiul receptorului difuziunii – discursul public din țara mea. Am urmărit totul, am învățat să discern rețelele și mecanismele de difuzie. Cunosc cu precizie aproape predictivă reacțiile, modul de operare și patternurile de gîndire și comportamentale ale celor atinși de această patologie.

De ce spun asta? Pentru a sublinia că reacțiile și pozițiile mele privind problema au o natură mai degrabă clinică, nu ideologică; mai degrabă observațional-profesională decât personal-morală. De ce înțin să precizez asta? Pentru că vreau să fac o afirmație constatațivă: încă nu am întâlnit o minte românească de primă mână care să-i fi căzut victimă sau care să se complacă dogmatismului și servilismului săblonard corect politic. Nu am văzut, nu cunosc.

Da, modelul civilizațional occidental nu e asaltat doar de haosul și despotele orientale. Da, există ceva putred în însăși evoluția recentă a sistemului occidental. Da, corectitudinea politică se răspândește și în România. Dar este interesant că în cazul nostru ia forma fie a oportunismului pur și simplu ("accesare fonduri", "carieră europeană" etc.) sau a unei revolte a mediocrității împotriva a ceva ce mediocritatea identifică drept "elita intelectuală".

— Deci există totuși o apetență pentru a copia ceva rău din Occident, iar cazul corectitudinii politice e o ilustrație foarte bună.

— Nu neg asta. Dar dacă ne referim strict la fenomenul corectitudinii politice, repet: la noi în mod cert momentan e un fenomen al mediocrității și aspirațiilor identitare și de parvenire socială. Să ne gîndim ce vor figurile astea comentatoare (care tot atacă "elitele intelectuale" de ani de zile în numele unor idei și perspective noi – aşa cred ele) și care tot insistă să tot interpreteze variații pe același set de teme corecte politice?! Ce pot și ce vor ele să spună interesant, util sau cel puțin non-săblonard atât timp cât nici măcar nu au conștiință sau imaginativă că se învârt în același borcan al săbloanelor corectitudinii politice și ale Discursului Oficial Agreat? Adevarat: să vezi dincolo de borcanul în care te învârti și un efort de imaginea extraordinară când nu ești dotat nici cu bun-simțul comun al realității imediate și când pânza de fumuri, concepte, aspirații și emoții identitare induse mediatic și care alcătuiesc armătura ta intelectuală depășește mult capacitatea de control sau penetrare a intelectului tău...

Vezi, mă obligi să fiu mai precis în această discuție pentru că nu putem vorbi despre

fenomen în general fără a evoca minimal fațeta sa socio-psihologică. Vorbim acum de o clasă mică și difuză asociată la noi cu răspândirea discursului și acțiunii corecte politice. Încearcă să îi analizezi urmărind un experiment natural în plină desfășurare: evoluțiile recente obligă – aşa cum ai observat – pe purtătorii de corectitudine politică să se confrunte într-un mod fără precedent cu realitatea empirică ce mai nou se contrapune brutal universului ideologic-doctrinar în care sunt obișnuiti să opereze în comoditatea indusă mediatic și cultural prin rețele de propagandă. E ca o legea a gravitației sociale, dacă vrei. Nu te poți abate indefinit și nepedepsit prea multă vreme de la legile demografice, economice sau sociale ce definesc ordinea și dinamica socială. Să urmărim în perioada ce vine modul în care reacționează cei atinși de corectitudine politică când realitatea arată incoerență și absurdul pozitilor lor. Să încerci să o faci cu calm și fără indignare, deși recunoști că este greu uneori.

Să observăm cu atenție rezultatele acestui test: cel mai interesant lucru este modul în care oamenii aceștia acceptă să trăiască în disonanță cognitivă mediatic-generată continuu, într-o stare de schizofrenie indusă ideologic. Să îi privim: avem o evidență masivă numai în ultima vreme... Să ne uităm la ei cum nici măcar acum, după toate cele întâmplate, nu încearcă să își ajusteze minimal sistemul cognitiv și atitudinal. Nu. Se agăta de orice fir de păi care le permite (în mintea lor) să supraviețuască în lumea artefactuală indusă mediatic de autoritățile epistemice și mediatic asupra căror au căpătat o fixație. Să mai observăm ceva: în majoritatea cazurilor problema lor NU este (a) una de informare sau (b) una de capacitate de procesare a informației (nu e nimic deosebit de greu să înțelegi, de pildă, că nu pot avea în același timp și stat social și granițe deschise). În majoritatea cazurilor este vorba de ceva legat de aspirațiile identitare și de o anumită dorință de afirmare, de o neliniște și nesiguranță identitară bazată pe o anumită imaturitate care îmbrățișează formula de-a gata și revalidată zilnic în mass-media oferită de corectitudinea politică.

— Dedic corectitudinii politice multe reacții și comentarii, esti în mod regulat tînta polemică a celor care, cu știință sau nu, se fac purtătorii de cuvânt ai ei în spațiu românesc.

— Am să mă repet. Găsesc în *Jurnalul* lui Witold Gombrowicz nenumărate pasaje cu al căror spirit este greu să nu te identifici: "Un nivel îngrozitor... Ce se poate face ca Universitatele să înceteze cu fabricarea de ciurucuri, să nu mai strice atât de cumplit atmosfera în lumea noastră civilizată? În jur se îngheșue tot mai mulți tineri cretini de fabricație universitară, spălați chimic de inteligență lor naturală... începe să fie mare îmbulzeală de studenți care știu doar ce li se vâră în cap și care... au pierdut imponderabile cum ar fi caracterul, rațiunea, poezia, farmecul. Urătenia ordinată a acestora... începe să facă ravagii... Îmi place să-i scot din sărite pe acești prostânaci inestetici sau să-i zăpăcesc... Mă amuz stârnind neîncrederea lor primitiv-țărănească..."

Citindu-l pe Gombrowicz, întrebarea care se degăjă este: de ce? Pentru ce și de ce această tentație, această slăbiciune de a te pune mereu și mereu la mintea prostânacilor? De ce această formă de amuzament bazată pe speculația tâmpeniei native sau cultivate a gloatelor, turmelor de spirite "independente", "creative" cu spoișă cool și cutting edge occidentală și lecturi la zi de pe internetul progresist? De ce această slăbiciune? Să, mai ales, de ce tocmai acum, când noua revoluție tehnologică dă proștilor cu sau fără diplomă și pretenții academic-progresist-occidentalizante atât de multe resurse de a ne invada spațiul virtual și mental? De ce acest joc? De ce această aproape zilnică rutină? Răspunsul cred că l-a

dat tot Gombrowicz: "O săcăi ca să nu se năpustească asupra mea – aşa se exprimase el cîndva – căci pretindea că Prostia e un animal exceptional care nu poate să te muște când o tragi de coadă".

"Prostia e un animal exceptional care nu poate să te muște cînd o tragi de coadă". Și asta tine de cea mai bună explicație. Și pentru noi însine. Și pentru cei care întrebă. Ce faci aici, Aligică? Trag prostia de coadă, Prietene, trag Prostia de coadă.

— L-ai invocat mai înainte pe N. Steinhardt, între alții. Nu o faci des – deși a jucat un rol important în devenirea ta. Ne (mai) ajută azi gîndirea și exemplul personal ale acestui om, cu operă și destin ieșite din comun? Ne ajută să înțelegem Părintele Steinhardt, să înfruntăm și, poate, să reclădim o lume care părea – nu mai departe de acum două decenii – că intrase pe un făgaș normal și ireversibil, dar care acum e într-o adîncă și încă departe de final criză de identitate?

— Am să fac referire la un citat și un comentariu mai vechi. Spune Nicolae Steinhardt: "Minciuna. Aceasta este boala noastră fatală, nu cancerul... Ea e flagelul... Ea ne va duce la schizofrenie generală. Într-âțâta ne-am obișnuit cu ea, încât nici nu o mai simțim, am integrat-o. Dar ne sapă dinăuntru, ne distrug... Ne vlăguiește. Și e molipsitoare. Se transmite mai ușor ca SIDA. Trăim pe două planuri potrivnice, în cele din urmă nu se poate să nu ajungem la cele mai grave forme de psihoză".

Nicolae Steinhardt este un exemplu că se poate supraviețui cu conștiința teafără chiar și în condiții extreme, atroce. Ne ajută să înfruntăm. Ne ajută să supraviețuim. Nu știu însă dacă ne ajută să reclădim. Probabil că până la urmă îi cerem totuși prea mult. Și cerem prea mult și de la noi însine formulând problema în acești termeni. Generația noastră, ca și a lui Steinhardt are sarcina să țină lumina, flacără aprinsă. Să nu le lase să fie stinse. Este sarcina celor ce vor veni după noi – nu a noastră - să reclădească.

Interviu realizat de
CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

BREXIT, O LECTIE

Brexit! O neașteptată și catastrofală înfâringere a elitelor europene, a ideologiei și propagandei europene, a însesi ideii de unitate europeană. Democrația britanică a administrat din poziția de David o uluitoare lecție Goliatului establishmentului european și global. Sentimente amestecate: pe de o parte, admiratie pentru acest triumf al democrației și al oamenilor simpli în fața unor forțe mediatic, politice și financiare formidabile. Pe de altă parte, realizarea tristă că, noi, români, suntem probabil între cei care pierd în urma acestei decizii istorice. Spun "probabil" pentru că după acest nou episod în care analiștii, propagandistii media și predictoareai academic-politologici au fost umiliți atât de profund, trebuie să ne luăm măsură și să ne cîntărim bine cuvințele.

Cine va urma? Cine va mai rămîne? Va mai avea acum clasa conducătoare europeană din alte țări curajul să lase decizia pe mâna popoarelor pe calea referendară? Probabil că nu. Ceea ce am văzut în prima noapte de după referendum arată că spirală tăcerii sub presiunea propagandei oficiale duce la efecte unpredictibile. Revolta împotriva elitelor va continua însă în mod cert în SUA. Probabilitatea ca insurecția anti-establishment condusă de Trump să se amplifice crește văzind cu ochii. Ura și frustrarea față de clasa conducătoare, mediatică și intelectuală cu corectitudinile și programele sale de inginerie socială, cu aroganța și autosufițiența lor superioară, au atins un punct în care calculul de interes propriu al cetățenilor devine irrelevant. Oamenii pur și simplu vor să le dea peste nas acestor impostori. Am în familie oameni care înțeleg bine că interesele lor materiale sunt afectate de victoria insurgenților din UK sau SUA, dar nu se pot stăpini să aplaudă și încurajeze insurecția. Aici au adus decenii de impostură, fals și manipulare politică, ideologică și mediatică.

În fine. Intrăm într-o nouă eră. Intrăm în teritoriul necartografiat. Vor veni cîteva zile oribile în care după ce își vor reveni din soc, veninul, furia și neputința frustrată a agentilor și portavocilor ideologice ale establishmentului vor exploda. Să asta va trece. (DPA)

DACĂ N-AR FI EXISTAT ROMÂNA, ÎN CE LIMBA V-AR FI PLĂCUT SA SCRİEȚI?

**ALEXANDER BAUMGARTEN
FILOSOF**

M-aș fi bucurat să scriu în limbi mai apropiate de capetele culturii din care fac parte, deoarece ele mi-ar fi simplificat dificultățile pe care le am în română când încerc să gândesc și mai ales să traduc filosofie. Aceste capete au două sensuri distincte: mai spre trecut, iar atunci capătul îl văd în greacă și latină, fie spre viitor, iar atunci capătul îl văd în bulibăseala pe care o va crea pretenția de uniformizare mondială a englezii, din care va rezulta inherent o pluralizare ininteligibilă a acestei limbi și în final disparitia ei, cum s-a întâmplat cu latina. Spun că cele două "capete" mi-ar fi simplificat dificultățile, dar sunt conștient că ar fi făcut-o în moduri opuse. Dacă aș fi fost scriitor latin sau grec, m-aș fi putut scălda în simultaneitatea valorilor nominale și verbale ale participiului, semn al unei unități originare între subiect și predicator a minții noastre predicative.

Dacă voi fi fost scriitor de limbă post-ngleză (să o numim așa *ad hoc*), mă voi fi hrăniti spiritual din arheologia redescoperirii sensurilor fundamentale ale gândirii și expresiei ei lingvistice, explicând neîncetat sistemul prepozițiilor, al vocabularului participației, al ființei, și al altor concepții pe care le vehiculăm fără ca limba noastră să ne mai arate clar că o facem, ba chiar înșelându-ne adesea în folosirea lor. Dar remarcăți, vă rog, că cele două ipostaze imaginare nu sunt doar opuse, ci cad sub un gen comun, deoarece vorbesc despre aceleași probleme ale evoluției limbajului în cultura europeană, privite sau într-o fază a nasterii, sau într-o fază a unei dezagregări care invită la recuperare.

Iar meditația mea are două consecințe. Fiind plasată într-o filosofie a istoriei limbajului și a modurilor în care gândirea conceptuală, clară, precisă, articulată este legată de cele două limbi în care s-a născut, spune: pe de o parte că ea este de nedezlipit de fenomenul care i-a dat naștere și că trecerea în orice altă civilizație e doar parțială analogie (cea mai de succes, desigur, fiind cea de la *philosophia la arabul falsafa*), iar pe de altă parte faptul că investigarea geniului filosofic al limbii române, vis frumos al lui Noica, este întru totul contrar, din păcate, poziției pe care am descris-o.

**EUGEN BUNARU
POET**

O întrebare... caniculară, aș numi-o. În ton cu (ano)tempul sau cu timpurile. Până una, alta, să sperăm că, nici în varianta *horror* (voiam să zic, doar, cea mai absurdă), limba în care încă ne exprimăm, ca simpli vorbitori sau în calitatea specială de scriitori, nu va înceta să existe, fie și peste *veacuri / vremuri* (vorba cronicarului). Și asta, în pofida inerentelor metamorfoze, îmbogățiri vs. sărăciri lingvistice, lexicale etc., ori tocmai în acord cu ele.

Intrând puțin în sfera ludică a întrebării, mi-aș aminti de acea *limbă spargă*, inventată de Nina Cassian, ca și de *limba poezească*, invocată de Nichita Stănescu. Revenind cu imaginativia la cele terestre, la cele de-acum și de-aici, cred că poetul care (cred că) sunt și-ar dori să scrie într-o limbă aptă să-l exprime în unicitatea și, concomitent, în dimensiunea general umană a propriilor trăiri. Și, mai apoi, la urma urmelor, aș alege limba engleză pe care, regret, nu o cunosc decât în mică măsură, dar o posed intuitiv, și detectez

și îi savurez, prin canale aproape enigmatische, forță expresivă și latențele poetice, unice.

**RUXANDRA CESEREANU
POETA, PROZATOARE**

Dacă aș fi putut să îmi aleg limba de scris, aceea ar fi fost spaniola. Carol Cvintul spunea că spaniola e limba îngerilor. Poate. Eu zic că e limba cea mai rafinat sonoră pe care o cunosc. E muzică pură.

Drept care am și scris câteva povestiri (vreo trei) în spaniolă. Am, în sertar, o cărtulie de vreo 70 de pagini, care se numește *Tres cuentos fantasmales*, scrisă direct în spaniolă, dar care nu va fi publicată niciodată. E cărtulie de plăcere privată, scriind eu în limba în care aș fi dorit să mă nasc ca să scriu. Nu regret defel scrisul meu în limba română, mă simt bine în limba mea instinctuală, dacă mi se îngăduie acest calificativ. Dar aici vorbim despre fantasme și Tânăriri, iar spaniola face parte dintr-o astfel de Tânăriri. Apoi mai este o limbă în care îmi place să scriu. Un idiom pe care l-am inventat și care se numește Limba din ținutul Celălalt.

În 2011, am publicat, împreună cu Marius Conkan, un poem-roman de vreo 200 de pagini, numit *ținutul Celălalt*. La finalul acestei cărți se găsește un poem în limba din ținutul Celălalt. Iată-l:

TIJ MÂLOI NIL

tij mâloï nil
pestum clavot divâdil
sufner lavitom tirmil
dire sacreb filarc ducvit
umurc lon peghâm hir
histra evol gumurep
tustro balvah camselit
telmub hognar sidumon
graluh vondam filumoz
bastir gon marspum hasit
vulmod nispar esmuret
tarmuk zefral vindugar
meldruk hestră gatanai
harmenub ivil gador
pelcertrin haritum gos
jucnarev podoxi muh
gruztaz jarmod vuducmer
ilander gronbap ovnir
hirsangur iscra monsut

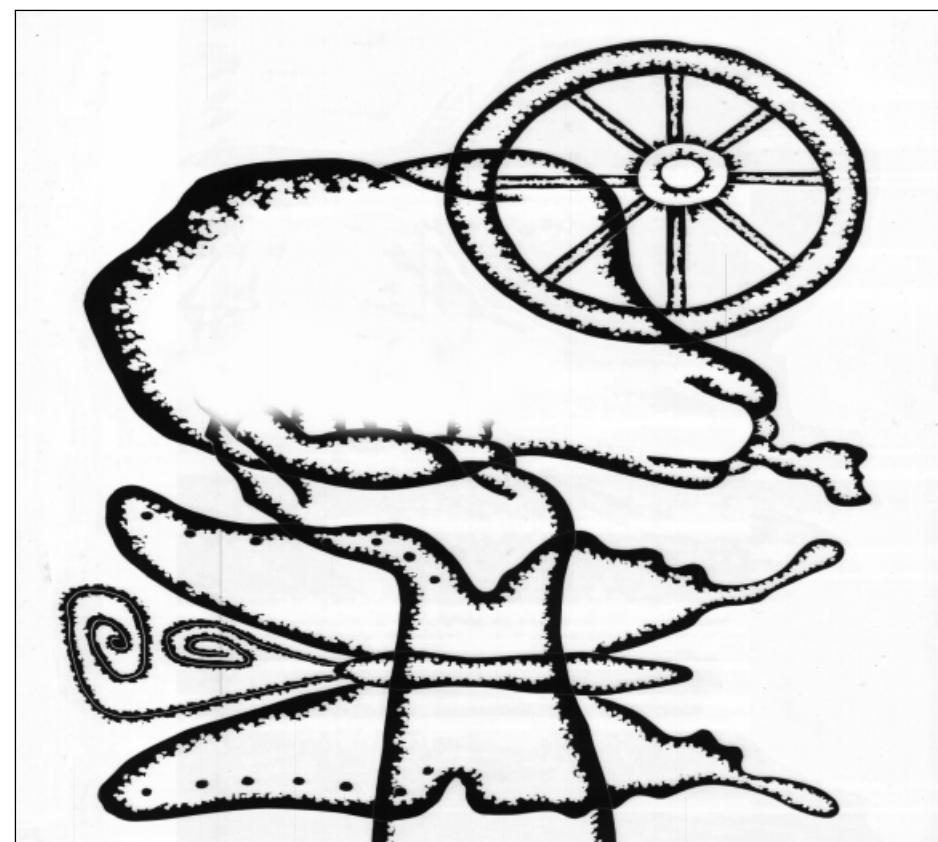
**EUGEN DORCESCU
POET**

În două limbi de demult, și eterne, cele care au întemeiat universul spiritual în care, de bine, de rău, ne ducem viața: Ebraica și Sanscrita. Dar, cum, din fericire, limba română există, și este atât de bogată în sonorități și sensuri, scriu în limba română. Uneori, îi adaug franceza și spaniola.

**DAN NEGRESCU
LATINIST, PROZATOR**

Iată o întrebare care, din retrospectivă inchizitorial-judiciară – domeniul care mă bântuie serios în ultima vreme – ar putea trezi suspiciunea de erzie nihilist-istorică. Dat fiind însă că trăim vremurile altor păcate (probabil), voi începe prin a da o sentință de achitare, dar totuși nu *levis*, pentru că rămâne un sămbure care stârnește, ceea ce înseamnă că, în fapt, deși nonsuspectă, întrebarea își atinge intenția.

Ca latinist, nu pot totuși să nu simt o virtuală măhnire, căci, dacă limba română n-ar fi, ar însemna că romani nu au

provincializat Dacia fericind-o, astfel încât, mai mult decât retoric mă întreb cine stie în ce bantustan sud-est european am vietui azi, ca urmări, desigur, ai unor geto-daco-traci-iliro-decebalo-burebistani?

Deși știu că voi stârnii hormonii cerebrai ai unei anumite categorii, mărturisesc că nu am reușit să înțeleg niciodată de ce distinsul imperator Marcus Aurelius, roman întru toate, i.e. născut și educat la Roma, și-a redactat monologul *Către sine însuși, în greacă?* Dacă avem în vedere că politic și militar totuși nu a strălucit precum alții din aceeași categorie, s-ar putea să fi fost un ales cugetător pe linia unui anume ifos intelectual conform căruia dădea bine să te elenizezi căt de căt; cu atât mai inutil gestul cu căt, firesc, a fost reținut ca roman, fie și numai prin varianta *Meditationes*.

Pe aceeași linie, dar în secolul XX, într-o din vizitele la Păltiniș, Constantin Noica m-a întâmpinat cu un vădit aer imperial de *Constantinus triumphans*; tinea în mână cea mai recentă scrisoare de la prietenul Mircea Eliade care îi mărturisea, dacă nu spășit, măcar supus, că "nu pot să scriu proză decât românește, ai avut dreptate". Cu o mină ceva mai îngăduitoare, dar la fel de satisfăcătă, Noica îmi relată, fidel simțăminteelor și raționamentelor sale: "I-am spus și lui, nu doar altora: nu vei scrie literatură niciodată altfel decât românește; nu pot scrie adevărat decât în limba în care gândești și ai fost educat, restul e minciună de sine, prefăcătorie". Apoi, aruncând scrisoarea pe masă, a adăugat: "Așa e cu autoexilații ăștia... orice ai încerca, limba nu te lasă, te trădează tocmai când vrei tu să o trădezi cu alta".

După cele de până aici e, cred, limpede că nu-mi voi afirma, în absență românei, dorința de a scrie în latină; nu cunosc care mi-ar fi condiția în Dacia Felix, în Imperiu și nu știu — nefăcând parte din categoria învățătilor — de vreun sclav daco-roman, de exemplu, care să fi ajuns scriitor. Deci: dacă Dacia nu ar fi fost cucerită de romani, fiind și scriitor, dar nefiind un (auto)exilat, probabil că aș renunța la proză și aş trece la poezie... pură (pentru a simplifica total lucrurile); macedonskian scriind, la "arta pură fără fraze".

**LUCIAN PETRESCU
PROZATOR, MEDIC**

Mă întreb: dacă nu ar fi fost limba română? Eu întreb, la rându-mi: câtă limbă română a rămas în limba română? Ei, hai, n-o să intru în istoria ultimilor 200 de ani ai națiunii, nici în cea a ultimilor 20 de ani... Bine, o iau pe o pistă ușor psihanalizabilă: în adolescență erau cu totul vrăjit de greaca veche. Începusem să scriu căte ceva, stupid și ambigu (dar cum un om n-are timp fizic să se schimbe în decursul unei vieți medii în durată...), recunoscut ca un ins realmente asocial și bizăr în reacții, mi-am dat seama, târziu, evident târziu, că n-aș putea face astfel decât muncă de traducător. N-am avut "stare" pentru asta. Bine, mai rămânea lectura unui scriitor (poate doi...) care m-a modificat cu sau fără miez solid – Flaubert. Și ca lecturi pubere (aiurea...): *Salammbô* și mai ales *Education sentimentale*. Oricum, nu eram prea original, măcar în anii '60-'70.... Si celălalt, culmea, un scriitor cu totul de necitit azi, nu? Henry-Marie Beyle, mă rog, Stendhal, *Le rouge et le noir*, ca să nu mai vorbim de *La chartreuse de Parme*. Ajunge!

Și iată de ce m-am apucat de franceză. (Ba, ar mai fi fost... puțin, și "muzica" plioasă din Verlaine, habar n-am de ce e legată în capul meu de sănsonelele începutului de secol XX de pe malul Senei, malul drept, ce e drept...) Viata are grija să te cadorisească exact cu ce-ți dorești: medic făcându-mă, într-o mare derulă post-adolescentă, ghicîți pe unde am ajuns cu munca de specialitate de pe la începutul anilor '90? Evident, la Nice. După reluarea exercițiului lingvistic, după vreo săse luni îmi formulam gândurile și-mi premeditam răspunsurile în limba lui Flaubert (aiurea, în Franță nici atunci și, cu atât mai puțin, acum, limba lui Flaubert nu mai trăiește, *no hard feelings* asta se numește generic *globalisation*). Dar apropos de globalizare, cine-mi poate spune *cum (dracului)* a putut renunța Nabokov la limba lui Pușkin (nu-mi spuneți că nu l-ati ascultat pe Serghei Feodorovici Bondarcuc recitând din *Ruslan și Ludmila*...). Cât despre Lermontov... Bine, tac, aș putea fi bănuit de rusofilie (la naiba, tare diferită de sovietofilie!).

si nu mi-ar părea chiar atât de rău... Sau cum a renunțat la limba de tranziție obligată, limba franceză. Ori ce-a putut face în enclava lui de undeva, din afară lumii zgromotului și a furiei taciturnul de Faulkner, învățătorul singurătăților mele prelungi. (Chiar așa, Faulkner a fost american? Poate, cel mult *nativ-american* – un termen tehnic sociologic actual... În ce țară o fi *Yoknapatawpha*?).

Așadar, nu tocmai *ubi bene ibi patria*, dar scriitorul e scriitor. Dacă e. Si acum cireasa de pe tort: am printre genitori italieni, mai precis lombardi. Ia ghiciti dacă nu mi-ar fi plăcut, așa cum vorbesc cu afurisită plăcere limba romană italiană (âsta e dialectul meu preferat, cel reinventat de Sordi-cel-demult-uitat), dacă nu mi-ar fi plăcut să... Dar 1 + 1 fac 3, sau poate 15, am scris doar în limba românească pe care o mai recunosc eu, și ca atare, aproape ilizibil, un chin întreg pentru cititorul din 2016... (Care cititor?) Căci în tot scriitorul zace un mic, abia deghizat, Dr. Mengele. Când te gândești că fără Shakespeare, Milton, Ben Johnson și probabil Dryden limba glorioasă englezescă ar fi avut acum cam jumătate din cuvintele anglo-normando-saxono-celto-france de azi... oare așa se fi întâmplat și cu cea românească, chiar ignorând accidentul numit *Scoala Ardeleană*? Habar n-am, metafizica asta, atât de comună și de dragă unor spirituri fantastice precum Giambattista Vico, în *Scienza Nuova*, mă depășește întru totul.

Dar nu pot să nu mă abțin de la gândul că *ieșirea la mare* mi-era simplă și la îndemână pentru orice gest, orice gând transformat în cuvinte, orice petec de frază publicată. Îmi amintesc de vorbele unui medic, bun amic din Helsinki, când l-am întrebat: de ce Dumnezeu stăti voi, de pe la 5-6 ani, cu totii, atât de bine vorbi englezescă, mă umilește asta, de-a dreptul! Cum, nu știi? – mi-a răspuns Tore. Dacă n-am învățat o limbă cunoscută mai peste tot, noi nici n-am exista, limba noastră nu e vorbită niciunde, poate, un pic prin Estonia, ceva care ne seamănă, eh, nu contează... Dar să nu vorbim despre vreo umilită prezentă sau istorică, de vreo lipsă de patriotism în gesturile mari ale colectivității finnice! Că pe dată-mi amintesc de faptele generalului Mannerheim, ori ale premierului Urho Kekkonen, dacă nu de cuvintele lui Alvar Aalto (și dacă ar fi fost doar cuvintele!).

Adevărat, nu mă văd scriind în finnică și nici măcar în suedă, deși îmi place la nebunie cum se cântă în Gotteborg (iar n-am accentul, dar,oricum, citiți *Ioteborii* – un i lung de tot la sfârșit, și un t prelungit până la sincopă), încercăt apoi să pronunțați: *Smultronstallet* ("*Fragii sălbatici*", un clasic al bătrânlului Ingmar Bergman), turnat cam un an după ce m-am născut, oricât l-ar fi scuipat noua generație pe Maestru. Cine mai are azi nevoie de lungi călătorii interioare când ai la dispoziție *chartere la scară și all inclusive, all around*. Mda, se cântă la Malmö, se cam latră la Cobenhavn, dar cam aceeași limbă. Așadar, mi-ar plăcea să cânte pagina mea scrisă? Poate, mai știi, altfel de unde atâtă poftă de iambi, de trohei, de spondeu și dactil, de anapest și amfibrah, toată metrica asta obsesiv-repetitivă?

Cu, altfel, să-i mai placă utopia asta a frazelor rotunjite până la sferă, a sunetelor și a muzicăi consoanelor topite în ele, în magma eternă a fugurului Hermes? *Adevărății*, bunăoară, trebuie să răspundă zilnic opriboiului public, vocii răgusești a grosului turmei obosite de nesfârșite transhumante pierdute, sub supremăția mitocăniei și a vulgarității neaoșe, pandantul universal al prostiei glossate repetitiv, redundant, până la frenzie și fetiș. Citește – noii idoli ai națiunii române postcreștine.

Hai, totuși, să răspund la întrebare: mi-ar plăcea să scriu în limba română! Adică sper să mai fiu, vreodată, în stare să-o fac... Dar asta e o cu totul altă istorie, mult prea personală ca să mai intereseze pe cineva. Fătarnic sunt, până la urmă, cabotinajul caracteristic ratașilor scriitorii și prozodiei eroilor: uite, sincer, aș fi vrut să scriu în toate limbile minunate ale

Provinciei Scriitorului, e drept, parafrază după un op mult prea cunoscut... În toate limbile cărților care m-au făcut cine sunt și cine aș mai vrea să fiu, fără capăt.

JOANA PARVULESCU PROZATOARE, POETĂ

Fiecare scriitor bun creează o limbă. Cândva, de mult de tot, mi-ar fi plăcut să scriu în limba Ecleziastului sau a psalmistului. Poezie mi-ar fi plăcut să scriu în limba Contesei de Die, cea mai vestită "trobairitz" sau în limba lui Rilke. Roman în limba lui Cervantes și în cea a lui Dostoievski, eseul în limba lui Montaigne și teatru în limba lui Shakespeare. (Dacă ne nășteam englezi, am fi fost geniali, ca să parafrazez o cunoscută afirmație). Cărți pentru copii în limba pentru copii a lui A.A. Milne, creatorul lui Winnie Pooh.

În română, dacă aș fi trăit în secolul XIX mi-ar fi plăcut să scriu în limba lui Chichindeal "gură de aur", a lui Mumulean "glas cu durere", a lui Văcărescu "cântând dulce a iubirii primăvară" și a lui Pann cel "îstet ca un proverb" și să devin un vers din partea întâi a poemului *Epigonii*. Mai târziu, între războaie, în limba ca un balaur cu multe capete a lui Arghezi, și mai târziu, în limba în fărâme a lui Ionesco. Fiecare limbă își creează un sunet, un timbru. Nu limba de aur o caut eu, ci pe cea de argint. Fiecare limbă își creează un teritoriu.

Italiana e melodioasă, e limba cea mai bună pentru operă și dacă aveam voce aș fi cântat în italiană, germana e analitică, e limba filozofiei și dacă aș fi avut chemare aș fi gândit în germană, franceza care-ți rotunjește buzele și limba dragostei (din când în când vorbitorii parcă și trimît bezele), engleză, cu limba între dinți, e limba ironiei, iar română e pur și simplu limba pe care o înțeleg cel mai bine și în care pot să fac toate cele pomenite mai sus, oricât de ciudat ar părea.

Așa că, aici și acum, mă mulțumesc și îmi place să scriu, totuși, în limba în care mă simt atât de liberă și de în largul meu.

ANA PUȘCAȘU POETĂ

Cred că pentru poezie, mai mult decât pentru orice alt gen literar, limba în care scrii devine, într-un fel, parte din tine, primește o funcție aproape organică. Un fel de "acăsa", un spațiu mental în care te simți cel mai în largul tău și în care simți că poți face orice. De încercat să scriu în altă limbă, am încercat prea puțin, în engleză și franceză, și poate nu suficient ca să fac să dispară acea senzație de "în vizită", o oarecum vagă impostură, din moment ce fiecare cuvânt este căutat și nu vine natural.

Tocmai de asta, o presupusă absentă a limbii române mă duce cu gândul la două situații, ipotetice și reale. Dacă limba română nu ar fi fost de la început, cu alte cuvinte, dacă ea nu s-ar fi conturat ca un acasă lingvistic, atunci probabil că orice altă limbă în care aș fi crescut ar fi devenit acasă pentru mine. Caz în care, dacă ar fi să aleg, cu siguranță că mi-ar fi plăcut să fiu vorbitor nativ al unei limbi exotice, una cu puțini vorbitori. Pe de altă parte, presupunând că la un moment dat, dintr-un motiv sau altul, nu aș putea să mai scriu în limba română, probabil că aș încerca să experimentez puțin în zona poeziei digitale, poate chiar cu acele "poegrame", poeme scrise în limbaje semiartificiale îmbinând limbajele de programare cu poezia. Asta cu siguranță m-ar scoate din zona de confort.

MONICA ROHAN POETĂ

La prima vedere, răspunsul meu e dezarmant de simplu. Adică în limba maternă, evident. Oricare (mi-)ar fi fost aceasta.

MONI STĂNILĂ POETĂ

Nu e o întrebare ușoară. Iar răspunsul poate fi în funcție de interes. Aș fi vrut să scriu în germană pentru că îmi place limba. Aș fi stiut-o la perfecție, aș fi profitat de poziția verbului în finalul propoziției ca să încarc propoziția de semnificație. Sau aș fi vrut să scriu în engleză, să trec pe fantasy și să mă umplu de bani. Ori să am șansa de a fi citită în diferite țări fără a mai fi tradusă. Mi-ar fi convenit de minune să scriu într-o limbă asiatică, fiindcă asiaticii fac poezie de mii de ani și au altă atitudine față de o carte de versuri. Acolo e obligatoriu să cumperi și să citești poezie.

Dar ca să dau un singur răspuns trebuie să recunosc că sunt un mare fan al fotbalului. E momentul ideal să mărturisesc dragostea asta, afirmând că acum, în acest minut, mi-ar fi plăcut să scriu în islandeză. Dincolo de surpriza de la Euro 2016, să nu uităm că islandezii, așa puțini căți sunt (Chișinăul are de trei ori mai mulți locuitori decât Islanda!), au cele mai multe librării pe cap de locuitor, au literatura ca tradiție de familie (se adună iarna și își citesc textele) și traduc enorm de multă carte străină. Deci da, m-aș visa un poet islandez: Stanilasson!

CRISTIAN VASILE ISTORIC

Mai întâi trebuie să vă spun că am scris foarte puțin ficțiune; în principal scările mele se circumscriu istoriei contemporane (istoria comunismului românesc, cu un accent special asupra spațiului cultural-ideologic). De aici decurg și câteva motive pentru alegerea mea. Mi-ar fi plăcut să scriu în limba engleză (o fac și acum, dar mai rar și de multe ori potrivit). Una este să scriu mai degrabă ocazional, și alta este să o fac în mod regulat, zilnic, fără *proofreading*.

De ce? Pentru că cele mai importante asociații profesionale sunt în spațiul anglosaxon, iar cele mai prestigioase congrese de studii slave și est-europene se țin în engleză. Prin urmare, și factorul de impact al scărilelor tale este cu mult mai mare. Dar este aici și un aspect de ordin subiectiv care se leagă mai mult de ideea implicată de întrebare: în ce cultură mi-ar fi plăcut să născ. Am locuit mai bine de patru luni în Washington D.C., un oraș care m-a fascinat și pe care mereu vreau să îl revăd. Fie pentru instituțiile lui de

cultură și cercetare (precum Wilson Center), fie pentru locurile lui (Dupont Circle, Georgetown, Smithsonian, Eastern Market, Stanton Park, locul meu preferat de reculegere).

MARIUS VASILEANU PROFESOR DE ISTORIA RELIGIILOR

Cândva am făcut parte dintr-un grup interdisciplinar de studii taoiste și sinologice animat de marele medic acupunctor Ioan Ladea. Mă apucase să învăț chineză veche, cot la cot cu prietenii medici, fizicieni, filologi, istorici etc. Făceam hermeneutica unor texte străvechi, de unde extrageam semnificații spirituale și, deopotrivă, învățaminte cu aplicație directă în practica medicinii traditionale chinezesti. A fost o experiență fabuloasă care m-a obligat la un moment dat să iau o hotărâre fermă: fie abandonez orice alte studii și continuu cu toate energiile pe această cale, fie o scald mai departe, fie o las băltă. Din păcate, n-am avut puterea de a continua, cum au făcut-o câțiva prieteni care, ulterior, au ajuns să se perfectioneze chiar în China și astăzi au performanțe însemnante, așa cum avea dr. Ioan Ladea.

Nu regret însă. Chiar dacă mentorul nostru Ioan Ladea ar râde și acum de afirmația mea, cum o făcea maiestuos cu toți tinerii confrății, paradoxal, astăzi, răspunsul meu direct nu vizează atât limba/ cultura chineză cât cea... japoneză. În ceea ce mă privește, Japonia nu este o atracție pentru exotic – aceasta am simtit-o mai degrabă față de civilizația Egiptului Antic –, căt ceva de ordin structural, lăuntric. Spre rușinea mea, pe măsură ce înaintez în vîrstă și sunt captat peste măsură de cercetări care vizează antropologia religiilor, am exilat iubirea aceasta secretă, nefinalizată.

Când ai avut șansa să fii primit, ca prin vis, și totuși în mod real, taine ale limbajului secret (*kototama*), când realizezi uneori că – indiferent de anotimp! –, florile de cires explodează parfumul întregului, ai prilejul să-ți răspunzi, fie și fulgerător, la un *koan* clasic (cu un răspuns nonverbal și fară a deraia în teoria ale reîncarnării etc.): *cine erai tu înainte de nasterea părintilor tăi?*...

Peste un timp, când sper să mai prind la minte și la suflet, mi-ar plăcea să vă răspund la aceeași întrebare că aș dori să fi scris în limba păsărilor/ îngerilor pentru că, vorba unui binecunoscut prieten, *central e pretutindeni, mă simt acasă peste tot*.

Anchetă realizată de
CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU

ARTE MARTIALE MIXTE

ALEXANDRU BUDAC

Sintagma "a deschide cutia Pandorei" este atât de comună încât uităm că n-a existat niciodată. *Die Büchse der Pandora*, filmul lui Pabst din 1929 cu iconica Louise Brooks în rolul ravisantei Lulu, conține încă aluzia la misoginișmul mitului și la adevărul receptacul. În *Munci și zile*, Hesiod invocă un vas de dimensiuni mari (*pithos*), din care cea mai înzestrată și, totodată, cea mai dănică dintre creaturile zeilor, după cum îi spune și numele, toarnă peste lume nenorociri. Fecioara superbă cu ochi reci și fire prefață a fost cadoul făcut de Zeus muritorilor, după furtul piromonului Prometeu. Dacă, aşa cum susține clasicista Froma Zeitlin de la Universitatea Princeton, recipientul cu pricina – "cutie" ar fi o imagine cam freudiană pentru Grecia arhaică – simbolizează vaginul, sensul mitului transpare imediat.

In studiul său recent, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură* (Polirom, 2016), Andrei Oișteanu surprinde o pleoră de mentalități din culturi diferite și regiuni îndepărtate unele de altele, dar convergente în afirmarea superiorității bărbatului în raport cu femeia și a drepturilor primului asupra celei din urmă rezultate dintr-o asemenea ierarhizare. Demersul este spectaculos documentat, iar cartea apare la momentul când probleme urgente, precum sclavia sexuală, traficul de persoane, pedofilia, violul, hărțuirea, violența domestică, discriminarea de gen au redevenit acute în Occident, și nu doar pe fondul unui contact tot mai intens cu lumea islamică (fundamentalismul islamic ar fi corect, pentru că presa și tot felul de lideri de opinie radicali adoră să ne arate o singură înțărișare a unei civilizații nu tocmai omogenă). Convingeri și atitudini pe care, din coconul nostru teoretic și confortabil, le consideram împăiate, își dovedesc agresiv persistența la noi acasă.

Nimic nou sub soare, demonstrează Andrei Oișteanu în acest masiv volum de investigație. Formula tabloidă "războul dintre sexe" devine și mai ridicolă odată ce înțelegi asimetria milenară dintre statutul bărbătilor și femeilor în cadrul diverselor culturi, deși demersul nu se oprește la atât. Sunt identificate practici și tabuuri sexuale, tradiții nuptiale, rituri de trecere, spaime de intimitate și reacții apotropaice, cutume erotice, pedepse, retribuții, competiții și umiliințe de alcov, afrodisiace și descântece, proverbe și balade deocheante. În analiză colaborează istoria religiilor, antropologia, mitografia, lingvistica, etnologia și acea pașiune tinerească, îscoditoare, ce fac din fiecare carte a lui Oișteanu o piesă captivantă.

Citește cu același interes *Epopaea lui Ghilgameș și Epistolele Sfântului Pavel, Omie și una de nopti* și Dimitrie Cantemir, *Cântarea cântărilor* și literatura franceză, legenda lui Don Juan și *Le mariage de Figaro*, povestile slobode ale lui Creangă și *Boierul lui Brumaru*. Oișteanu îți dă senzația că nu-i scapă nimic. Identifică legăturile între mitul răzvrătitel Lilith din tradiția cabalistică și mișcări feminine, pune în oglindă mentalități feudale cu sondaje de opinie din România zilelor noastre, găsește documente ce atestă vechimea maltratării instituționalizate a nevestei în spațiul creștin-ortodox și explică de ce o femeie violată nu are posibilitatea, conform *Shari'a*, să se apere la un (eventual) proces, scrie despre caracterul erogen atribuit părului despletit, comparând funcția broboadei creștine cu aceea a *hijab*-ului, dar și cu a perucilor purtate de evreicele ortodoxe, acordă atenție anumitor stereotipuri – otomanul pedeșrast, tigana focoasă și, în general, orientalul valorizat sub aspectul înzestrărilor sexuale, "exotice" – strecute insidios la curțile regale,

în casele vătafilor, în literatură.

Andrei Oișteanu interpretează mitul fecioarei cu balaurul distingând substituirile unor motive păgâne în variantele creștine, care păstrează totuși intacă alegoria inițială și implicațiile magico-erotice. Într-o altă secțiune fascinantă se ocupă de *gynephobia*, așa cum se regăsește aceasta exprimată în spaimea de "fecioara veninoasă". Motivul mi-a reținut atenția și pentru că pare să fi intrat în spațiul euro-asiatic după campaniile lui Alexandru Macedon, referindu-se probabil la o practică reală din politica indiană. M-am gândit că întâlnirea dintre însotitorii regelui cu acei *gymnosophistai* a făcut posibile nu doar scepticismul lui Pyrrhon, ci și profilul unei veritabile femei fatale menită să întruchipeze imaginativ frica de *vagina dentata*. Dacă pui premisele scepticismului grec alături de povestea senzual-conspirativă întâlnirii lui Alexandru Macedon cu fecioara veninoasă, nu ai cum să nu observezi nota comună privitoare la simțurile noastre limitate ce ne induc în eroare când vrem să înțelegem lumea din jur. Cum ar veni, aceeași confundare a frânghei cu șarpele, însă într-o formulă sexy.

Pe scurt, diverse surse mai mult sau mai puțin apocrife, cam de prin primele secole creștine și până în Evul Mediu, pretind că o regină din nord-vestul Indiei și-a crescut frumoasa fizică otrăvind-o sistematic, pentru a o trimit în patul lui Alexandru Macedon ca să-l asasineze prin contact sexual. Aristotel intuiție că complotul și își sfătuiește elevul să pună pe altcineva, un răufăcător deja condamnat, să se culce cu fata veninoasă în prima noapte. Trebuie să recunoști că rolul atribuit Stagiritului, de păzitor suspicios al alcovului și codoș-filosof, mi se pare potrivit, având în vedere că e greu să găsești în istoria filozofiei occidentale un gânditor care, în pofida forței sale intelectuale, să fi spus mai multe lucruri otrăvit-misogine.

Firul roșu al studiului, motivul recurrent, este *ius primae noctis* ("dreptul primei nopti"), adică dreptul bărbatului înzestrat cu o anumită autoritate de a se desfășa când poftește, ori de câte ori poftește, cu câte dintre supusele sale poftește, înaintea partenerilor acestora. Privilegiul nu are aceeași acceptație pretutindeni și în toate epociile. În antichitatea greco-la-

tină constituia o manifestare despotică a regilor ce se culcau primii cu soțile altora, feudali vorbeau despre *le droit de seigneur*, Stefan cel Mare, mai pragmatic și mereu cu gândul la țărișoara amenințată, înmulțea, odată cu ibonicele de la curte, și oastea, sultanii cereau femeile din pașalâcuri, capii de familie din China străbătută de Marco Polo îi oferea drumetului obosit, pe lângă adăpost și hrana, nevasta, sora sau fiica, grofii din Transilvania și boierii de pe Carpați își confirmau puterea cu fecioarele de pe moșie și roabele tigânci, tarii le faceau cadouri sexuale diplomaților de la Apus într-o vreme când aceștia renunțaseră de mult la practică, iar nașul, în mai multe zone din țara noastră, avea dreptul, ba chiar obligația, să dezvirgineze mireasa dacă mirele se dovedea neajutorat după cununie.

Scris cu discernământ și, pe alocuri, cu umor bine plasat, studiul ambios al lui Andrei Oișteanu nu mi-a luat senzația că mă răsplătește ca un elefant alb. Îți dă foarte mult, generos, intelligent, însă te constrâng să te descurci singur mai departe. Cercetătorul anticipatează întrebări și obiecții fără să răspundă la câteva dintre cele mai importante. Cât de răspândit este fenomenul *ius primae noctis*? Cu siguranță nu trebuie să-l considerăm universal. După cum reiese din studii antropologice recente, confederația irocheză ce unește triburile din nord-estul Americii (Liga celor Cinci Națiuni) a avut de la bun început o organizare politică unde se pot observa mentalitatea egalitară privind relațiile de gen și principiile mai democratice decât cele grecești. Nici măcar în comunitățile creștine deblocate în Lumea Nouă lucrurile nu arată la fel. Bunăoară, shakerii resping atât ierarhiile sociale, cât și aservirea femeii față de bărbat.

Care sunt originile fenomenului? Religia ar fi o explicație necesară, nu și suficientă. Oișteanu spune la un moment dat, "zeii fac ceea ce fac și oamenii", pentru că cei din urmă i-au creat pe cei dintâi". Corect, prin urmare, când se schimbă ordinea de jos se reorganizează și lumea de sus. Robert Graves a analizat în mai multe cărti, idiosincratice, într-adevăr, ce se întâmplă în panteonul odată ce patriarhatul înlocuiește matriarhatul, iar în introducerea la *The Greek Myths* (ediția din 1960) susține că instituționalizarea controlului asupra

Andrei
OIȘTEANU

Sexualitate și societate

Istorie, religie și literatură

POLIROM

femeilor cu sânge regal în Palestina și în Roma antică a avut drept scop "descurajarea oricăror pretenții din afară la o succesiune matrilineară" și, implicit, evitarea resurrecției cultelor din jurul străvechilor zeițe-mamă.

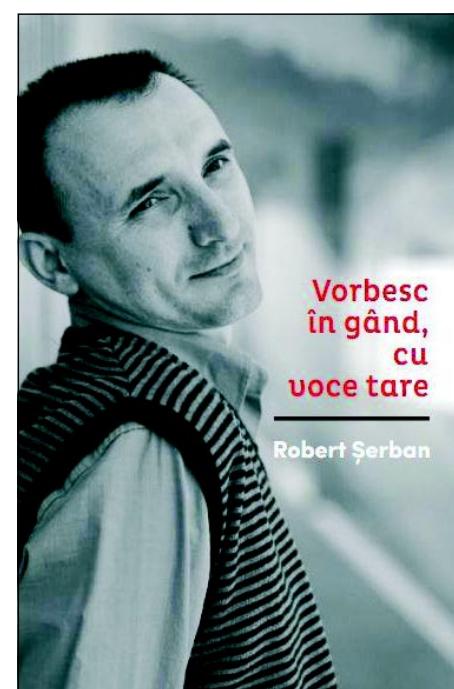
La rândul său, Harold Bloom aduce, în *The Book of J* (1990), mai multe argumente forte ca să-si sustină ipoteza că Iahvistul a fost o femeie educată și sceptică dintr-un mediu aristocratic, poate chiar Batșeba. În Cartea lui I, străbătută de sentimentele refractare ale autoarei față de nomadismul strămoșilor, găsim eroine, nu eroi și, în primul rând, un Dumnezeu antropomorf, oarecum amuzat de ordinea în care îi plămădește pe Adam și Eva. Cei doi nu cunosc "Căderea". Indiferent că subscrive sau nu la o asemenea abordare literară, odată ce deschide *Geneza*, istoricul religiilor ar trebui să ne explice în ce fel și în câte etape s-au schimbat gesturile și intențiile divine de la textul datat prin 950-900 î.Chr. și până la Redactorul (sau redactorii) veacurilor V-IV î.Chr.

Într-un registru complet diferit, neuro-endocrinologul Robert M. Sapolsky scrie – în "The Desert Culture" din volumul *Monkeysuv* (2005) și "Are the Desert People Winning?", disponibil pe site-ul revistei *Discover* – despre felul cum clima și ecosistemul influențează cultura. În opinia sa, putem vorbi despre două mari modele: deșertic și tropical. Culturile deșertice tind să fie monoteiste, puternic ierarhizate, militariste, austere sau, în orice caz, restrictive în privința nudității/sexualității, autoritare în educarea copiilor și controlul asupra femeilor, pe când cele tropicale sunt politeiste, dezinhibite și matrilocale, întrucât femeile nu sunt considerate inferioare. Primele, constată Sapolsky nu fără regret, au reușit să se impună.

Oișteanu împrumută câteva concepte din biologia evoluționistă, dar explicatiile sale rămân tributare psihanalizei. Freud și epigonii nu ne mai ajută azi să înțelegem adevarat podofilia (erotizarea piciorului), de exemplu, dacă vedem pe harta Penfield a neurologilor cum întreg corpul nostru este cartografiat de cortex și că regiunile corticale responsabile de picioare se învecinează cu zonele responsabile de genitale. Nici fetișismul nu mai e ce-a fost.

Am citit cartea lui Andrei Oișteanu absorbit, admirativ. Deși nu o găsesc la fel de bine structurată precum *Imaginea evreului în cultura română*, *Narcotice în cultura română* sau volumul despre Eliade și Culianu, n-ă spune că m-am bucurat de ea cu mai puțin folos.

ORIZONT A CITIT

Radu Pavel GHEO

DEX-ul și sexul

Carte de joc

O SCURTĂ LECTURĂ A TIMPULUI

ALEXANDRU ORAVITAN

ATEMPORAL(Ā)

O poezie a ecorilor adânci poate fi descoperită în *Orologiul fără ore*¹, semnat de Ana Blandiana. Titlul conduce spre un tărâm poetic atemporal, al unor mari teme care răstoarnă orice precepte cu privire la timp. Un orologiu fără ore poate fi inutil la o primă vedere. Însă, în poezia Anei Blandiana, orologiu în cauză devine martor al trecerii prin lume, singura instantă statonnică într-o goană tot mai acerbă către neființă.

Orologiul fără ore nu va fi o surpriză pentru cititorii Anei Blandiana, obișnuiți cu o poezie înaltă, filtrată și decantată de tulburări lirice, racordată numai la nervul sensibil al unei conștiințe poetice într-o "mare trecere". S-a scris mult despre influența blagiană în cazul Anei Blandiana. Excepție nu face nici acest corpus poetic situat sub semnul unui motiv recurrent blagian: "Pătrund în mister./Dar misterul rămâne întreg./Sunt doar că nu pentru întâia dată/ Descopăr urmele pe care merg". Acest "mister" este potențiat prin recursul permanent la sugestie, la o finețe scumpă a detaliilor, la o expresie transnătă, de factură minimalistă. "Misterul" despre care scrie Ana Blandiana este al recurrentelor întâlnibile la tot pasul, însă neînregistrate de retinele neinițiate.

Asemenea oricărei poezii durabile, cea de față se pretează unor lecturi repetate care destind textul pe un câmp ideatic al formelor platoniciene. Vidul, natura, bătrânețea ori moartea sunt umbre ale supratemei volumului: timpul universal care se consumă fără a se epuiza vreodată. Poemele curg unele în altele printr-un spectaculos efect de bulgăre de zăpadă, generând un țesut poetic dens, contemplabil fie cu lupa, fie cu binocul. Cititorul are în față atât o poezie a detaliilor, cât și o ciclicitate care poate fi descoperită doar printr-o lectură grupată.

Viziunea Anei Blandiana se cristalizează încă din primul poem, *Alb pe alb*, o veritabilă artă poetică la care poate fi raportat întregul volum: "Mă încăpățânez/ Să scriu alb pe alb/ Deși mi se pune/ Să folosesc cel puțin/ Litere cu scăpici./ Când desenez ramuri de măslin/ Sau fapte bune/ Plictisitoare". Sunt prezентate aici condiția poetului, sclav al pornirii organice de a radiografia existență, împins de critică să facă acest lucru prin intermediul unor metafore simandicoase, mai ales când tratează problema sacrătății. Însă simplitatea expresiei generează o directețe de un puternic impact poetic: "Dar,/ Acum și aici./ Nu am decât o culoare/ Care poate/ Să le cuprindă pe toate/ Si scriu alb pe alb/ În zadar". "Culoarea" e starea, trăirea, filtrul prin care poate fi redată întreaga viață "alb pe alb". Rostul nu e "în zadar", ci de a produce molecule de poezie de greutatea aerului, trainice prin omnisciență unei vizuni organice.

Restul poemelor sunt contemporanabile prin aceeași prismă. Ele se generează dintr-o absorție a trăirilor adânci înrădăcinate în conștiință. În poezia din *Orologiul fără ore*, imaginea atemporală e ferm ancorată într-o realitate liminară, adeseori nefiabilă. Vuietul vieții, al durerii ori suferinței nu poate fi transpus în cuvinte: "(...) urletul în pustiu/ E singura formă de exprimare./ Pe care/ Eu nu stiu/ S-o transcriu". Însă expresia întrupăribilă în cuvinte rezultă dintr-o contemplare exterioară a sinelui cu intenție deconstrucțivă: "abia aștept să visez că adorm/ Ca să pot visa că visez". Efectul de matroșkă trădează o contiguitate a universurilor poetice construite din proiecții fundamentale, precum

moartea: "(...) sfârșitul/ Va fi visat tot de mine/ Si aşa mai departe...".

Intr-adevăr, thanaticul pare să fie o constantă a poemelor din *Orologiul fără ore*, cu toate fenomenele asociate acestuia, precum bătrânețea ori traversarea Styxului. În poeme cu titluri revelatorii, precum *Eretic*, *Dreptul la umbra* sau *Râul cu un singur mal*, Ana Blandiana denunță dorința de depășire a condiției umane, definibilă prin mortalitate, drept marea iluzie a umanității. *Boala înfățișează* timpul drept "un virus/ Care trece de la bolnav la bolnav", fiind principalul agent care propagă această iluzie. Singura instantă care scapă acestei rețele complexe a sfârșiturilor pare să fie natura însăși, singura capabilă de a renăște din propriul sfârșit "trecând dintr-un timp în altul", în poeme precum *Arbori*, *Icoană verde* sau *Overdoză*.

În această poezie înaltă, atemporală, se strecoară totuși și reziduuri ale unei istorii proxime, ceea ce scutește poezia Anei Blandiana de o potențială dimensiune autistă. *Biserică translată* trimite la suprealista imagine recurrentă în Bucureștiul comunist, *Sub zăpadă* vorbește despre schimbarea la față a satului românesc într-o vreme în care "toți sunt plecați/ La căpsuni în Spania", iar *Facebook*, cu ale sale "fraze și gesturi galopând", condamnă viteza și vacuumul de sens al digitalului ca excrescență a contemporaneității.

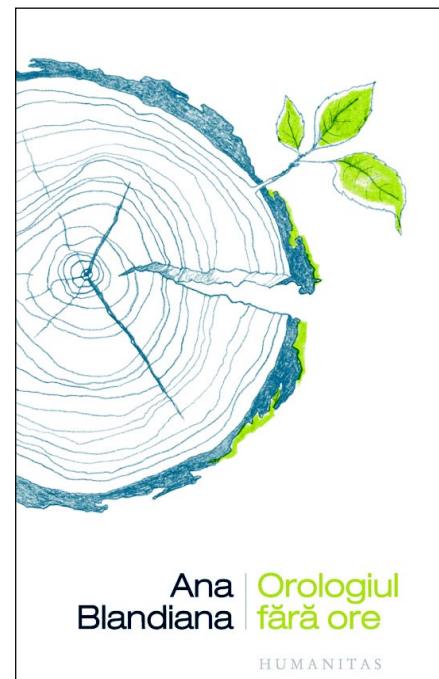
Cu o matrice poetică atent dispusă și o prezentare grafică desăvârșită, *Orologiul fără ore* oferă o lectură tonică, provocatoare de reflecție asupra unui "timp numit *Niciodată*".

COMPARATISM POETIC

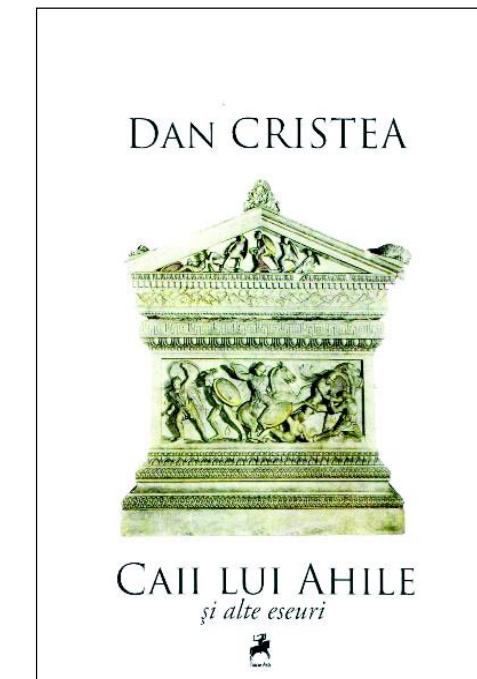
"A descrie o ființă, a descrie un obiect înseamnă a le conferi acestora identitate. Altfel spus, a le scoate din uitare, din confuzie și opacitate, a le face perceptibile și recurgibile". În spatele acestor generalități aparente se ascunde un crez trainic. Resorturile sale sunt atent reglate spre conservarea și panoramarea unor piese textuale din spectrul unei literaturi cu deschidere universală. Acest crez îi aparține lui Dan Cristea și este aplicat cu diligență în volumul *Caii lui Ahile și alte eseuri*².

Colecția de față reprezintă o paranteză în bibliografia lui Dan Cristea, bine cunoscut datorită predilecției sale pentru poezia românească și ruminatiilor critice pricinuite de aceasta. Opul nu are o deschidere strict românească, ci reuneste aplicații ale unei critici de îmbrișcare de factură comparativă. Metoda diferă de recurrentul criticii românești, fiind mai degrabă apropiată de efortul criticiilor și teoreticienilor literari americani, interesati de implicațiile textului și ale simbolurilor sale pe multiple planuri. Discuțiile critice pe care le propune autorul vizează o cercetare aprofundată de factură semiotică, dar și o gestionareabilă a mecanismelor stilistice ale textului. Astfel, cititorul are în față, în primul rând, o serie de texte impecabil redactate. Vocea scriitorului transcende net vocea criticului în instanțe repetitive pe parcursul lecturării eseurilor.

Primele eseuri au drept centru focal dimensiuni ale culturii grecești, atât vechi, cât și mai noi. *Caii lui Ahile*, cel dintâi text din volum, dovedește capacitatea lui Dan Cristea de a percepe cu finețe ramificațiile operelor homeric. Atenția acordată unor detalii rar observate, precum recurența plânsului în *Iliada*, prilejuiește conturarea mitului *sunt lacrimae rerum* prin racordarea plânsului lui Ahile după moartea lui Patroclu

Ana Blandiana | *Orologiul fără ore*
HUMANITAS

DAN CRISTEA
Caii lui Ahile
și alte eseuri

referențial, o marcă a modernității poeziei eminesciene. Puterea de cuprindere a simbolisticii se traduce printr-un amestec al cernelurilor care trădează talentul scriitoricesc al lui Dan Cristea: "Luna, pe care visătorul din *Scrisoarea I*, o vede în somn, după ce a stins lumânarea, iar timpul s-a izolat doar în bătăile ceasornicului, e mai degrabă o lună schopenhaueriană decât una romantică. Lumina ei (...) se proiectează precum un reflector de teatru pe scena lumii".

Contrapunct paginilor despre Eminescu poate fi socotit extinsul eseu *Kavafis*. Faptul că ambii scriitori sunt deja omologați în culturile lor nu îl scutește pe Dan Cristea de o demonstrație izbutită spre justificarea omologării acestora. Scriitorul grec din Alexandria, insuficient cunoscut în spațiul românesc, e un poet contrariant al senzualităților prăpăstoase și al istoriilor turbulente, care supralicidează o dimensiune străină majorității poetilor români: o sinceritate dureroasă, ea însăși o imensă creație de poezie. Revelarea acestei dimensiuni printre-o analiză scrupuloasă este un pariu căștigător pentru Dan Cristea.

Contrafactuala o serie de eseuri preluate din volumul *Poezia vie ce țințesc complexitățile operelor* lui Leonid Dimov, Petre Stoica și M. Ivănescu. Redidarea acestora în volumul de față potențiază dinamismul criticii lui Dan Cristea, a cărui metodă strecoară textul ca pe argintul viu. Lectura sa limpezește un text poetic adesea înecat într-un excedent de metafore și volute stilistice, reușind să scoată la lumină poziționarea eului liric cu privire la față și timp. Textele din *Poezia vie* sunt completate de prelungiri critice în spațiul poetic autohton, precum *Însemnări la un poet crepuscular: Dan Laurențiu și Teme poețice la Mihai Ursachi*.

Camerele ca o carte, o analiză inedită a "motivului camerei" la M. Ivănescu și *Fragmentarium Gellu Naum*, o micro-colecție de analize aplicate, încheie acest volum care stârnește gustul pentru redescoperirea unor "clasici" vechi și noi, un demers tot mai necesar într-un timp în care toată lumea scrie... dar oare căți mai (re)citesc?

¹ Editura Humanitas, București, 2016, 120 p.

² Editura Tracus Arte, București, 2016, 224 p.

DE LA EUTOPII LA DISTOPII ȘI RETUR

ILINCA ILIAN

Centrul de cercetare a Imaginarului, înființat de Corin Braga în 2002, îi dă Facultății de Litere de la Cluj un profil distinct între facultățile de acest tip din România, iar *Phantasma* nu e doar o acțiune vie și antrenantă, ci are și două calități destul de rare: consecvența dată de numeroasele traduceri și de publicațiile constante, alături de vizibilitatea favorizată de un site internet mereu actualizat și consistent. Una dintre ultimele apariții editoriale ale grupului coordonat de Corin Braga este lucrarea colectivă intitulată *Morfologia lumilor posibile: Utopie, antiutopie, science-fiction, fantasy și apărută anul trecut la Editura Tracus Arte. Este roul unei cercetări finanțate printr-un grant CNCS și reunește opt studii, urmate de o amplă bibliografie a textelor apartinând sub-genurilor utopice, începînd din Renastere pînă în 2014 (pentru ultimii ani sunt reținute preponderent titlurile anglo-saxone), plus o bibliografie actualizată a lucrărilor teoretice dedicate tematicii anunțate în titlu.*

Conceptul dublu fățetă utopie/antiutopie, care se află printre preocupările constante ale celor de la *Phantasma*, este abordat acum printr-o perspectivă ce se revindică de la teoria lumilor posibile, utilizată însă într-un mod liber, care conjugă cercetări din sfere variate: pe de o parte, logica modală și studiile literare de tipul celor întreprinse de Toma Pavel în *Univers de la fiction* (1988) și de Lubomir Dolezel în *Heterocosmica* (1998), pe de altă parte, irealismul filozofic al lui Nelson Goodman și în fine teoriile din fizica actuală legate de multiversuri. Desigur, un purist ar putea contesta eterogeneitatea surselor și ar putea aminti de faptul că transferul termenului dinspre logică spre literatură nu s-a făcut fără contestări, la fel cum ar putea semnala că în *Limitele interpretării* Umberto Eco desfășoară o multitudine de strategii pentru a salva termenul de "lumi" de la folosirea sa metaforică în studiile literare. Nevoia utilizării acestui termen este strîns legată de teoriile postmoderne asupra adevărului și granitelor dintre fictiv/non-fictiv, iar referința la fizica cuantică nu e neapărat utilă, cu atât mai mult cu cît obiectul cercetării acestei lucrări sunt lumile alternative într-o accepție legată mai degrabă de sfera politicului, a moralei și, în alte cazuri, a fantiei pure.

Pe cercetător îl interesează, însă, acuratețea terminologică a binomului utopie/antiutopie și, întrucât acesta este domeniul său predilect, propune sale de nuantare au o validitate incontestabilă. Expunîndu-le în studiu teoretic care inaugurează volumul, Corin Braga împreună cu întregii lucrări un stil caracterizat deopotrivă printr-o admirabilă rigoare și printr-o evidentă plăcere a speculației. Dacă mecanismul principal al sub-genurilor literare utopice este inversiunea, cu toate variantele ei retorice (antinomia, antiteza, antifraza, paradoxul etc.) și dacă utopia este, de la bun început, inversarea satirei (*Utopia* fiind răspunsul lui Thomas More la *Elogium nebuniei* lui Erasm), atunci, potrivit autorului, ar fi mai corectă introducerea în ecuație a referinței date de reprezentarea lumii consensuale de "aici și acum".

Astfel, antiutopia nu mai apare ca inversul tenebros al utopiei (literare), ci ambele sunt rezultatul unor inversiuni succesive în raport cu referința menționată. În utopie, aşadar, polul pozitiv se află în lumea imaginată, iar cel negativ în lumea "actuală" (Utopia e superioră cu mult Angliei secolului al XVI-lea la care se referă More); în antiutopie, în schimb, lumea proiectată se află la polul negativ, iar societatea "actuală" apare, prin contrast, dacă nu perfectă, cel puțin preferabilă celuilalt pol (astfel, în *Fahrenheit 451* America anilor cincizeci, cu toate tarele ei, rămîne mai acceptabilă decât societatea nazificată din secolul XXI).

În al doilea rînd, trebuie acceptat că la baza acestor sub-genuri literare se află un procedeu de extrapolare a trăsăturilor pozitive și negative,

separarea tranșantă a binelui de rău fiind specifică gîndirii utopice. În ciuda caracterului inevitabil artificial (sau poate tocmai datorită lui), "lumile" proiectate astfel rămân clasificabile în funcție de probabilitatea suprapunerii lor peste lumea "reală", la fel cum pot fi ierarhizate prin gradul lor de posibilitate/imposibilitate logică. Reunind cele două criterii, este propusă o taxonomie cu patru termeni grupați astfel: ca virtualitate pozitive utopia (posibilă) și outopia (imposibilă), iar ca virtualitate negativă – distopia (posibilă și antiutopia) (imposibilă).

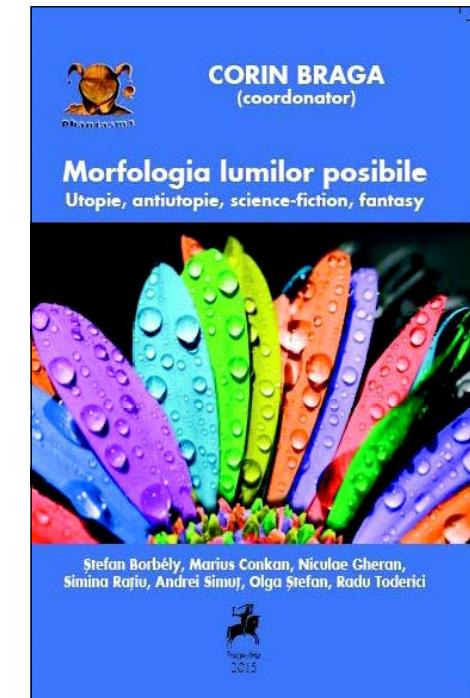
Avantajul acestei clasificări este nu doar că reușește să opereze diferenții fine între distopii și satire, de pildă, ci, spre deosebire de alte propunerile taxonomicice, îzbutește să mențină o separație precisă între modul utopic (legat de realitatea socială) și genul utopic (care ține de ficțiunea literară). În măsură în care construiesc, metaforic, lumi alternative dezirabile sau repulsive, literatura *fantasy* și *science-fiction* pot fi considerate tipuri literare aflate în contiguitatea genurilor utopice sau, în unele cazuri, situate chiar în aceeași clasă. Celor cîrora acest tip de cercetare li s-ar părea prea teoretic-ard trebuie să li se semnaleze că o asemenea aparență nu se datoră decît nevoii de a sintetiza, într-o recenzie, ideile structurante ale unui studiu dens, informat și convingător. Corin Braga nu are cum plictisi. La finalul textului său propune ca formulă mnemotetică asocierea topilor pozitive (eu- și ou-topia) cu medicina allopathă, care liniștește spiritele prin racordarea la armonia cerească, în timp ce homeopathia, care tratează răul prin rău, ar corespunde topilor negative (dis- și anti-utopia).

Următoarele săpte articole urmăresc diacronic, printr-un corpus de texte care avansează dinspre Renastere către zilele noastre, manifestarea imaginarului utopic/antiutopic în ficțiuni de tipuri variate, iar eșafodajele teoretice din studiile incluse în volum coroborează demersul ordonator al conducătorului de proiect. Radu Toderici abordează genul utopic în primele sale manifestări, începînd de la Thomas More pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, urmărind crearea setului de convenții care structurează utopile clasice și distingînd în consecință

elementele moștenite din satira menipee, din călătoriile extraordinare și din dialogul filozofic, precum și trăsăturile preluate din cronicile conquistadorilor, unde se creionează principiile investigației antropologice de mai tîrziu. [...]

Preluînd ștafeta pentru a se ocupa de finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Simina Rațiu prezintă o schiță a universului mental din care derivă "propunerile de lumi" ale lui Saint-Simon, Robert Owen, Charles Fourier, cei trei principali reprezentanți ai socialismului utopic. Scările acestora trec granita dinspre literatură, unicul loc în care putea fi imaginată utopia pînă în acest moment, spre instrucțiunile practice în vederea realizării unor experimente sociale. În aceeași linie se înscrise și un roman mai puțin cunoscut al lui Jack London, *The Iron Heel*, excelent comentat de cercetătoare ca paradigmă pentru propaganda socialistă din această perioadă.[...]

Superbul eseu al lui Stefan Borbely despre microcomunitățile utopice din perioada anilor shaizeci în America este, ca toate lucrările profesorului clujean, un regal de erudiție și splendoare a argumentării. Demersul său se înscrise mai mult în linia studiilor culturale, de vreme ce interesul cade asupra gestației unor tipuri umane, *hipster* și *hippy*, în prima parte a Războiului Rece într-o Americă în care libertatea individuală proclamată verbal este contrazisă de o cultură a supravegherii reciproce în numele conformismului și a unui nou tip de burghezism consumist. Microcomunitățile contraculturale ale Americii acestor ani întorc spatele unui "sistem" acuzat ca ipocrit și constringător, iar gestul lor de non-adezune se manifestă fie ca revolta *hipster*-ului citadin, introvertit și solitar, care își paliază frâmintarea continuă prin alcool, jazz sau sex, fie ca relaxarea jocivă a extravertitului *hippy*, care se retrage în natură, alături de cei care îi împărtășesc convingerile. Totuși, postura *hippy* e departe de a fi atât de necomplicată. Comentind romanul lui B. F. Skinner, *Walden Two*, o replică actualizată a eseului *Walden, or The Life in the Wood* lui Thoreau, universitarul clujean formulează sintetic "dilema dintotdeauna a modernității, care spune că la capătul său ultim orice utopie debordează

în distopie". Un astfel de mecanism stă la baza uneia dintre metaforele culturale obsesive ale modernității tîrziu: Termitiera, sau societatea văzută ca un superorganism colectivist a căruia virtute este că anulează două dintre sursele cele mai puternice ale anxietății: spaima de ratare și groaza morții. Or, o incarnare a acestei metafore este chiar internetul, rețeaua care, virtual, exclude ideea extincției și în care *hippies* și *hipsters*, alături de *yuppies* și toate celelalte segmente socio-ideologice își găsesc locul.

Modernitatea s-a specializat în distopii și antiutopii, și deși, aşa cum o dovedește ampla bibliografie de la sfîrșitul volumului, topile negative au prevalat mereu în fața celor pozitive, ponderea eu- și ou-topiilor este aproape complet neglijabilă în ultimele două secole. Trei studii consistente abordează această tematică din unghiuri diverse. Cele semnate de Olga Ștefan și Andrei Simuș se aplăcă asupra romanelor apocaliptice, explorate din perspectiva scenografiei românești dominate de ruină și degradare, respectiv dintr-un unghi interesant și printr-un demers naratologic eficient, cel al "privirii imposibile" proprii unui ultim om care povesteste (cui? pentru ce?) agonie și sfîrșitul lumii. La rînd său, studiul lui Niculae Gheran este o demonstrație extrem de convingătoare că în romanele distopice din secolul al XX-lea persistă un spirit romantic, văzut în linia lui Michael Löwy și Robert Sayre ca refuz al înnoirii sociale aduse de capitalism. Comparînd romanul lui Mary Shelley, *The Last Man* și romanul lui Orwell 1984ies la îvelă exact trăsăturile reactive și autoprotective care derivă pe de o parte dintr-un *ethos* al "individualismului subiectiv", specific tipului uman promovat de romanticism, și pe de altă parte dintr-o evidentă orientare spre un trecut în mare măsură idealizat.

În fine, ultimul studiu inclus în volum, semnat de Marius Conkan, surprinde din cel puțin două puncte de vedere. Mai întîi, pentru că puțini cititori și-ar fi putut imagina că există o bibliografie atât de amplă pentru o temă pe care un nespécialist ar fi considerat-o mai degrabă ușor excentrică: e vorba de tema portalului, ca spațiu de trecere între lumi, exemplificat de vizuina iepurelui din *Alice in Wonderland* sau de dulapul din *Narnia*. Apoi, pentru că dacă, intuitiv, tindem să asociem literatura *fantasy* mai degrabă cu zona topilor pozitive, studiul lui Marius Conkan arată în ce măsură imaginarul infernal, haotnic și dizarmonic s-a infiltrat și în zona feericului.

Fvem de-a face cu o carte adresată unor cititori culti și curioși, interesati de teorie și exigență în ceea ce privește rafinamentul speculativ. Corin Braga, Stefan Borbely și colaboratorii lor de la *Phantasma* nu doar satisfac așteptările unui asemenea public, ci și contribuie la formarea și extinderea lui. Cînd lucrurile merg bine, vor continua așa.

Corin Braga (coord.) *Morfologia lumilor posibile: Utopie, antiutopie, science-fiction, fantasy*, Editura Tracus Arte, 2015

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA CALENDARUL ANIVERSĂRILOR 2016 IULIE

- 1 iulie 1960 s-a născut **Radu Ciobotea**
- 1 iulie 1983 s-a născut **Andrei Novac**
- 4 iulie 1931 s-a născut **Hans Just Mattias (Iuszt, Ioan Matei)**
- 5 iulie 1953 s-a născut **Dan Negrescu**
- 6 iulie 1940 s-a născut **Horia Vasilescu**
- 8 iulie 1942 s-a născut **Şerban Foară**
- 9 iulie 1940 s-a născut **Ileana Oancea**
- 12 iulie 1946 s-a născut **Lumină Niculescu**
- 13 iulie 1937 s-a născut **Edith Cobilanschi**
- 15 iulie 1953 s-a născut **Laurian Lodoabă**
- 16 iulie 1938 s-a născut **Ion Velican**
- 19 iulie 1979 s-a născut **Goran Mrakitsch**
- 20 iulie 1962 s-a născut **Otilia Hedeșan**
- 20 iulie 1944 s-a născut **Alexandru Ruja**
- 23 iulie 1939 s-a născut **Gheorghe Azap**
- 24 iulie 1937 s-a născut **Iosif Lupulescu**
- 24 iulie 1957 s-a născut **Gheorghe Secheșan**
- 25 iulie 1978 s-a născut **Adara Monica Blaga**
- 25 iulie 1949 s-a născut **Dana Anghel (Gheorghiu)**
- 28 iulie 1948 s-a născut **Bodó Barna**
- 30 iulie 1935 s-a născut **Traian Dorgoșan**
- 30 iulie 1953 s-a născut **Gheorghe Vidican**

A TROCITĂȚI SI ZÂMBETE

SNEJANA UNG LA MARGINEA INFERNULUI

"Eu nu știam, Maria, că în chiar timpul în care săteam cuminți pe scaunele mici, sau pe patul din bucătărie, privind cum mama pregătește mâncarea, existau oameni foarte nefericiți, săteau înciși în celule de închiisoare și nu primeau mai nimic de mâncare, ca să moară de foame" e una dintre frazele rostite de personajul-auctorul al romanului *Trezeste-te, Maria!*. Emblematică pentru puterea de sinteză a principalelor coordonate recognoscibile în prezentul volum (viața din și dincolo de familie, dar și caracterul confesiv al romanului), fraza este totodată de o remarcabilă forță afectivă. Îmbinând două nivele – cel familial și cel societății – romanul aduce în prim-plan mărturisirile unui copil de stab, a cărui percepție asupra comunității satului românesc e într-o continuă pendulară, fapt generat de discordanța dintre bunăstarea familială și traiul greu al consătenilor, dublat de nemulțumirea și refuzul acestora de a renunța la pământurile lor.

Sensibilitatea copilului, martor al atrocităților istoriei, transpare chiar de la începutul romanului. Deși sevența narată redă un obicei imobil al vieții sășești – tăiatul porcilor – pentru narator, această practică reflectă, printre altele, o componentă agresivă, anticipând totodată tonalitatea întregului volum: "Satul se umplea de găiuțul lor disperat, iar mie mi se rupea sufletul, știind că vor muri". Sfărșitul acestei prime povestiri cuprinse în roman provoacă însă o redirecționare, agresivitatea obiceiurilor sășești fiind înlocuită de cea a comuniștilor: "Poarta era deschisă, Maria, și m-am mirat să văd un grup de trei militieni, lovind și ținând în genunchi un om, care gema și spunea că el nu știe nimic".

Ceea ce e definitiorul povestilor din acest volum e alternanța dintre câteva amintiri ale unei copilarii liniștite și ororile istoriei. Adevarata bucurie pe care băiatul o simte și generată de simplitatea vieții. De aici și încântarea copiilor de a merge "sus, pe deal, departe mult de șosea și de lume", acolo unde "bunicul avea o colibă mică, veche, din lemn, unde sătea din primăvară și până toamna târziu".

Însă viața tihnită a copilului de prim-secretar ("Trăiam atunci într-o lume de siguranță și de bunăstare, pe care nu aveam să o mai uit vreodată") este tulburată constant de scenele ale căror actanți sunt militienii și la care el e martor. Dincolo de descrierea lor, gravitatea faptelor întreprinse de comuniști este susținută și prin inserția unor dosare, creând astfel senzația unei prezenterificări a cruzimii. Mărturiilor naratorului li se adaugă mărturiile celor aflați în cauză, martori sau victime ale brutalității comuniștilor.

Curiozitatea infantilă și neastămpărul par a-l îndrepta pe copilul de stab exclusiv înspre astfel de momente. Mai mult, scenele violente dau impresia unei înlănțuirii. Așa se face că agresivitatea involuntară a băiatului, care o lovește pe Maria cu un trunchi de copac, duce mai apoi, odată cu vizitarea fetei la spital, la descoperirea unui loc macabru, în care erau ținuți oameni "palizi, trași la față, cu fetele supte, cu ochii adânci în orbite" și care "cărau roabe grele, pline cu nisip, cu pietre, cu căramizi, sau cu mortar, ducându-le spre ziduri, unde trebăluiau, într-o teribilă grabă, alți detinuți". Interacțiunea animalierului cu umanul, identificată la începutul romanului, se regăsește și în alte scene. Abatorul devine locul unei multiple crime: un militar e văzut de copil împușcând câțiva oameni. Scena descrisă, de o cruzime greu de imaginat, reflectă apropiere dintre animal și uman: "Au răsunat cinci împușcături pe dealurile de la ORACA. Testele celor cinci

au explodat brusc, pe cimentul pe care de obicei curgea sângele vitelor sacrificiate".

Figura paternă ocupă un loc aparte în roman, fiind și declicul sciziiunii percepției. Dragostea pe care î-o poartă fiul, precum și bunăstarea familială reprezentă o piedică în identificarea atrocităților. Cu toate acestea, contactul băiatului cu sătenii determină o reevaluare a situației, acesta devenind conștient de efectele negative ale comunității. Statutul privilegiat pe care îl are (fiu de prim-secretar) e însă unul aparent, băiatul fiind adesea dușmanit, deși nu i se spunea explicit acest lucru: "Ne-am trezit în acel sat ca într-un Paradis în care ne era atât de bine, unde toți ne înconjurau (se pareea) cu atenție și cu dragoste și unde nimic rău, cu adevărat, nu se putea întâmpla, cel puțin la prima vedere".

Dincolo de descrierile percutante, romanul surprinde și din punct de vedere formal. Constituit din povestiri disparate, precum și din pagini de dosar, volumul ia forma unei mărturii prin constanta adresare către Maria, într-o extinsă confesiune narativă.

Trezeste-te, Maria! al lui Gheorghe Secheșan e un roman care nu te poate lăsa indiferent. Povestile narate din perspectiva copilului unui prim-secretar se citesc cu febrilitate, reflectând totodată o re-cunoaștere a trecutului scindată între linisteaua familială, dublată de dragostea paternă, și atrocitățile unui regim pe care le descoperă treptat, fie din curiozitate, fie pur și simplu din întâmplare.

(AUTO)LUAREA ÎN TARBACĂ

O primă impresie creată de lectura volumului de debut al lui Gabriel Pătrașcu, *Vacanțe filocalice*², este aceea a echilibrului între felul în care autorul își înțelege scriitura și textele propriu-zise. Dacă scrisul reprezintă o călătorie într-un document Word ("adevărată călătorie nu este nicăi cu avionul, nici cu trenul, nici cu bicicleta și nici chiar cu o copie în loc de plută, ci sub oblăduirea unui document Word"), cele 20 de texte reunite în volum se înscriu în același registru, aducând în prim-

plan o serie de povești de(spre) călătorie.

Eterogen la o primă vedere, volumul de proze dobândește treptat omogenitate. Focalizarea asupra narării unor experiențe (deși discontinue temporal) permite sesizarea elementelor ce funcționează ca liant între o povestire și alta. Alternanța dintre sacru și laic este un prim exemplu. Figuri emblematici în câteva texte, sfintii sunt apropiati mai degrabă de mundan decât de sacru. Intrând în contact întâi de toate cu onomastica ("M-am pricopis cu două nume de sfinti, în clipa în care bunică-mea s-a aplecat peste balustrada rosie dintre etajul trei și etajul doi, și a strigat ultimele indicații prețioase, așteptate cu sufletul la gură de Oficiul de Stare Civilă, biroul Nașteri"), naratorul se dovedește a fi preocupat mai degrabă de viațile mucenicilor, iar nu de puterea lor binefăcătoare. Astfel, la fel ca în copilarie, când pentru el "Sfântul Gavril era un bărbat bine și parea să aibă o viață interesantă", și ulterior (deși acum dă dovadă de o cunoaștere în detaliu a vietilor acestora) va persista maniera prin care e marcată apropierea sacrului de laic: "Ce-mi place la Ioan Cassian este că s-a plimbat mai mult decât Anthony Bourdain".

Călătoriile narate sunt un fel de pelerine. Vacanțele naratorului presupun mai mereu relatarea unei zile petrecute la mănăstire. Ceea ce surprinde însă este modalitatea de povestire a experientelor. Apelul la umor și ironie determină sesizarea esenței de dincolo de aparență. Un exemplu în acest sens e povestirea *Viețile secrete ale sfintilor 3*. Plata unei taxe de "35 de lei cu tot cu PRÂNZ CĂLUGĂRESC" pentru un pelerinaj la Mănăstirea Sfântul Ioan Casian reprezintă obiectul ironiei, austerității mucenicilor luându-i locul dezmaștul culinar ce le este oferit pelerinilor: "Borș de crap. Buuuun. După borș a venit crapul prăjit, cu orez și legume. Apoi cozonac de supermarket și o groază de prăjiturele".

Amprenta ironică și păstrată și în texte ce vizează descrierea unei vacanțe într-un spațiu laic. Așa se face că într-un text precum cel ce deschide volumul, unde călătoria pare

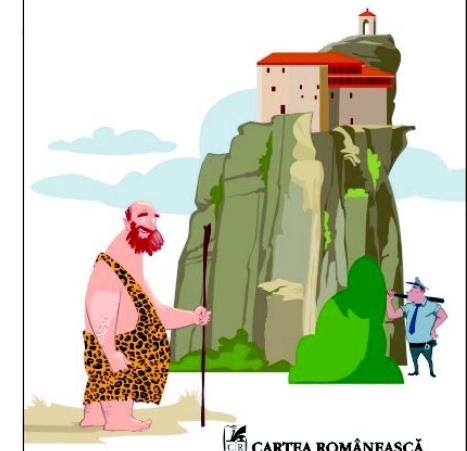
ORIZONT A CITIT

Gabriel Pătrașcu

Vacanțe filocalice

Câștigătorul Concursului de Debut – ediția 2015

CARTEA ROMÂNEASCĂ

a deveni sinonima cu stagnarea: "Am oprit undeva într-o localitate Oberzaltnuștiucum. O denumire teutonică înălțătoare. Aveam de ales între centrul de documentare nazistă și cabana locală. Nu cred că s-a dus cineva la centrul săla. Cabana îi face o concurență fantastică".

De o importanță semnificativă în arhitectura volumului sunt poveștile despre familie și prietenii. Intercalarea lor cu celelalte texte echilibrează tonalitatea. Umorul nu exclude o dimensiune tragică. Incitant și umoristic prin chiar titlul său, un text precum *Gâscă pe varză* aduce în prim-plan nararea unei întâlniri între prieteni și a unei povești de viață curmătoare brusc. Bolii ce l-a răpus pe nenea Tase, devenit posesorul cătorva gâște, îi face însă concurență firul unei posibile povești, iar tragicismul existențial e astfel atenuat: "Omul cu gâștele nu a mai apucat altă aniversare. De fapt, nu a mai apucat nici Paștele. Nu l-am întrebat niciodată pe nenea Tase ce s-a întâmplat cu investiția lui. Casa probabil a fost vândută. Dar gâștele?". Tot astfel, moartea tatălui, subiectul unei alte povești, e percepță în primă instantă de către copil doar ca o trecere dinspre statul de băiat înspre cel de bărbat.

Densificarea detaliilor, mai ales în textele despre viațile secrete ale sfintilor, în care autorul dă dovadă de o bună cunoaștere a civilizației reprezentate de mucenici, nu îngreunează lectura. O face însă maniera în care sunt redate dialogurile. Lipsa de naturalețe a interacțiunilor verbale dintre personaje constituie un minus al cărții. Totodată, încercarea autorului de a imprima aproape fiecare secvență o tonalitate relaxată generează o tranziție a comicului înspre burlesc, aspect ce devine pe alocuri deranjant: "Păi și ca și cum Zuckerberg ne-ar șterge contul de Facebook după moarte. S-ar duce dracu' toate pozele de la grătar, de pe malul mării, de la cascada Bâlea și de la mall, precum și toate panseurile filosofice născute în orele de restrînte petrecute pe budă".

Dinamic, divers, *Vacanțe filocalice* se citește cu lejeritate. Chiar dacă nu au același efect terapeutic ca pentru autor ("Pe mine unul scrisul acestei cărți m-a vindecat de multe boli, dintre care amintesc doar ipohondria, profilaxia și fandaxia"), cele douăzeci de texte plejăjesc o ocheadă în odiseea (amuzantă și) autorului. E mult? E puțin?

¹ Gheorghe Secheșan, *Trezeste-te, Maria!*, Editura Krista, Timișoara, 2015, 150 p.

² Gabriel Pătrașcu, *Vacanțe filocalice*, Cartea Românească, 2016, 200 p.

HABENT SUA FATA

MARIAN ODANGIU

În logica firească a destinului său literar, Ion Jurca Rovina ar fi trebuit să debuteze în literatură la începutul anilor '70, cu un volum de versuri, *Tânguirea iconarilor*, la Editura Eminescu. N-a fost să fie: după cutuma vremii (și a vremurilor), plimbăț prin sertarele editurii, carteau-i-a fost restituță autorului după mai bine de un an, însotită de recomandarea de a fi refăcută, în sensul "cumințirii" revoltei imanente, dar și al reducerii notei de "abisal" a poemelor. Avea să apară după aproape treizeci de ani, în 1996 și, după alte două decenii, cu minime rectificări, în volumul de acum*. Unul de sinteză, care strânge laolaltă poeziile lui Ion Jurca Rovina scrise înainte de 1989, pe cele publicate în 1998 sub titlul *Ospățul solemn*, un grupaj inedit de poeme erotice - *Elegie pentru un sărut* -, plus un *Epilog* pe deplin consonant cu feroarea sentimentală a "elegilor" precedente și exprimând temperatura maturității existențiale și artistice a autorului.

Poemul e semnificativ pentru configurația poeziei lui Ion Jurca Rovina: el poartă amprenta unui spirit aflat într-o perpetuă revoltă, profund nemulțumit de tot ce se petrece în jurul său, de neputințele generatoare de complexe și iremediabile angoase în fața căror ființă încercă să se replieze transformând poezia într-un soi de nesfârșită vindictă. Directă, non-concesivă, aspiră și necrucițătoare în limbaj, această revoltă e dominantă în poemele din *Tânguirea iconarilor*, în forme ce exprimă și anticipatează întrucâtva *spiritul epocii* - acela al ieșirii treptate din anii '60-'70 de sub zodia mizerabilă a proletcultismului -: "Scru să-mi uit ciroza sufletului, / să vomit contemporanele greturi, / Scru să nu scuip în mine. / Scru pentru că nu pot zbura/ cu statuia lui Isus peste acoperișuri/ și să dezlanțui o ploaie de cuie [...] Mi-e lehamite de mine, personajul din scenă. / Refuz să mai joc această comedie în care eu, / spectator, mă fluier cu patru degete, mă huidui cu propria greată de țara lui Papură Vodă. / În pământul natal, în limba patriei, parcă aş fi un papagal dresat să papagalicească vorbe de bâlcii din aceeași parasilabică Odă" (*Abisal, Poetul*).

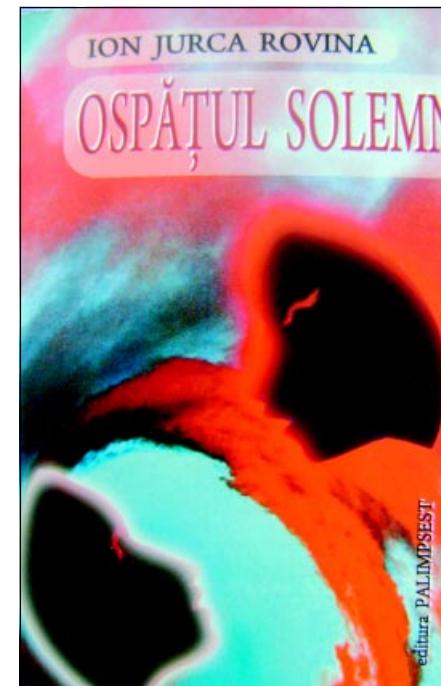
Majoritatea poemelor sunt amplu discursive, anticalofile și parabolizante, contin scenarii sfidătoare, explozive prin succesiunea de imagini suprarealiste, prin intransigență tonului, prin cascadele de adresări directe, îndreptate deopotrivă către sine, către cei din jur, către "țara în care nu e nimeni treaz", spre a denunța acceptarea pustiurii sufletești, izolare, lipsa de acțiune, dedublarea, aneantizarea ființei. Chiar și atunci când se adresează iubitei, vocea poetului rămâne prizoniera acestei atitudini tensionate de frustrări greu de ținut în frâu: "Sunt singur, ca dracu, iubito... / Sorb cu nesaț o cupă/ de bucurie amară/ și-mi înfâșor mai strâns pe lângă suflet/ salul meu de-nsigurare... / se pune frig și mare placere îmi face/ să mă-ncâlzesc din suferința mea nouă..." (*Fior sentimental*).

Cu total alta și atmosferă din *Ospățul solemn*, ca și aceea din ciclul inedit *Elegie pentru un sărut*. Primul este un volum de construcție, polifonic în intenție, ce cuprinde o suita de trei sute șaizeci și șase de poeme, câte unul pentru fiecare zi a anului. Următorul - un grupaj de poeme erotice fără titlu, o libătijune, pe jumătate incantație și pe jumătate lamentație elegiacă, ce consemnează, într-un registru predominant expresionist, fluxurile și refluxurile sentimentale ale unui spirit ce a supraviețuit tenebroaselor răzvrătiri de

altădată. Spatiul poetic se umple de luminositate, e străbătut de fiorii ataraxiei dobândite de poet odă cu trecerea vremii și consumarea deplină a energiilor contestatare.

Discursivitatea amplă și frustă e înlocuită de sublimarea expresiei în delicate volute metaforice pline de sugestii și căutare subînteleșuri, de reflectii asupra trecerii vremii, asupra succesiunii irepresibile a zilelor/anotimpurilor, asupra fragilității și vulnerabilității ființei, a sentimentelor și trăirilor: "O stea, fericito, la noapte/ din arderea sufletelor noastre/ și lumina din oase/ o stea, în oftatul cerului, se va naște" (118), sau "Si deodată iubirea/ nu ne mai ține de mînă/ e nebună/ ne soarbe într-un vîrtej/ și ne aruncă oasele/ la câinele lunii/ flămândă" (285). În *Elegie pentru un sărut*, confesiunea directă, încărcată de iremediabile melancolii, reiterează adesea sintagme grandilocente și locuri comune, specifice acestui gen de lirism ("eu te scriu pe infinit", "un strop de infinit", "unde îngerul doarme pe vis", "dulce nesfârșire", "cu înfișorare creanga/ să-ti sărute genunchiul", "suflet pereche", "cât bate vesnicia/ peste noi/ din aripă", "în noi se aprinde, stelară, lumina", "îngerul unui vis" s.a.m.d.), întregul având însă, dincolo de psalmodierea ființei iubite, sensul posibilității de recuperare prin creație: "Cartea,/ cu noi roștiți în oracol,/ se scrie/ primește cuvântul/ el este întruparea mea/ primește cuvântul/ în el am pus sărutul/ să-ti cuprindă/ miraculoasă ființă. / Atât de fericit, doamnă, îngemănat cu arta/mă doare în tine/ iubirea/ în mine mă doare/ cartea".

E imposibil de estimat cum ar fi evoluat, în timp, Ion Jurca Rovina, dacă debutul său literar s-ar fi petrecut, la începutul deceniului opt, pe tărâmul poeziei. După sincopa inițială, autorul s-a lansat cu un roman, *Fericiti când renaștem* (1976), a continuat ani buni sub zodia prozei și, după începutul mileniu, sub aceea a creației dramaturgice, poate cea mai constantă dintre preocupările sale, în condițiile în care, și înainte, și după Revoluție, a scris consecvent cronică de teatru. Precum cărțile, și autorii au destinul lor imprevizibil. Cel al lui Ion Jurca Rovina trebuie să acopere,

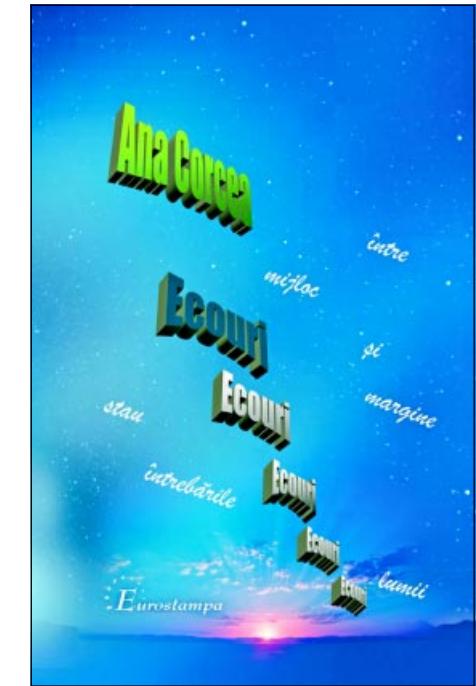

cu tenacitate și încredere în destinul său creator, toate posibilitățile de exprimare aflate la dispoziția scriitorului.

* * *

Autoare a unui dicționar de termeni literari și a patru cărți de comentarii și sinteze - volume didactice care poartă amprenta scolioi filologice clujene, Ana Corcea a publicat până acum trei plachete de poezie: *Clipa amiezei* (1996), *Ochiul fântânilor* (2000) și *Cercul lumilor* (2000), aceasta din urmă tradusă în italiană, franceză, spaniolă, engleză și germană. Ca și aparițiile anterioare, cea mai recentă* poartă girul - mai degrabă complezent decât analitic - al unor critici de prima linie. Alături de câteva premii culturale de palmares, autoarea a beneficiat și de o bună receptare critică, capacitate să-i așeze eforturile creative "în interiorul unei istorii literare îngăduitoare cu cei care au fost și cei care, lângă noi, împlinesc poezia" (Cornel Ungureanu).

La prima vedere, noile poeme ale autoarei nu diferă prea mult de cele publicate anterior: meditații intens rationale pe marginea sensului poeziei, a menirii cuvântului,

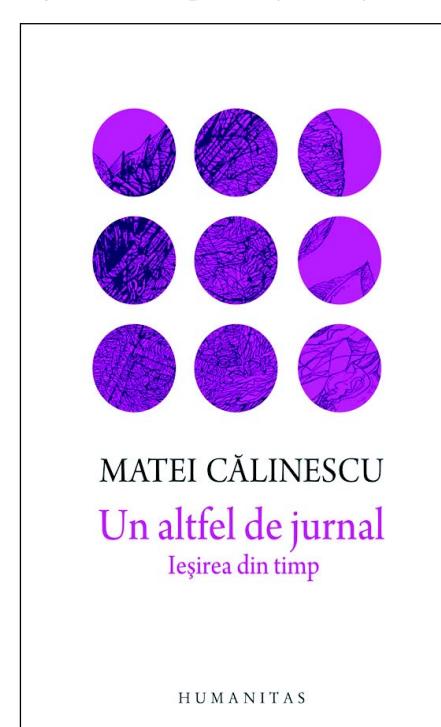
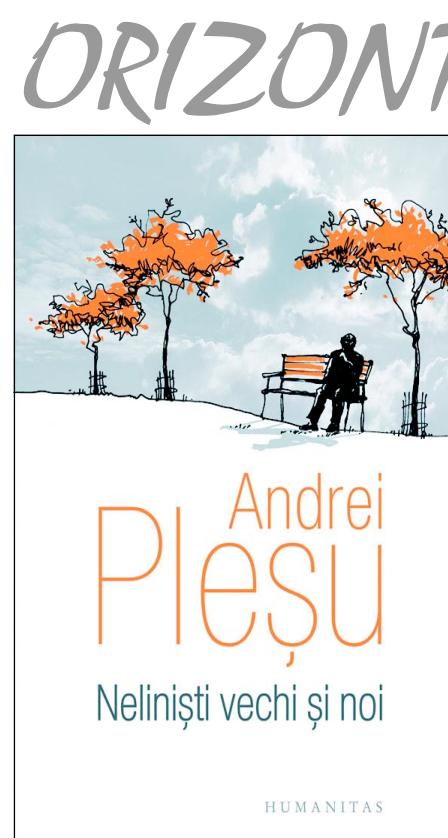
a poziției pe care Poetul o ocupă în "gâlceava" lui cu lumea: "la poarta gândurilor/ poetul stă de veghe/ le cântărește/ le vămuiește/ apoi/ stilizate/ le trimite-n vers/ unele rămân/ în spatele porții/ închise/ cu voia scribului" (*Poarta gândurilor*). Sau: "stau/ într-un colț al cuvintelor/ calculez unghiul/ ca să nu se ciocnească/ sunetele/ și să provoace/dizarmonia poemului" (*Calcul*). Ori: "se ascund tăcerile de piatră/ și învelesc vechi taine de cuvânt/ le mângâie apele pe creștet/ și neclintit dorm duse/ până ce apare magicianul/ rostirilor în prag de sară/ care strămută vraja/ în poem" (*Magicianul poet*).

Tranzitiv-descriptive, izvorând mai degrabă dintr-un control bine strunit al "potrivirii" cuvintelor și imaginilor decât dintr-o stare de nefabilă gratuită, poezile asimilează în doze mari secvențe autobiografice, trăiri și reacții marcate de un erotism evanescen: "vină la ora de sară/ și ajută-mă iară/ să trag clopotul/ amintirii/ să stăm de veghe/ într-o catedrală/ unde începuturile/ se-ntâlnesc/ cu nesfârșiturile/ clipă albe/ zboară de la mine/ în tine/ vino la ora de sară/ într-o vară/ să cătim în stele/ dorurile mele/ și ale tale/ vino la ora de sară..." (*Ora de sară*). Sau "s-a zăvorât/ verbul "a iubi"/ refuză se să conjugă/ la prezent/ Lie/ ciocările/ ademenește-l/ cu triluri serafice/ fă-l să iasă/ în lumină" (*Adermenire*).

Sunt secvențe lirice în care autoarea se răsfață cu un soi de cochetărie juvenilă, utilizează rime întâmpinătoare, forme arhaice ori regionale de limbaj, discrete trimiteri subtextuale la ritualuri magice sau jocuri de cuvinte și sintagme consacrate, preluate și adaptate *sui generis*: "și-a bătut ceasul/ cu... cuc/ la ore fixe/ ca o chemare/ la apel/ să-ti amintească/ că ele este/ stăpânul tău/ în restul timpului/ îți oferă/ iluzia libertății" (*Ceas cu... cuc*). Mult mai evidentă decât în volumele anterioare, apetența ludică a Anei Corcea iese la suprafață dezvăluind o sensibilitate lirică dispusă la inflexiuni postmoderne, ironice și autoironice. Diferențele de factură poematică, o anume instabilitate și inconsecvență a rostirii fac dovada că Ana Corcea este încă în căutarea unei configurații și a unei vizuni lirice care să-i definească pe deplin destinul poetic.

*Ion Jurca Rovina, *Ospățul solemn*, poeme, Editura Palimpsest, 2016

**Ana Corcea, *Ecouri*, Editura Eurostampa, 2016

CÂND VISUL E (HIPER)REAL

GRATIELA BENGA

Pe Laurentiu Malomfălean l-am întâlnit în paginile din "Echinox", "Apostrof", "Tribuna", "Vatra" și "Observator cultural". Sau online - pe bookaholic.ro. Are privirea ascuțită și formulări ferme – încrățoare în operativitatea instrumentarului științific, dar și în resursele cuceritoare ale stilisticii. În 2015, la aproape treizeci de ani, Laurentiu Malomfălean a așezat în fața cititorilor trei cărți deodată: *Nocturnalul „postmodern”*. *Când visele imaginează hiperindivizi cu onirografii*, *De la Prometeu la Narcis. 9 studii de literatură comparată și Lunile criticii literare. Ducând lipsă de salvare*. Dezorientant numai pentru cei care nu cunosc ritmul respirației culturale a autorului, acest debut fixează un parcurs și înregistrează, fără putință de tăgadă, o cadență căreia pare că îi lipsesc ochiurile goale ale ezitării.

Cu cărți, traduceri din franceză, studii de specialitate apărute în reviste academice și participări la conferințe, Laurentiu Malomfălean ar fi putut cădea sub fascinația performanței mecanice. Că nu este așa o arată chiar paginile ivite din rădăcina tezei de doctorat: *Nocturnalul „postmodern”*. *Când visele imaginează hiperindivizi cu onirografii* (Editura Tracus Arte) determină o zonă de incitație reală și stabilește un unghi integrator printre formule căreia îi este străină marota obiectivării. Practic, demersul autorului e participativ, menit "să umple gurilele dintre visele analizate, să le desăvârsească. O lectură imanentă și fantasmatică. [...] *Textul oniric* e poate cea mai deschisă operă cu putință. Prin acțul lecturii, visul e reimaginat, revisat, rescris" (p. 8).

Eseu de literatură comparată, desfășurat pe mai multe niveluri și în jurul unor axe de simetrie, *Nocturnalul „postmodern”* (re)vizitează onircul într-un perimetru ignorat până acum de cercetători. Formele visului paradoxal sunt studiate între două repere emblematici pentru criza societății, dar și pentru zbuciumul individual: "Primăvara de la Praga" și atentatul terorist asupra Turnurilor Gemene. Însă concentrarea pe acest segment temporal (1968-2001) a generat necesitatea unor clarificări conceptuale, optându-se pentru hipermoderatism și hipermodernitate în locul postmodernismului și al postmodernității, fiindcă particulara "post-" ar indica doar o situație cronologică, nu ar comunica un fapt. Pe de altă parte, prefixoul "hiper-" sugerează că "metanarățiunea care delegitimează toate celelalte metanarățiuni devine, mereu paradoxal, niciodată sofistic, una hiper(auto)legitimatoare pentru că, *hélas*, unică, mult mai totalitară decât cele pe care le combate. Cu alte cuvinte, acoperim astfel atât *ideea de sfârșit*, cât și *cea de superlativ al modernității*" (s. n., p. 32).

Perspectiva din care privește autorul sterge frontieră și diferența de nivel dintre vis și realitate: jurnalele de vise (sau nocturnalele) pot revela devieri ale visului, stări alterate ale onircului, explicate ca elemente ale simptomatologiei hipermoderne - visul iterativ, visul în vis, falsa trezire, metavisul. Dacă decendenții își provocau vise artificiale, hipermodernii visează în chip natural, organic. Naturalizează artificialul, îl asimilează și îl exploatează estetic. Astfel au dispărut pragurile și a apărut hipervisul, visul lucid, în care realul se confundă ușor cu imaginariul. Scrie autorul eseului: "Precizez că voi analiza visul ca pe un fapt real, trăit, indubitat, având ca referent realitatea psihică, nu pe cea <reală>, deconstruită și reconfigurată oniric". Așa cum și văzută în *Nocturnalul „postmodern”*, starea de hipervis este textualistă, iar identitatea spartă (schizoido-fractală) "nu înseamnă disoluția eului, ci proliferarea de euri, ca și cum fiecare bucată ar fi cît cel întreg" (p. 43).

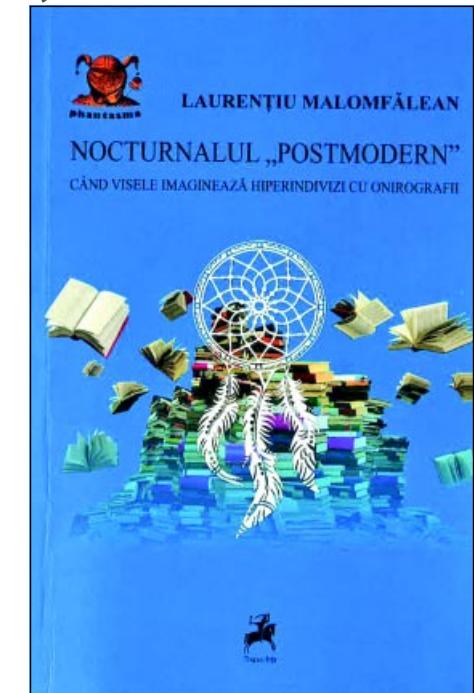
Atenția eseistului nu e reținută, obstinat, numai de jurnalele de vise. Aflat în căutarea unor ancore care să-i consolideze expunerea, scormonește confesiunile, (auto)biografiile, interviurile, discuțiile și corespondența autorilor hipermoderni ale căror onirografii sunt cercetate. În fond, pentru Laurentiu Malomfălean tocmai renunțarea la discreția zonei private în favoarea accesului public produce metamorfoza individualismului (închis și pasiv) în hiperindividualism (deschis și activ). Atent la teoria literaturii, la direcțiile psihanalitice, sociologice sau la observațiile neurofiziologice, eseistul reușește să desfășoare fluid relații (contra)argumentative în evantai, care – în loc să provoace dispersare – potențează coerenta edificatoare a structurii etajate pe care se așterne *Nocturnalul...*

După ce desenează un *Cadru conceptual* (înlăuntrul căruia se regăsesc Jean Baudrillard, Antoine Compagnon, Gilles Deleuze, Jacques Derrida, Gérard Genette, Felix Guattari, Linda Hutcheon, Gilles Lipovetsky, Jean-François Lyotard, Gianni Vattimo și alții), carteia îi aduce în prim-plan pe onirosofi (Cardano, Descartes, Swedenborg), dar și *Paradisurile artificiale* ale lui Baudelaire ori pe suprarealistii pentru care "nu există compromis între veghe și hiper-vis" (p. 104) și care "nici n-au prea ținut nocturnale, fiind probabil extrem de pierduți în suprarealitatea lor diurnă, mai degrabă somnambuli decât onirici" (p. 98). În această zonă a discuției, combativitatea eseistului care declară suprarealismul un "fals curent" denotă mai degrabă o scurtă zhâncire aventuroasă decât concluzia unui rationament solid. De altfel, nu e prima dată când suprarealismul a fost pus sub semnul întrebării. Îmi amintesc că

(pe alt palier al dezbatelii) a făcut-o și Michel Sanouillet, care a considerat că suprarealismul este asimilabil mișcării DADA din Franța. Că există unele confluențe între dadaism și suprarealism depune mărturie și opera lui Man Ray, dar opinia categorică a lui Sanouillet nu a fost acceptată de mulți specialiști.

Să revenim la jurnalele de vise. Dacă suprarealiștii refuzau visul lucid, hipermodernii îl caută cu înversunare, iar nocturnalile lor vor stabili (pe urmele lui Lejeune) un pact onirografic între text, scriitor și lector (asumat de obicei într-un paratext). În acest tip de pact, supremația auctorială i-a cedat locul autorității lectoriale, exercițiul spiritual s-a lăsat înlocuit de narcissism schizanalizabil și sondarea lucidă a conștiinței a fost substituită de examenul rațional al inconștientului. Relatăriile despre vis ale lui Georges Perec ("singurul care știe să transpună corect în scriitură prezentul atemporal din vis"), Graham Greene, William Burroughs (care-si definea o parte a spațiului oniric ca pe-un ținut al morților), Federico Fellini (cu *visul ca film desenat*), Corin Braga (*homo volant*) și Hélène Cixous sunt analizate cu sensibilitatea unei antene capabile să capteze unde abia perceptibile.

In această secțiune se desăvârșește construcția la înălțime a *Nocturnalului*. Refuzul locului comun îi modelează lui Laurentiu Malomfălean (și) preocuparea pentru fraza acută și primenirea periodică a resurselor de elocuție. "În caietul secund poate fi remarcat inclusiv un câstig în valoarea estetică, de parcă Fellini-l'auteur ar fi devenit hiperconștient de o eventuală publicare a manuscriselor sale; [...] trimiterile

în paranteză gen «vezi desenul», «vezi mai jos», «vezi mai sus» pot fi lecturate pe post de adresare directă unui potential cititor. Dacă nu cumva doar sieși? În fond, ca orice jurnal, și acesta, hiperintim, rămâne destinat exclusiv autolecturii, numădicate schizoide. S-o numim chiar schizolectură? Rupt în bucăți de vise, Fellini se va fi dedublat și fragmentat în plus, recitindu-se cu nesăt" (p. 324).

Nocturnalul... explorează (competent și elegant) un tărâm unde imaginarul oniric lucid și cel hipermodernist se conturează, iar și iar, în oglindă. O călătorie în acest teritoriu se justifică pe deplin. Credeti că v-ați rătaci?

URME SI UMBRE

Cincisprezece ani au trecut de când Alexandru Potcoavă a publicat prima carte. Se numea *iar bianca sta-n alex* și reflecta o indubitabilă conștință a inovației. Poezia nu își mai era suficientă siesi. Avea nevoie de o formă care să o elibereze. O asemenea formă proaspătă nu poate fi însuflare decât de real – în toate variantele lui de manifestare. Este și motivul pentru care Alexandru Potcoavă părea să cultive o anumită formă de poezie, doar pentru a o nega ulterior. Cartea debutului era fidelă realului autentic, despovărat de prelucrări edulcorate, dar impregnat de结构uri magnetice care provoca efectul poetic. Totul lăsa impresia spontaneității în primele poeme, asa cum totul era (la fel de firesc) organizat într-un discurs în care trăirile se lăsau intens aspirate – cu un amestec reavân de lirism și apetență spre ironie. Sau chiar spre parodic.

După debut, Alexandru Potcoavă s-a orientat spre roman și proză scurtă: *Pavel și ai lui* (2005), *Șoimii patriei trebuie să fie întotdeauna veseli!* (2011), *Ce a văzut Parisul* (2012) păreau a pecetului abandonarea definitivă a poeziei. N-a fost aşa. După cincisprezece ani, ășadar, scriitorul timișorean arată că nu și-a epuizat resursele poetice. Dimpotrivă: noua lui carte arată o temelie solidă, nu o structură ridicată pe nisip, cu un entuziasm pripit. Aș spune că Alexandru Potcoavă și-a luat răgazul de a-și evalua, pe-ndelete, potențialul. De a-și estima înzestrările și limitele.

Iar, înainte de a fi o piedică în calea uitării, *Intr-o zi nu ne vom mai recunoaște* (Casa de Editură Max Blecher, 2016) se dovedește o adâncire (ontologic și poetic) în-temeietoare. Sau o participare dinamică la adevarul aflat la un pas de a fi înstrăinat, sufocat, desfigurat: "arte poetice chirii manifeste/ necrologuri și alte asemenea/ cred în prieteni și ei/ treabă lor în ce cred/ oricum/ în oglinda retrovizoare/ viață și moartea se uită/ ca aiuritele la mine/ ca ametelele se/ tîn în brațe pe mijlocul soselei/ în timp ce mă îndepărtez în viteză de/ amândouă și mă doare fix undeva cine/ înaintea mea vopsește la nesfârșit/ linia continuă".

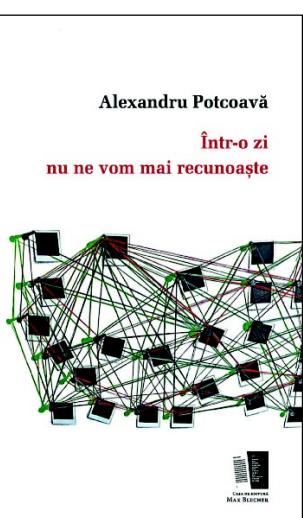
La limita dintre tonic și melancolic, Alexandru Potcoavă oferă un tablou care fixează urma adevarului, înainte de a schița un ghid de întrebuițare intelligentă a nostalgiilor. Cu voci distincte și personaje bine deslușite, *Intr-o zi nu ne vom mai recunoaște* e o poveste poliedrică despre identitate și afectivitate. Despre pierdere, durere și memorie. Sau o confesiune avântat-nostalgică, cu mici istorii înșiruite pe firul unui biografism care își reclamă debusolant supremația denotativă,

dar care e minăt irepresibil de o încărcătură poetică generosă revelată exact când o credeai înălțurată. Lucid-empatică în substanță și narativ-entuziasmată în expresivitate, fibra creatoare a lui Alexandru Potcoavă se contractă sub impulsuri contradictorii. Așa cum apare în *nicolae, chichere sau dero*, pofta de viață e pe cât de senin maniacală, pe atât de sumbru devastatoare.

E interesant de observat cum în poemele narrative ale lui Alexandru Potcoavă nu pretextul confesiunii provoacă emoția, ci felul în care amintirea se exprimă prin cuvânt și se imprimă, fotografic, pe retină. Înțâlnim aici o șansă poetica determinantă, care face ca decupajul să reflecte, chibzuit, (a)temporalitatea poveștii, dar și ca întreaga carte să devină o galerie a capacitatii divagatorii pe care-o ascunde cotidianul în raport cu ceea ce contează - corecta situare față de adevar și imaginea lui.

Fără a exagera efectul dramatic și evitând cu succes artificiul stilistic, poemele lui Alexandru Potcoavă arată cum experiența poate fi înzestrată cu un sens nou: e înfăptuirea unei căutări și realizarea unei întâlniri – în mișcarea identității pe suportul adevarului (ori al umbrei) și în graficul care stabilește locul de întâlnire a poeziei cu proza: "- spune-mi ce vezi – te-am prins eu de umeri/- șiruri de pomii până depare și luminile unui supermarket unde n-am fost niciodată// - o fi am zis timpul nu-i pierdut ca pentru/ miile de băieți ce-au scăpat cu ultima suflare/de un drum în siberia și îngreșă pământul aici/ în lagărul abandonat de sovietici și devenit/ gospodărie de partid/ [...] – bine, dar de ce îmi povestești mie/ toate astea? - pentru că nu o să fim/ împreună pentru totdeauna – oricât/ ne vom privi cu ochii urmașilor noștri/ într-o zi nu ne vom mai recunoaște" (oana).

Carte compactă, scrisă cu vevă și sensibilitate, cu ritm și culoare, *Intr-o zi nu ne vom mai recunoaște* a meritat așteptarea. E (în ochii mei) o reușită de necontestat.

SORINA...

OTILIA HEDEŞAN

Si ei, doamna profesoară, la școală, ce învață despre istoria lor? Ei cu cine se mândresc, înțelegeți ce vă întreb! – îmi spune intrigat șoferul care mă conduce spre satele băieșilor din apropiere de Osijek-ul croat. Răspunsul meu că exact aici e problema, că băieșii din Croația nu învață la școală nimic despre istoria lor, că știu că sunt pe aceste locuri pur și simplu fiindcă părinții lor erau, la rândul lor, aici, însă nu au o poveste mai nuanțată despre asta, pare că nu este suficient. Ca într-un exercițiu euristic și retoric, șoferul revine la chestiunea mândriei. Nu se poate, crede el, să nu te mândrești cu cineva, iar apoi, drept argument, îmi enumera o listă scurtă de personalități cu care se mândresc români. Brâncuși, Eminescu, Blaga, Ștefan cel Mare și Gică Hagi deschid această listă, pe care nu o comentez, dar căreia, tocmai fiindcă nu o contest în niciun fel, pare să îi recunoasc relevanța. Ei bine, reiese clar din discuție, băieșii din Croația nu au o asemenea listă, iar acest lucru reprezintă o problemă în sine.

Oricât de promițătoare, am socotit discuția aceasta una din categoria speculațiilor: *cum am putea interpreta dacă?* De fapt, nu știam din nicio constatare menționată și cu atât mai puțin din propriile observații dacă băieșii vorbitori de română din Croația au însășiat, în timpuri sub presiunea unor solicitări externe mai clar definite, o atare listă. Să, în aceeași logică, nu aveam nici cea mai mică idee dacă această listă virtuală include membri ai propriei comunități, croați, români sau personalități ale puterilor sub care s-au aflat, în ultimele secole, satele locuite de ei.

Deși, în ultimul an, am discutat destul de mult și, cel mai adesea, destul de consistent cu o serie de băieși din Croația, nu am supus unei chestionări directe și motivate o asemenea listă și, în mod consecvent, nu am discutat nici despre sentimentul mândriei pe care amintirea înaintașilor sau a persoanelor celebre agreate de comunitate o poate provoca.

În diferite contexte, însă, am pus întrebări referitoare la ce anume le evocă lor România, știind clar că nu trebuie să mă aștept la descrieri amănunțite, ci mai degrabă la referințe difuze, poate cu caracter mitic, eventual reinventate recent, tocmai pentru facilitarea relației lor cu mine, cea care faceam investigația și despre care știau că vin din România. Pe valea Moravei, în Serbia, de exemplu, la alți băieși vorbitori de română, interlocutorii mei au găsit câteva ocazii de a aminti despre strămoși greu de pus pe scară cronologiei, care ajunseră în satele lor din îndepărtele și mai ales indefinibile "ținuturi ale românilor". Fără motivări și fără scopuri, fără contexte decelabile și fără personaje care să poată fi asimilate personalităților istorice, fie și celor din istoria măruntă, băieșii revelau o trămad extrem de firavă a originilor lor, aceasta interferând, într-un interval de mai bine de două secole, cu românii.

În căutarea unor povestiri mai directe sau mediate despre relațiile băieșilor din Croația cu locuitorii din regiunile unde se vorbește limba română, în spate din România actuală, am întrebat adesea, obșesiv, dacă au auzit și ce au auzit despre România. Speram că numele unei echipe de fotbal, numele unui politician, cântăret sau al unui regizor de film să fi ajuns până acolo. În satul global pe care l-a configurat în ultimii ani internetul, acest lucru ar fi trebuit să fie posibil, cel puțin pentru acea mică parte dintre băieși care au acces la calculatoare și știu

să navegheze pe internet. În cele din urmă, dinspre câțiva din acești oameni a și venit răspunsul. Da, știau despre România, auziseră de orașele București și Timișoara, fără să fie prea clare motivele interesului lor pentru aceste locuri. Mai auziseră, ba mai mult decât atât, ascultaseră pe internet o cântăreață care le atrăsesese atenția. Sorina – Sorina și atât – părea să fie una dintre persoanele care cântau "băieșește", adică românește, deși trăia în altă parte de lume pe care băieșii nu o puteau preciza geografic prea ferm, fiind o cântăreață care merită întreaga admiratie.

In scurt timp, am constatat că Sorina constituia capul unei extrem de selective liste de *must* despre România. Despre vocea și despre textelete cântecelor sale am auzit, la băieșii din Croația, numai lucruri frumoase. Mai mult decât atât,

una din piesele care o făcuseră celebră, *Inimă, inima mea...* a fost invocată de două ori ca argument pentru diferențierea graiurilor vorbite de băieși în Croația. Ideea este că în graiul *muntean* al băieșilor, *inimă* înseamnă "burtă", cu sensul cunoscut dar adesea uitat de vorbitorii românei actuale din *Domnul Goe*, unde replica unuia din personaje, "te doare la inimă?", are semnificația evidentă de "te doare burta". Pentru băieșii care vorbesc graiul *ardelenesc*, *inimă* înseamnă "suflet, cord". Cântecul invocat al Sorinei funcționează, astfel, ca un revelator al diferențelor de grup, în sensul în care el este perfect inteligibil într-o comunitate și, dacă ar fi înțeles *tale quale*, perfect stupid în cealaltă.

Subiect de contemplație estetică, bază pentru discuții de dialectologie naivă și semantică aplicată, probă într-o dezbatere

ideologică despre unitatea sau eterogenitatea grupului local și revelator al similarității cu o lume necunoscută, îndepărtată și uimitoare de provocatoare, textelete Sorinei se dovedesc mai sugestive decât o lungă serie de capodopere literare ori folclorice. De altfel, scriind aceste rânduri nu ignor pericolele hiperinterpretării unor versuri precare în ele însă, puse în circulație de o cântăreață de manele. Pe de altă parte însă, nu pot să nu constat că medierile culturale sunt extrem de capricioase, oamenii care privesc dinspre o cultură spre alta având priviri inegale, eterogene și condiționate în mod multiplu.

Exemplul pe care îl invoc este unul care permite reflectia teoretică asupra unui gen de arheologie hermeneutică, în sensul în care trebuie să restitu și să dai sens unei lumi pornind de la un element al acesteia descoperit mai degrabă întâmplător și transformând un amănunt posibil irelevant în detaliu semnificativ. Totodată și dincoace de teorie este aici și o poveste despre naivitate și potrivire, despre subculturi și succes, despre sinceritate și bucurie, despre întâmplare și determinare identitară.

Sorina este admirată, iar cântecele ei sunt ascultate, înțelese și comentate. Limba sa română este un model de urmat pentru băieșii din Croația. Întâmplarea aceasta îmi amintește că, în urmă cu aproape un deceniu, întrebând despre puținele case bătrânești păstrate în satele locuite de români în Transcarpatia, am primit un răspuns extrem de asemănător: "cum spune și Fuego, doamnă, nu-ti vinde casa părinteasca". Câțiva ani mai târziu, puțin înainte de 2010, într-un sat de pe partea sărbească a Timocului, am vorbit cu un domn sărb căsătorit cu o româncă și care învățase limba română ascultând noapte de noapte emisiunile despre Elodia ale lui Dan Diaconescu.

Un sir de fapte pe care poti fi tentat să le cataloghezi drept de prost gust și nocive, în virtutea ideologiei culturilor majore, mi s-au revelat drept mult mai dense, cu funcționalități potențiale pe care le poti ignora, cu efecte incalculabile și pozitive. Medierea între lumi ia mereu forme uimitoare, pe care trebuie să le constați, cum spune Affegan, cu atenția și mai ales "cu neatenția trează". Sorina, bunăoară, este numele unui atare proces al paradoxalei și contrariantei recunoașteri și asumări identitare...

KARAOKE ADRIAN BODNARU

**La primele matinee,
subtitrarea se făcea frumoasă de la
rândul al doilea
și-mi ieșea în cale pe buzele
verișoarelor.**

**Îmi plăcea să-i ascult pistolul de poșetă
la tâmplă
în cele trei foșnete oficiale din țara
neutră
unde luptam cu grijă de partea binelui
general.**

**Fusesem parașutat după prima treime a
toamnei,
când ploaia lovea orice țintă civilă:
memorasem piese de teatru întregi în
ritmul picăturilor
și puteam să o fac ușor mai departe,
pentru cei care vin.**

**Trimiteam periodic roluri în travesti
pentru femei și bărbați,
cu mențiunea clară de a se juca moartea
până la depunerea jurământului.**

**În rest, eram liber:
locuiam în cafenele cu draperii de
catifea**

**și candelabre solemne,
greu de mișcat de marșul unei victorii.**

**Între timp,
vechea Dacie își pierduse accentul,
după atâtia ani de mers înainte:
doar în marșarier intra ca în ciocolata
unui croissant,
atât de mic însă,
încât aerul diminetii nu apuca să tragă
nici măcar un fum sănătos.**

**Și totuși,
continuam să trăiesc la fel cum s-a mai
scris un timp cu î din i,
dar numai până la filmele românești de la
sfârșitul zilelor,
când îmi venea rândul să fac eu începutul
și aşteptam țintuit de spaimă să mi se
sopească din sală,
dintre olimpice optimiste.**

**După câteva acorduri,
eram un imn cu fluerături,
dar îmi duceam strofele până la capăt;
la ieșire,
nu mai știam ce urmează
și ridicam mâna încet
ca pe o piatră de rummy.**

SCURTE MEDITATII SI LUNGI EXCLAMATII VLADIMIR TISMANEANU

● Totalitarismul și cultul terorii.

Marele roman al dezintegrării modernității liberal-burgheze, *Muntele vrăjit* de Thomas Mann, a apărut în noiembrie 1924. Personajul Leo Naphta, iezuitul fanatic, a fost inspirat de Georg Lukács cu al său bolșevism gnostic. Iată pasajul din Mann evocat de Marius Stan în dialogul care deschide cartea noastră, *Dosar Lenin. Vraja nihilismului* apărută la Editura Curtea Veche: "Dacă este nevoie, mă pot lipsi de contra-argumentele tale; sunt la curent cu ideologia politică a burgheziei. Ţelul tău este un imperiu democratic, statul-mondial, apoteoza principiului statului-națiune încr-un plan universal. Iar împăratul imperiului tău? Il cunoaștem. Planul tău este o înfiorătoare utopie și totuși, tocmai asupra acestui punct ne aflăm mai mult sau mai puțin în acord. Pentru că există ceva transcendent în această republică a ta mondială capitalistică. Într-adevăr, republica mondială este statul secular transcendent, iar noi împărtăsim aceeași credință: anume că, încr-un orizont îndepărtat, o condiție finală perfectă așteaptă omenirea și că ea va corespunde condiției sale originare perfecte. Încă din vremea lui Grigore cel Mare, fondatorul Cetății lui Dumnezeu pe Pământ, Biserică a crezut că menirea ei este să readucă omenirea înapoi pe calea legii divine. Pretenția sa papală la autoritate temporală nu a apărut doar de dragul ei însăși; dictatura prin împuñnicire a fost, mai degrabă, un mijloc, o cale de a atinge un ţel redemptiv, o fază de tranziție de la statul păgân la împărația cerurilor. Ai vorbit cu elevii noștri aici despre faptele săngeroase ale Bisericii și impaciența ei disciplinată, dar a fost foarte nesăbuit din partea ta, pentru că zelul dumnezeiesc prin definire nu poate fi pacifist. Și Grigore însuși a zis: 'blestemăt fie omul care și tine sabia departe de vârsarea de sânge'. Știm că puterea este demonică. Dar dacă împărația va să vie, dualitatea dintre bine și rău, dintre această lume și următoarea, dintre Putere și Spirit, trebuie să fie temporar abrogată și transformată încr-un principiu ce unește ascetismul și dominația. Asta este ce numesc necesitatea terorii.' ● Ce înseamnă un doctorat.

Doctoratul nu este o rezervare de masă la un restaurant. Dai un telefon și o anulezi. Doctoratul este bazat pe un contract a cărui încălcare îl descalifică moral pe cel care o comite. Doctoratul presupune trudă, originalitate, onoare. Presupune că o instituție academică îl și te garantează. Doctoratul figurează pe primul loc în CV când se menționează școli și universități absolvide. Plagiatul echivalează cu analfabetismul moral, tot așa cum invocarea unui doctorat inexistent este o sarlatanie revoltătoare. Mai ales atunci când faci carieră, politică și/sau academică, pe baza unui fals. Am condus (singur ori în co-tutelă), cel puțin 30 de doctorate în Statele Unite, Belgia, Franța, Ungaria, România etc. Cred că vorbesc în cunoștință de cauză.

● Dreptul la normalitate. Nu e nevoie de analize sofisticate pentru a desluși semnificația a ceea ce se întâmplă acum în privința doctoratelor obținute prin furt. Sensul acestor decizii și împede precum cristalul. Este absolut normal ca încr-un stat de drept infracțiuni precum plagiatul să fie sănctionate fără urmă de ambiguitate. Să nu ni se vorbească de "vendete" politice! Politizarea a avut loc în 2012, când din ordinul mega-plagiatorului au fost înlocuite întregi comisii ministeriale și s-au anulat

decizii perfect legale. Atunci a fost dezonorat statutul doctoratelor din România prin legitimarea hoției. Noul ministru al Educației, Mircea Dumitru, a declarat că va semna ordinul de retragere a doctoratului lui Victor Ponta. Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) a stabilit că Victor Ponta a plagiat în lucrarea de doctorat și a dispus retragerea titlului de doctor acordat fostului premier. Felicitări profesorului Mircea Dumitru și membrilor CNATDCU! Ceea ce întreprind ei acum vine în prelungirea demersului început în 1990, în vremea când ministrul Educației era filosoful Mihai Şora. Domnul Şora a demisionat în semn de protest împotriva barbariei intrată în istoria României drept Minerida din 13-15 iunie 1990. Este vorba acum, ca și atunci, de necesitatea afirmării unei vizionuri comune despre binele public. Acolo unde-i plagiati-n floare, binele public se află în grava suferință... ● **Gaudemus igitur! Demascarea mega-plagiatorului Ponta.** Ziua de 30 iunie 2016 este o sărbătoare pentru toți prietenii societății deschise, ai statului de drept, ai adevărului pur și simplu. Prin decizia CNATDCU, cel desemnat de Iliescu și Năstase drept succesor în fruntea familiei pesediste, micul Che Gargara din Balcani, a fost public demascat ca plagiator. Sigur, nu e o nouă tine de către Ponta a plagiat cu o nesimțire de dimensiuni galactice. Nouata tine de legitimitatea instituțională a deciziei, de faptul că o comisie de maximă credibilitate academică a spus acum ceea ce comisiei condusă de academicianul Marius Andruh i-a fost interzis acum patru ani să o facă. S-a recurs la abuzuri incalificabile, s-au făcut presiuni odioase asupra Senatului Universității din București. Întrucât am fost căt se poate de activ în analiza și blamarea infracțiunii lui Ponta, am devenit eu însuși ținta unor mizerabile campanii. În să le mulțumesc celor care, în acești patru ani, au stat neclintit alături de mine. Nimic nu este mai prețios și mai eficient în asemenea situații decât solidaritatea bazată pe principii și valori. Aici, la Washington, este o zi minunată, însorită și, acum, în zori, chiar răcoroasă. Să ne bucurăm cu toții de soarele care a răsărit generos pentru șansa României de a ieși dintr-un lung, insuportabil marasim moral. ● **Un pays égaré.** O țară în care domnesc mediocritatea insolentă, trăncăneala incontinentă, xenofobia imbecilă, cinismul impertinent, amatorismul pseudo-academic, nombrilismul agresiv, lașitatea morală, furtul intelectual, cinismul nerusinat și amnezia istorică, este o țară rătăcită. Păcat de cei onești și valorosi (nu sunt puțini!) care suferă consecințele sinistre ale acestei tragice stări de fapt. Din aceste motive am plecat din România în 1981. Nu regret că am făcut-o. Să îi voi susține *contre vents et marées* pe cei care se confruntă cu ceea ce-am trăit și eu. Cam cu un an înaintea plecării, directorul mini-laboratorului de sociologie unde lucram mi-a spus, legat de un concurs de promovare la care aveam sănse absolute, doctor fiind, în raport cu un personaj care nici măcar nu se înscrise la doctorat: "Dacă ar fi pe valoare, ar fi locul tău, dar nu este!" Peste nu mult timp, eu îmi porneam itinerariul intelectual occidental, iar personajul era angajat, i.e., recrutat ca "asistent universitar" la școala Securității. A bon entendeur, salut!

FOLCLORUL. CE FACEM CU EL? LUCIAN-VASILE SZABO

Otilia Hedeșan a republicat, după aproape 15 ani, o nouă ediție din *Folclorul. Ce facem cu el?* Pe cât este de simplu, pe atât este de provocator acest titlu! Provocarea este științifică, deoarece se încercă redefinirea acestui domeniu vast, care doar în aparență este unul cumva marginal, cumva revolut, ori mai puțin interesant în timpurile noastre. Anticipând o concluzie, vom constata că toate cele trei temeri (sau comodități academice, de ce să nu o spunem!) sunt demontate pe rând. De fapt, vom ajunge la o imagine mult mai dinamică a folclorului, una chiar spectaculoasă (spre senzational, desigur!), relevată de amănuntele existențiale aparent nesemnificative și de revalorizările unor fapte, presupozitii și elemente componente, încheiate încr-un sistem cultural coerent și dinamic.

O primă delimitare pe care o observăm este aceea că nu este vorba numai despre folclor, ci de un cadru mult mai complex al existenței umane. Folclorul este înțeles ca un sistem ce ordonează viața rurală, în interferențe ei neconventionale cu urbea, devenită și element de opozitie, și spațiu de legătură și chiar de integrată continuitate. Concret, Otilia Hedeșan s-a aflat față în față cu cu o arhivă, adică niște dulapuri pline cu filme prăfuite și cu dosare cu filele coapte. Imediat a știut că se angrenează încr-un demers multistratificat: cel al salvării/conservării arhivei și cel al regăsirii/revalorificării informațiilor. Nu era suficient să dezgropae comoara, ci trebuia să o pună în valoare și să-i spună istoria. Sunt mai multe roluri jucate de aceeași persoană, desigur, nimic nou pentru un etnograf de talia Otiliei Hedeșan.

Însă tocmai pregătirea teoretică, experiența de teren și capacitatea de a intui nuantele esențiale i-au permis acum alte două abateri, controlate, de la norma academică. Prima este aproape o blasfemie: volumul este scris la persoana I! Este însă un eu auctorial cu orgoliu enunțării profund estompăt de relevarea interrogațiilor și relevarea dedesubturilor în luarea deciziilor de lucru. A doua abatere este dată de faptul că, deși cercetătoarea păstrează rigoarea academică, își structurează discursul ca o poveste, în ton cu cel al surselor din lumea satului, un loc de frunte avându-l aici inegalabilă baba Ruță. Numele ei, real și oficial, este foarte frumos: Maria Ionescu. Însă, în conformitate cu toposul comunitar local și cu intențiile narrative recuperative, ea va fi numită baba Ruță, poreclă, pseudonim sau alias, dacă vreți, de influență maghiară. Sunt strategii narrative demne de un roman de foarte bună calitate, care-i permit autoarei conturarea efectivă a personajelor și a relațiilor complexe dintre ele.

Se pune problema dacă există rigoare științifică dincolo de rigoarea metodologică. Autoarea cunoaște bine metoda etnografică și implicatiile acesteia. Cercetătorul poate fi observator neutru ori poate participa la acțiunile descrise, însă fără a le influența în mod fundamental. Știe însă că observația nu este una detașată (ca o observație sub microscop), ci una care să faciliteze identificarea informațiilor importante și transmiterea lor. Ca scopul să fie atins, se impune dialogul, deci o interferare cu sursele. Informatorii nu mai trăiesc, la data achetelor de teren descrise (mai degrabă recompose, repuse în scenă) în același volum în lumi arhaice izolate ori cu minimă legătură cu civilizația orașenească invadatoare. Iar O. Hedeșan nu vede această intruziune nici rea, nici bună, ci o constată. Este o atitudine care-i permite apoi să o descrie cu maximă obiectivitate și cu mult farmec. Să-i umor, desigur, tăind astfel tentația de a melancoliza excesiv despre specificul pierdut al universului rural.

Apoi, să nu uităm, în fata specialistului se află o arhivă, una care trebuie să salvă, și pusă în valoare. În ciuda benzilor de magnetofon friabile și năbadăioase, a tehnicii învechite și a colilor prăfuite, arhiva aceasta, care reclamă munca a mai multor cercetători (a unui institut de profil) este una vie, însă ea vibrează doar când oamenii pricepeți se aplecă asupra benzilor și filelor. Povestile trebuie depăstrate, devenind texte în narativi mai ample, integratoare, volumul *Folclorul. Ce facem cu el?* fiind prilejul pentru descifrarea unor mitologii active în comunitatea cercetată, dar și pentru conturarea unor profiluri de specialiști, figura tutelară a cărții fiind profesorul Vasile Tudor Crețu. Profesorul devine astfel personaj în vastul complex narrativ, conturat (și într-o oarecare măsură imaginat) din materialul arhivistic aflat la dispoziție. Dar nu V. T. Crețu cel de la catedră se prezintă aici la apel, ci cercetătorul de teren, diferență fiind majoră prin implicare.

Pentru ca lectia academică și de viață, în același timp, să fie completă, cercetătoarea introduce în proiect (în sistem) elemente hipertextuale surprinzătoare: cele două materiale sunt supuse comentariului unor specialiști din domeniu ori din arii conexe, dar și atenției unor cercetători în formare. Rezultatele sunt transcrise în câteva interventii redate prompt în volum. Avem astfel interventii semnate de folcloristi Mihai Pop, Nicolae Bot și Ioan Viorel Boldureanu (consătean și cunosător al babei Ruță), semioticiană Pia Brînzeu, hermeneutul Ilie Gyurcsik și lingvistul Luminița Frentiu. Dosarul este completat cu interventiile analitice și bine documentate ale unor doctoranzi (acum și ei specialiști): Nicoleta Mușat, Maria Grosu, Corina Popa, Cosmina Timoce Mocanu, Eliana Popeti și Diana Mihut. În acest mod se rotungește acest volum, care, cu o expresie cumva demonetizată, însă adeverătă în sensul ei primar, este un monument cultural. Unul viu, provocator atât prin elementele analizate aici, cât și prin conținutul informativ de specialitate.

"I CAME FOR YOU"

CRISTINA CHEVERESAN

17 iunie 2016, München. Mult-așteptata zi începe cu 9 grade și stropi mărunți, în rafale. Aseară ne-am ascuns cu greu de ploaia torențială, uitându-ne la un plicticos Germania-Polonia din respect pentru țara-gazdă și bosco-rodind corectitudinea programei meteo. Deseără la ora 19 se anunță o furtună puternică și, deși mare parte din Olympiastadion e acoperită (am tot studiat pozele încercând să ne identificăm locurile!), perspectiva concertului de vis boicotat de potop nu ne încântă. Ne pregătim febril, n-avem stare pe parcursul întregii plimbări de dimineață. Scoatem și adăugăm straturi de îmbrăcăminte, după capriciole unei veri bizare. Sunt singura din grup la a doua experiență live cu fabulosul E Street Band: în 2012, la Viena, concertul a durat aproape patru ore fără întrerupere și mi-am jurat că nu va fi ultimul. Iată-mă aici, pe urmele lui Bruce Springsteen: mitul, povestitorul inegalabil al Americii ultimelor decenii, *The Boss*. Va fi, la propriu, "Thunder Road"? Rămâne de văzut.

Sunt mai multe statii de metrou în zona Parcului Olimpic, a cărui istorie se leagă, din păcate, de Masacrul din 1972. Vrând să mă asigur, întreb la recepție de stadion. Aflat în vizită de lucru, proprietarul îmi zâmbește larg: "Mergeți la Springsteen, nu?" Nu mă dă de gol echipamentul, dar e clar! Crezusem oare că un eveniment de asemenea anvergură ar putea trece neobservat? Constat, amuzată, ca jumătate de hotel are aceleași planuri. La suprafață, nimic spectaculos. Jos, la metrou, un fenomen. Cu mic, cu mijlociu, cu mare, grupuri se formează relaxat, într-o complicitate jovială. *Tunnel of Love, Magic, Working on a Dream*: nume de turnee ne dansează deja prin fața ochilor, ghidându-ne fără echivoc. Într-un curent liniștit, de adâncime, ne scurgem spre arena odată cu generații de indivizi frumoși, loiali, cuceriti de talentul, sinceritatea, profesionalismul, dăruirea unuia dintre marii artiști ai lumii și a echipei din jurul său.

Miracolele nu întârzie: la ieșirea din subteran, un soare incredibil mângâie întînsul parc (regret că nu l-am vizitat înainte!), pregătindu-se să apună roșiotic, hipnotic, perfect, peste spectacolul ce va să înceapă. "Waiting on a Sunny Day", ne alegem tricouri, ne dotăm cu băuturi și căutăm locurile pe care le vom ocupa, de fapt, doar foarte puțin timp. Cine să stea jos la astfel de concert? Cincizeci de mii de persoane iau cu asalt nemțesc, meticolos, tribunele fremătânde. Sentiment de apartenență, amicitie instantanee. Din spate, localnici se oferă să ne facă poze, ne întrebă de unde suntem și se minunează că am băut atâtă cale. "E doar un zbor de o oră și jumătate", îi liniștim, câștigându-i definitiv. Suntem în familie. De pe marginea intrării principale, întâmpinăm cu urale seria de mașini negre, cu geamuri fumurii, ce înaintează în trombă spre scenă. În maxim cinci minute, întreaga trupă își face apariția. "Prove It All Night" răsună în forță: un legământ de onoare.

La șaizeci și sase de ani, pregătind un nou proiect solo, The Boss e într-o formă de zile mari, deși a sustinut deja cam cincizeci de concerte în turneu pornit din SUA, poposit în Europa și programat să se încheie pe pământ american la jumătatea lui septembrie. Nu încreză să mă uimească energia și pofta de a-si răsplăti nemurării admiratori. Vin întrebări de acasă: "Cum e?" Fortă dezlănțuită: chitară, pian, saxofon, vioară, tobe, solo-uri ale membrilor marcanți ai E Street Band și vocea hotărâtă, masculină, senzuală, cu o mie de nuanțe, ușor răgușită, niciodată stridentă sau șovăitoare, a liderului incontestabil. Mă întreb cum arată repetițiile pentru o

sincronizare de acest gen. Să fie obișnuință, cunoaștere amănunță, instinct, o armonie a grupului simțită în interior, dar inaccesibilă neinițiaților? Rezultatul e fără cusur, comunicarea – exemplară, compensând chiar o absență notabilă: Patti Scialfa, membră de bază a trupei, soția lui Springsteen din 1991. Îi regret timbrul cu sonorități irlandeze și aura aparte pe care o adaugă spectacolelor alături de cei dragi. Oare cum va fi fiind să-ți trăiescă iubirea (și) în muzică, să împărtășești succesul, entuziasmul, satisfacția unor momente privilegiate? Povestea sigur merită o rubrică specială; în orice caz, "She's the One".

La "Two Hearts" lumea se ridică ovaționând; ori fi două inimi mereu mai bune decât una, dar ce să mai spui de atâtea? Ca și la Viena, nu există pauze; instrumentele se schimbă din mers (la propriu!), muzicienii se înțeleg din priviri, *Râul/ The River* curge într-o cadență ce te face de râs dacă-ți fugă măcar gândul la orice preocupări lumești. Ești într-o capsulă a timpului cu dimensiuni proprii. Trei ore și jumătate, plonjezi într-un univers paralel, simultan fantastic și familiar. Te ajută o echipă de magicieni atât de sudată încât nimic nu poate lăsa de dorit. Îi urmărești cu apreciere sporită, cu atât mai mult cu cât au ales să-l acompanieze atâtia ani pe The Boss deși fiecare în parte e un muzician complet și remarcabil. Îi recunosc și anticipez spumoasa prezentare de final, pe care Springsteen nu o ratează niciodată. Rând pe rând, dă tuturor ocazia să strălucească: Soozie Tyrell, singura doamnă a serii, cu vioara ce poate schimba tonalități și stări, Nils Lofgren și Garry Tallent, întrecându-se în chitară și acorduri, Max Weinberg, un gentleman tunând din înfăltu baterie, Jake Clemons, făcând jogging printre rânduri, Roy Bittan și Charlie Giordano, stăpâni pe toate instrumentele cu clape și, nelipsit, "micuțul" Stevie van Zandt, parte din inima cea mare a turneelor, fost *consigliere* în serialul *The Sopranos*, rege al grimaselor "cool".

Complexă (se adună treizeci și unu de cântece în maratonul-spectacol total!), echilibrată, lista te poartă prin întreaga carieră pe care o celebrează: mai bine de patru decenii de muzică ce a marcat momente esențiale în

existența Americii, a lumii, a ascultătorilor de pretutindeni. De la *Greetings from Asbury Park, NJ* (1973), *Born to Run* (1975), *Darkness on the Edge of Town* (1978) la *The River* (1980) și *Born in the USA* (1984), minunatul acustic *Ghost of Tom Joad* (1995) sau mai recentele *The Rising* (2002) sau *Wrecking Ball* (2012), albumele recompun stări și emoții dintre cele mai diverse, de la speranță, dorință, tăndrețea, nostalgia din relațiile de cuplu, la hotărârea, revolta, denunțul din melodiile cu tentă de critică socială, sau pură bună dispoziție emanată de cover-uri dansante de gen "Seven Nights to Rock" sau "Shout", ce pun în mișcare multimea ce se roagă la unison să nu se mai termine.

Cum stă bine unui rock-star de acest calibru, Springsteen oferă momente unice, fermecând – pentru a câță oară? – prin combinația de căldură, umor, efervescentă, spirit civic și simț al aventurii. Vorbește puțin, cântă mult, se răsfăță preținând că poate să fi uitat versuri de demult. Își înnebunește bodyguardii insistând să facă ture după bunul plac printre fanii de pe peluză, strângând mâini, îmbrățișând, alegând pancarte cu mesaje de tot felul (de la "Azi împlinesc patruzeci de ani de căsătorie, pot dansa cu tine?" până la "Lăsați-1 pe Donald Trump, noi vrem să dansăm cu The Boss"), cochetând cu camerele, dirijând marea de brațe ridicate și voci ce-i acompaniază fiecare silabă. Îi admir jocul bonom, controlul impeccabil atât asupra prestației și formației proprii, cât și a publicului ce respiră strict în ritmul și la intensitatea pe care le dictează. Suflul întrețăiat din "I'm on Fire" lasă loc scandărilor sacadate din "Death to My Hometown", pasiunii toride din "Because the Night" sau dulcetii amârui din legendarul "Thunder Road".

Apărut ca din seninul neașteptat pe care răsară stele, un colaj de imagini ni-l redau în memorie pe uriașul cel bun, rămas alături de E Street Band de la început până la sfârșit, Clarence Clemons. Se aplaudă cu drag și respect, nu e nevoie de comentarii: cu exact cinci ani în urmă, *The Big Man* părăsea scena propriei vieți, lăsându-și nepotul să-i ducă

mai departe numele, saxofonul și moștenirea alături de proiectul său de suflet. Uită nu poate fi nici Danny Federici, a cărui ultimă cântare cu trupa, mai puțin de o lună înainte de dispariția din primăvara lui 2008, poate fi urmărită în varii înregistrări. Tot în registru simbolic, "American Skin (41 Shots)" face liniște pe stadion la doar cinci zile după tragedia dintr-un club de noapte din Orlando, Florida. Din nou, cuvintele sunt de prisos. La final, după *bis*-ul format din sase piese anume alese să nu mai lase spectator așezat, trupa se retrage din tumult. Singur în decorul impunător, reașezând ordinea lumii cu o chitară, o muzică și un glas inconfundabil, *The Boss* își ia rămas-bun simplu, liniștit, modest, amintind parcă motivul neobositelor sale turnee: "I came for you, for you..."

Ce te face să-ți promiți că vei reveni cu orice preț la un concert Bruce Springsteen & The E Street Band? Cu siguranță, sufletul. Dragostea de viață, de muzică, de oameni, ce debordează din fiecare vers, privire, secundă. Trăirea plenară, descuțăsată, a convingerilor, impulsurilor, sentimentelor, cu onestitatea unui *carpe diem* generos, solar, altruist. Imensa bucurie de a dărui și de a primi în schimb genul de vibrație și valoare ce nu pot fi cuantificate. Există egal pentru făstăcelea fetiței cu pălărie cu raze galbene, care la patru cinci anișori cântă tuturor la microfon refrenul unui cântec menit să alunge norii și tristețea? Va mai fi vreodată cineva la fel de fericit ca băiatul din primele rânduri căruia i s-a pus chitară în brațe și a sărit alături de idolul său, împreună cu tribunele extaziate, minute în sir pe "Dancing in the Dark"? Poate că da, poate că nu. La unsprezece ceasuri ale unei seri magice, însă, zeci de mii de spectatori fredonează în drum spre casele, hotelurile, orașele și țările lor, simțindu-se unici. Au plâns, au râs, au dansat, au demonstrat, s-au integrat unei comunități dincolo de granite, interese, politici și câștiguri concrete. În martie 2016, la celebrul Madison Square Garden din New York, Springsteen dansa cu mama lui de nouăzeci de ani. În gând sau cu voce tare, fiecare dintre noi își face o nouă promisiune. Cu siguranță, ne vom revedea.

SRPINGSTEEN

springsteen

DESPRE CUM SA ITI ASIGURI NEMURIREA OANA DOBOȘI

În 1980, la treizeci de ani (vârsta la care unii zic că începi să te linistești sau măcar încerci), Bruce Springsteen lansează albumul *The River*. Treizeci și cinci de ani mai târziu, The Boss & The E-Street Band pregătesc box-set-ul aniversar *The Ties That Bind: The River Collection*, eveniment urmat de un turneu cu peste 70 de concerte programate în America și Europa. Îmi pot imagina că la șaizeci și sase de ani oamenii devin nostalgiici, chiar dacă au aceeași vitalitate ca la treizeci - cel puțin aşa îl percep pe Springsteen din fața calculatorului, unde mă uit, în mod repetat, la concertul din ianuarie 2016, de la Madison Square.

Aflu din acest concert că *The River* este un album prin care The Boss a încercat să-și fixeze locul în lumea muzicală și nu numai, un album pe care a vrut să-l apropie mai mult de viață și de lucrurile care contează, un album destul de cuprinzător despre distractie, felicire, camaraderie, dragoste, sex, credință, singurătate și tristețe. Mai aflu că *Independence Day* este un cântec despre relația tată - fiu, despre momentul în care descoperi șocat umanitatea părintilor tăi, cu visele și speranțele lor, la care au renunțat; că *I Wanna Marry You* este un cântec de tinerețe despre cum să visezi cu ochii deschiși: așezat într-un colț, vezi o persoană pe care nu o să o cunoști niciodată și îți imaginezi cum ar fi o viață întreagă lângă ea. Desigur, mai adaugă el, iubirea pe care îți-o imaginezi, triumfătoare, plină de entuziasm și fără responsabilități, nu există, dar trebuie să începi de undeva, fie și de la o pură ficțiune. The Boss ne mai spune că albumul *The River* vorbește în subtext despre timpul care ne scapă printre degete, de acel moment în care auzi tot mai clar bătăile ceasului și realizezi că timpul tău în lume e limitat.

Cu toate aceste povești în minte, am pornit și spre Olympiastadion din München pentru a-l vedea pentru prima oară live pe Bruce Springsteen și legendara E Street Band. *So, let's go down to the river*, mi-am zis. Concertul de la München ne-a purtat de la *Greetings from Asbury Park* până la *Wrecking Ball*, melodiile s-au înlanțuit fără oprire, nu am avut parte de prea multe insight-uri din culise. Au fost trei ore și jumătate pline de muzică bună, forță, dinamism, aşa cum nu am mai văzut niciodată. The Boss a strâns mâinile, s-a lăsat îmbrățișat de fani, s-a plimbat prin mulțimea care îl aclama fără încetare. Dincolo de un profesionalism incontestabil, am mai văzut pe scenă prietenie, fidelitate și entuziasm.

În mijlocul zecilor de mii de oameni care cântau, dansau, tipau, își aplaudau idolul, care avea în ochi acea sclipire contagioasă pe care o remarcă doar la cei pasionați de ceea ce fac, mi-a trecut prin cap banalul și pateticul gând că, iată, oricât de limitat ar fi timpul nostru în general, The Boss & The E-Street Band și-au câștigat nemurirea, că atunci când nu vor mai fi vor continua să existe prin ceea ce lasă în urma lor și că toate lucrurile valoroase, făcute cu profesionalism, rezistă în timp, sabotând cele mai sofisticate teorii și legi ale marketingului, pe care cu siguranță nu

le-a inventat dumnezeul artelor. Încet, dar sigur, s-a format în jurul lor un public, care a crescut de la un an la altul și care într-un mod cât se poate de natural își transmite pasiunea pentru ei din generație în generație, asigurându-le - îmi spuneam încă o dată - nemurirea. Doar aşa îmi puteam explica bucuria timidă a fetiței ce purta o coroniță sub forma razelor de soare cântând pe scenă *Waiting on a Sunny Day* sau entuziasmul băielui cântând la chitară *Dancing in the Dark*.

De la nemurirea lor, imaginatia mea a sărit în lumea pământenilor fără preocupări artistice, în momentul în care am auzit primele acorduri de chitară din *Land of Hope and Dreams*, melodie scrisă în 1999 pentru turneul în care E-Street Band s-a reunit și înregistrată în 2002 pentru albumul *Wrecking Ball*, o variantă textuală pe dos a gospelului *This Train Is Bound for Glory*. E loc pentru toată lumea în acest *land of hope and dreams* pe care îl cântă Bruce cu vocea lui guturală, pe un ritm alert. Un mesaj de actualitate, din orice unghi l-am privi - social, politic, economic sau religios, un cântec care vorbește despre umanitate și care te face să vibrezi când auzi saxofonul lui Jake Clemons. Să nu mai pun la socoteala faptul că melodia asta răsună pe un stadion în care, la Jocurile Olimpice din 1972, nu a fost loc pentru toată lumea.

După trei ore și jumătate de concert, cvasti-transformată, eram pur și simplu fascinată. La urma urmei, nici nu trebuia să cau să-mi explic logic de ce era aşa. Muzica, vocea, textul, un eveniment personal pe care îl asociam cu o melodie sau invers, toate astea - la un loc sau separat - puteau fi cauzele stării în care mă aflam. Melodiile îmi veneau în cap de-a valma: *Drive All Night* într-o noapte de revelion total nereușită, *Working on a Dream* într-un birou fără nicio perspectivă, *Dancing in the Dark* la o petrecere, *Tougher Than the Rest* la propria nuntă, *Brilliant Disguise* într-o sufragerie plină de îndoieri, *Dream Baby Dream* într-o lume nocturnă, imaginată și paralelă cu orice posibilă realitate. Alături de toate astea s-a mai adăugat *Land of Hope and Dreams* într-un stadion în care sute de mii de mâini tremurau în aer, în timp ce răsuna vocea legendarului The Boss: "People get ready/ There's a train coming/ You don't need no ticket/ You just get on board".

GREETINGS FROM OLYMPIAPARK M. ALEXANDRU POTCOAVA

Sunt unul dintre acei băutori de bere care o savurează cu înghițituri mici și rare. Pot trage mult de una, cum trag alții de un whisky, cu condiția să nu fiu presat. Presat de timp sau de împrejurări. De exemplu, de împrejurarea că mă găseam la un capăt de rând blocat cu gard de sărmă pe un stadion tot mai aglomerat - mai precis pe locul 25, rândul 17, tribuna B2 de pe Olympiastadion. Încă nu începuse concertul lui Bruce Springsteen și deja deranjsem de două ori câte treizeci de spectatori în drumul meu spre reumplerea paharului. Jena astă de-a mă freca de fiecare dată de șaizeci de genunchi trași într-o parte, în timp ce eu dău din cap a scuze spre șaizeci de ochi mai înțelegători sau nu, m-a determinat să beau mai repede, să-mi compensez reținerea. În fine, erau din nou afară, la coadă.

În față mea, un bătrân tot freca între palme niște monede, făcând și refăcând niște calcule care-i încrețeau fruntea. În marea de fani purtând diverse tricouri cu imaginea Bossului, cel mai vechi fiind de la un concert din anii '90, mosul avea un t-shirt simplu, alb, ușor îngălbinit, cu numele lui Springsteen scris de mâna pe spate. "Original!" - i-am spus, când s-a întors o dată spre mine. Atunci am văzut că pe piept avea scris "Born to run", cu aceleași litere tremurate, măzgălite parcă pe întuneric. "Pot să vă ofer o bere?" - l-am întrebat. S-a uitat la mine, la tricoul meu nou-nouț cu Bruce. "Danke, da!" Am trecut în față lui, am cerut două pahare și apoi i-am întins unul. Am dat noroc și ne-am tras într-o parte din calea suvoiului de spectator care continua să se reverse spre intrarea tribunei.

"De la ce concert e tricoul?" - l-am întrebat râzând. "De la cel mai tare - zice. Dvs. de unde sunteți?". "Din România - zic. Dar care a fost concertul acela cel mai tare?" "Așa deci. Păi poate ați auzit atunci de el. A fost în 1988, în Berlinul de Est." "Mda, n-am auzit. În '88 spuneți? Aveam 8 ani." "Eu sărisem deja de 50. S-au gândit comuniștilor să invite și ei un mare star să cânte acolo, că în Berlinul de Vest erau toată ziua super-concerte, numai în Est nimic, niciodată. Și începuse lumea să

mârâie. Așa că l-au chemat pe Springsteen. Ce și-or fi zis: îl aducem pe asta, că-i din clasa muncitoare, nu?, cântă despre orășele americane făcute praf, somaj, veterani nebăgați în seamă, să se vadă că nu-i raiul acolo. L-au chemat, Boss a acceptat și pe 19 iulie 1988 a fost concertul. Pe Radrennbahn Weissensee.

N-o să uit niciodată. Am fost acolo peste două sute de mii. Ce bilete? Când au văzut căți eram, s-au dat la o parte toți milițienii și ne-au lăsat înăuntru. Nu ne-a venit să credem. Nevastă-mea era mută. Unii veniseră cu steaguri SUA făcute acasă, ceva de pomină. Apoi l-am auzit pe Springsteen pe scenă. A zis cam așa: «Mă simt grozav să fiu aici! N-am venit nici pentru nici împotriva unui guvern. Am venit pentru voi, cei din Berlinul de Est, să vă cânt, cu speranță că într-o zi toate barierele vor fi dărâmate!» Atunci a explodat stadionul. Ascultați ce vă spun, atunci s-a terminat cu regimul. În seara aia. Și când a început Bossul cu "Born to Run" și "Badlands" și "Born in the USA" s-au deschis toate gurile. Omul despre noi cântă, nu cum au crezut stabii care l-au chemat.

La un moment dat, prin multime au apărut și niște markere și în toată nebunia aia am început să ne scriem unul-altuia pe bluze. Asta-i scrisul soției mele. E și ea aici. Poartă tricoul pe care îl-am măzgălit eu atunci. Și, uitați, peste un an și ceva de la concert și căzut Zidul! A fost exact ca la concert - prima dată au zis că putem trece granița doar cu acul de identitate, dar când au văzut puhoiul au uitat de tot și de acte și s-au tras la o parte din calea noastră. "Și ce-ați făcut atunci?" "Am fugit să-văd pe maică-mea. Locuia aici, în München. Eu de aici sunt. Dacă nu era războui... M-au luat de acasă la zece ani, în '45, mi-au trântit un lighean pe cap și m-au trimis servant la artleria antiaeriană lângă Dresden. Acolo m-au prins ruși și n-a fost chip să mă mai întorc acasă. În Vest, adică. M-am mutat la o mătușă în Berlinul de Est și astă mi-a fost viață. Dar, când l-am auzit pe Bruce Springsteen atunci, am înțeles că s-ar putea ca în curând să revad pe mama. Peste noapte am fost alt om. Deh, povești de om bătrân." – a râs moșul și m-a bătut pe spate. "Mai bine una? Fac eu cinste acum." "Sigur, da, bitte!"

Ne-am pus iar la coadă, urmărind multimea veselă care încă apărea dintre colinele înverzite ale parcului olimpic, se oprea la standul cu tricouri, la cel cu băuturi și apoi dispărea pe intrările stadionului. Moșul a făcut un semn larg spre împrejurimi. "Pe locul astăzi ar fi vrut naziștii să ridice abatorul central. În schimb, după război, aici s-au depozitat ruinele orașului. Inclusiv maică-mea a tras la lopata, să-si încarce fosta casă în vagone și s-o arunce aici. Tot ce vezi sunt de fapt niște Trümmerbergen, munți de moloz, peste care au pus pământ și au plantat gazon și copaci." Din stadion se auziră deodată urale și aplauze. "A venit!" – a strigat moșul, mi-a strâns scurt mâna și a dispărut spre tribuna lui. Am intrat și eu repede. Tocmai atunci, Bruce Springsteen ne-a salutat cu un: "Servus! It's good to see you!" Undeva în dreapta mea, moșul și soția lui, două tricouri albe cu litere negre, tremurate dar rezistente, formau o pată luminoasă ce își flutura măinile spre scenă ca răspuns.

MERSI, MARIUS GIURA! DANIEL VIGHI

Si a fost să fie a douăzecea ediție a festivalului de jazz de la Gărâna. Una cu adevărat memorabilă, cu o paletă impresionantă de manifestări, de lansări de carte, de concerte și vernisaje care au însoțit ceea ce se petreceea seara până noaptea târziu pe scena de la Poiana Lupului. Locuri cu istorie spiritual-afectivă maximă. Festivalul a durat mai mult ca de obicei: de joi seara până luni seara, aşadar cinci zile cu free jazz, psihedelic jazz, atonalism și experimentalism dificil, cu incursiuni în sound-uri de-ale lui Debussy, Hindemith, barochizări de Pergolessi, cu feciorul marelui John Coltrane la un saxofon magic, cu prenumele Ravi, dat de tătâne-său în onoarea marelui instrumentist indian Ravi Shankar, căruia i-am admirat la un concert pe youtube profilul de intelectual milenar, răsărit din jungla ideatică a brahmanilor cu veacuri dinaintea colonialismului britanic. Autorul unei fete de o frumusețe răpitoare cu un superb, și ea, prenume dat de Ravi - Anushka Shankar: frumoasă coză, răpitoare de-a dreptul, mândruind ghitărocul acela de doi metri cu butoane și corzi pe nume sitar.

Mai apoi, John Dejohnette, care a însoțit la percuție pe toți mahării sacri ai jazzului mondial, de la Miles Davis la Thelonious Monk și de acolo la Charles Loyd sau Keith Jarret. Asta a fost să fie luni. Ar trebui desigur povestit despre toți, despre momentele de filarmonică ale superdificiliului trio Louis Sclavius, cu pasaje nesfârșite în care mi-am spus speriat că "parică", vorba cărașenilor, am avea de-a face cu Arnold Schönberg sau cu killerul armonic Alban Berg. Aproape o oră, în acest fel, în fața unui public de peste șase mii de oameni care au ascultat cu sfîntenie de asceți ai muzicii și la urmă au explodat în urale, ovății, scoțând dificultoșii la două bisuri, lăsându-i cu gura căscată și pe ei, și pe cei doi încercăți cronicari muzicali de jazz americani de la New York City Jazz Record, care i-au mărturisit otova fotografului artist timișorean Gaghi, sărbul nostru, că așa ceva la câte festivaluri au umblat – și au fost la mai toate de pe mapamond – nu au văzut, un public care să guste cu entuziasm toate genurile, de la jazz clasic la fusion psihedelic și alte cele. Toate!

O altă probă de calitate a audienței este felul în care stă ea, audiența, tapănată, în pasajele de lirism din altă lume, în care mii de oameni picotesc ca sub vrajă în vreme ce, sus, peste noi, sfertul de lună de început de iulie, brazii, răcoarea de noapte montană, din când în când, din spate, clinchete rare ale sticelor de bere sau un lătrat al cainilor de rasă melomani potoliți degrabă și picăturile ca din streșină copilăriei la pianul la care trebăluiește Helge Lien din Norvegia, component al trioului care poartă numele lui Arild Andersen, de-o vîrstă cu Moșul Florian Lungu, septuagenar contrabasist, care a cântat în quartet cu neuitatul Jan Garbarek, rămas în memoria eternă a gărânezoilor într-un concert din urmă cu vreo săpte ani.

Să nu uităm ce i-au zis cronicarii new-yorkezi lui Gaghi, despre vîforosul concert al formației *Liviu Butoi and French Connection Feat*, cu guest-starul Mircea Tiberian, despre ei au zis cronicarii yankee care veneau de la mama jazzului, că măiestria astora ai lui Liviu ar concura cu succes pe oricare scenă de top new-yorkeză. Cu adevărat vă spun că le-a ieșit o seară de pomină, cu un bis ca o victorie pe măsură muzicii lor de top, care nu bate palma cu aranjamentele comerciale în măsură să atragă audiența leneșă. A fost un adevărat triumf,

nu mă feresc de vorbele mari, m-au uluit de-a dreptul frâncii lui Liviu: *par exemple*, un percussionist de un temperament vulcanic fără pereche, un fel de nebun al tingirilor, betelor și efectelor iuți, ritmate cu meșteșug aiuritor - un domn pe nume Edward Perraud.

Despre alt *French connection* al lui Liviu, vibrafonistul David Patrois, moșu Dejohnette (acela cu Monk Thelonious și Miles Davis) a zis cum că este "unul dintre cei mai originali improvizatori și compozitori ai vibrafonului de pe scena contemporană" (citat din textul de prezentare al Programului Gărâna 2016). Despre alt *French connection*, contrabasistul Arnault Cuisinier, textul din Program ne spune că "este câștigător în 1999 al premiului pentru cel mai bun solist în cadrul concursului Tremplin Jazz Avignon. Este un virtuos instrumentist la contrabas și bas electric și a studiat muzica clasică, muzica indiană și improvizația, devenind extrem de apreciat pentru stilul său eclectic".

Mai spun câteva vorbe despre lansarea de carte a Adrianei Cârcu, *JazzStories*, cu prezența la fața locului, chiar în curtea hanului La Râscrucă, a legendarului norvegian Nils Peter Molvaer, trompetisul cu sunet de aramă lirică. Pomenim aici și romanul lui Nicolae Strâmbbeanu, *Vineri seara, într-o vale cu lupi* (Polirom 2016), prezentat pe scenă de Brândușa Armanca. Tot acolo au răsunat foarte bine poemele lui Alexandru Potcoavă în lectura poetului, cu o prezentare a managerului Marius Giura. Să mai adăugăm expoziția de artă plastică, urmare a unui atelier-tabără cu nume medieval paradisiac *Hortus Deliciarum* de la Arthouse Gărâna, organizată de plasticiana din Germania via Wolfsberg, Elisabeta (Lili) Ochsenfeld.

A fost mai apoi dezbaterea despre soarta jazzului în Europa cu privire specială asupra celui autohton, cu participarea Monicăi Macovei, a lui Tudor și Oana Giurgiu, managerii TIFF-ului cinematografic clujean, legendar precum Gărâna, Mircea Tiberian, pianistul și profesorul de la secția de jazz a Conservatorului bucureștean, Florian Lungu, cronicarul și animatorul de decenii al jazzului valah, poetul și profesorul de jurnalistică Marcel Tolcea, subsemnatul pe post de scriitor-chibit-fan, Camil Mihăescu, artistul plastic și mai marele Departamentului de design de la Facultatea de artă plastică din UVT, și Brândușa Armanca, ziarist și profesor de jurnalistică pe post de moderator. Mai apoi, noaptea târziu, pe ecranele din dreapta și stânga scenei, după concerte: filmul *Bacalaureat* al lui Cristian Mungiu, recent premiat la Cannes, și el având parte de o dezbatere cu parte din cei mai sus pomeniți. Să nu uit să vorbesc și despre o prezență nouă, excelentă, o reprezentare vie și succulentă a teatrului timișorean *Auălu* pe o scenă improvizată cu măiestrie printre buștenii din spatele spațiului de la Poiana Lupului, care a stârnit aplauze prelungite pentru un ceva de felul street-art-ului medieval.

Însă peste tot și toate publicul: divers, colorat, cu domnișoare și doamne cu aer hipsteresc, cu teniși și mărgele, cu fulare flower power, domini și domnișori, care cu pălării, care cu eșarfe, care cu șepci social-democrate, o diversitate cu ștaif, corturi, ca de obicei, dar și mașini, bikeri și rockeri, melomanii jazzului, unii mai la etate, alții prunci sau crescute la poalele scenei încă de la un an, precum Paul, de-acum adolescentul frumușel al Andrei și al lui Florian Mihalcea, spectatori dintotdeauna ai Gărânei.

Continuare în pagina 25

DESPRE UN VISĂTOR ADRIANA CÂRCU

Există o specie de oameni - nu pot să mi-i închipui decât ca pe o specie aparte -, care par să aibă un raport anume cu ideea de împlinire și cărora tot ce pare să le pună piedică nu face decât să le dea aripă. Eu nu cunosc mulți. Unul dintre ei și-a luat o treime din existență ca să creeze o lume, cum de altfel doar scriitorii mai știu să o facă. O lume alcătuită din soare și sunet, din ploi și ritmuri, din frig și arșiță, din armonii și din prietenie, dar mai ales din acel sentiment de apartenență din interiorul căruia te lași mai ușor transportat într-o stare vecină cu transa.

După cum probabil că bănuști, vorbesc despre Marius Giura.

Oficial, titlul său este cel de Director al Festivalului de Jazz de la Gărâna, dar neoficial eu l-am numit demult Visătorul. Și nu întâmplător. De-a lungul anilor, acest apelativ a devenit singura explicație plauzibilă a unui act care, dincolo de excelența culturală, este în primul rând o dovdă de curaj. Trebuie să fii lipsit într-o oarecare măsură de simțul realității pentru a pune pe picioare an de an o antrepriză muzicală și organizatorică de asemenea anvergură, știind bine că, teoretic, nu ai nici o sansă.

Întâmplarea face să cunosc o parte din agoniile prin care trece autorul acestui happening recurrent, cu toate așteptările, amânările, încurcăturile și suspendările care te pot face să renunți de mai multe ori într-o singură zi. Acum câțiva ani, pe parcursul unui interviu desfășurat chiar în timpul festivalului, am devenit martora unui bombardament de vesti proaste, ce se succedau într-un ritm halucinant și care pe mine cu siguranță că m-ar fi făcut să fug plângând pe dealuri.

După ce află ba că întârziase un avion și că una dintre trupele care concertau în seara respectivă nu va mai ajunge la timp, ba că se pierduse un instrument în Frankfurt sau că un muzician era de negăsit, Marius lua vorba de unde o lăsase, de parcă i s-ar fi comunicat că deseară și așteptă la o petrecere. Când l-am întrebat de unde își ia calmul olimpian (care îmi stârnește mereu invidia), mi-a răspuns la fel de măsurat că nu este deloc calm și că el este, de fapt, un coleric.

N-am să aflu niciodată unde își depozitează Marius Giura frustrarea, oboseala și exasperarea – poate în cele patru pachete de țigări pe care le fumează zilnic –, dar ceea ce at the end of the day pare să îi restabilizeze contul emoțional sunt bucuriile. Ele rămân. În zilele festivalului există prea puține momente care să-i permită să asculte ce se petrece pe scenă, necum să stea în tînhă de vorbă cu muzicienii pe care și-a dorit atât de mult să-i întâlnescă. În zilele festivalului există alte priorități și tocmai acest lucru mă face să mă gândesc că mobilul acestor eforturi inimaginabile e altul.

Sunt nevoie să evoc aici din nou acea splendidă noapte de vară, care încheia un festival memorabil, noapte în care l-am surprins pe Marius Giura ascultând pentru o clipă trupa de pe scenă, cufundat în acea stare de transă pe care o cunoaștem cu toții. Când m-am apropiat de el și l-am întrebat ce simte, mi-a răspuns simplu "mulțumire, măi, astă simt" și a plecat să-și vadă mai departe de treabă. Atunci am înțeles că mulțumirea lui Marius este aceea de a locui, împreună cu noi, pentru câteva zile un univers plăsmuit din propriile sale vise, și am înțeles că Gărâna este un act de creație.

Universul creat de Marius Giura conține o lume populată cu oameni de toate proveniențele și vârstele - îmi amintesc cu căță mândrie îi place să remarcă cum copiii purtau cândva în brațe prin față scenei vin azi la festival cu propriile odrasle -, oameni care, în afară de (sau poate tocmai pentru) faptul că iubesc muzica, au o frumoasă însușire comună: ei își păstrează mintea deschisă. Nu am întâlnit nici un adevărat iubitor de jazz (hai să folosim acest termen), nici o persoană care s-a lăsat pusă în visare de acest gen muzical, care să nu fie deschis spre lume. Aceasta este marea calitate a jazzului. Calitate pe care Marius a înțeles să-o cultive cu o dedicație ce pentru unii pare greu de înțeles.

Cât despre conturile financiare: atunci când luminile s-au stins, amplificatoarele au tăcut și noi toți am plecat îmbogățiti acasă, Marius se zbate în hățușul cheltuielilor ce trebuie achitate, al întregerilor ce se cer onorate și al contractelor care urmează să fie semnate, pentru că exact acela este momentul când totul o ia de la capăt. Acum câteva zile, când Marius mi-a mărturisit că ziua de după încheierea festivalui este ziua în care se simte cel mai bine, am înțeles că acest lucru nu este un paradox, pentru că la sfârșit el vede mereu începutul.

Continuare în pagina 25

CREPUSCUL(VI)

PAUL EUGEN BANCIU

Actul creației e o succesiune de disperări și iluzii, o viață trăită paralel celei reale, mai accentuată decât ea, cu pulsuri dramatice dincolo de înțelegerea omului obișnuit, cu accese de fericire apropiate doar de lumina singurătății habotnicului. Pentru creator lumea nu e un simplu spectacol la care participă doar din când în când pentru a se convinge că face parte dintr-o masă colorată, capabilă să-i furnizeze modelele. Declicul declanșator al crizei dinaintea actului creator nu e determinat, cum se crede, pe filieră religioasă, de iubire, ci de o netărmurită ură, de incapacitatea de a se răzbuna direct, de a-și face dreptate singur, de a se elibera brutal, prin forță fizică sau abilitatea de felină, pe care nu le are. Eliberarea sa, ca și întreaga-i existență, se petrece într-un alt plan, într-o altă lume a ființelor și lucrurilor, asemănătoare umbrelor din peștera lui Platon.

Deosebirea esențială dintre un istoric și un creator este că primul, aşa cum îl cunoaștem din antichitatea greacă sau romană și până azi, e un descriptor ce pune cap la cap evenimente și chipuri de oameni și eroi reali, uneori exemplari, pentru ca să lasă să se poată trage o concluzie. Frumusețea libertăților istoricului este aceea că poate să privească un eveniment sau o personalitate din diferite unghiuri, astfel încât să fie înțotdeauna util politicului care conduce societatea umană. Adevarul rămâne același, doar abordarea diferă, iar prin simpla ocultare a unor detalii poate face dintr-un monstru un erou sau invers, după cum i se cere de către cel ce conduce societatea sau lumea, la vremea respectivă.

Textele biblice, în formulele canonice tradiționale aparțin unor evangheliști și apostoli, în creștinism și unor necunoscuți dogmatici, în Vechiul Testament. Religiile Orientului, devenite, în scurt timp și filosofii ale unei imense mase de oameni, pe structurile căror s-au ridicat imperii și un anume tip de atitudine față de viață, reprezentă modele pe care creștinismul le-a probat în Evul Mediu, pentru a se îndepărta apoi de fuziunea dintre religie și filozofie, ca principiu de existență. Dogmele se formează în timp, prin ocultarea a ceea ce nu convine unui principiu ce trebuie să stea la căpătaiul direcționării unei lumi. Mai departe nimeni nu încearcă să găsească decât deosebirile dintre cele câteva religii fundamentale, pentru a separa popoare, pentru a le învăța, când extremismul se poate găsi în interiorul fiecareia dintre aceste religii, fragmentate prin niște detalii, ce duc la fanatism.

Dar religiile nu sunt altceva decât povestea mare a lumii, cu începutul și sfârșitul ei, cu iluzia originii noastre celeste tot mai bulversată de către cercetătorii științei, căutători printre stelele cele mai apropiate din galaxie, care ne asigură că lumea oamenilor, viața pe pământ e un accident prea rar pentru ca înaintașii noștri să fi venit de undeva din cosmos precum titanii din mitologia greacă sau uriașii din alte mitologii. Dar incertitudinea naște iluzii, iar acestea își vor găsi înțotdeauna susținători și specialiști în a explica speculativ ceea ce e cât se poate de simplu,

și a crea lumi difuze, paralele celei reale, pe care să le poată controla și dirija.

În plan real, istoricul consemnează ceea ce se petrece, lăsând înțotdeauna loc pentru adăugiri și interpretări de altă natură decât aceea pe care a pornit-o el, confundându-se până la un punct cu jurnalistul, cu ageamul impresionist, care dă drumul unei informații fără a o verifică măcar din două surse, iar mai apoi face și un comentariu, după cum îi dictează propria-i conștiință sau patronul. Doar că textul istoricului, mai general, poartă girul unui doctorat în materie și o anumită viziune asupra a ceea ce s-a petrecut cândva în mod similar. Dar unii fără altii încep să nu mai poată exista, cu toate că, în ceea ce ne privește, cel puțin dincolo de anul 1989, de campania petrecută în viața popoarelor din fostul lagăr socialist, istoricul nu a mai dat nimic, nu a mai analizat decât perioadele interbelice și de dinaintea Primului Război Mondial.

Alungat din această lume imediată, cum și din cealaltă, ce pare să se situeze deasupra capetelor tuturor sub forma existenței ca parte a unei creații divine, creatorul de literatură, derutat de schimbările brutale din propria-i viață, de tumultul sentimentelor contradictorii căror trebuie să le găsească tâlcurile, se macină pe palierul cel mai de jos al structurilor sociale, în solitudinea sa, înglodat în sumedenia de reflecții și interrogații fără răspuns. Blocajul său psihic îl determină să se lasă dus de valul propriului orgoliu, unde lumea sa este Raiul personal, constituit în timp din toate gândurile, toate extazurile petrecute într-o viață, pentru a se opri cu obstinație la primul contact cu lumea, la primele impresii din viața de om.

E destul ca o clipă să-și ia privirea de pe ecranul purității copilăriei, al inițierii sale ca ființă într-un mediu uman, pentru ca în momentul următor să trăiască drama deziluziei, sentimentul ratării, inutilitatea sa în lume, ca acel Adam primar, ce trecea prin Rai printre copaci nemuririi și ai cunoașterii și descoperă, printre fantă din sfera cercului aleșilor, că dincolo, pe pământ, toate animalele și oamenii, cum scrie la Genèza, sunt de parte bărbătească și de parte femeiescă și se înmulțesc prin împerechere.

Ceva se rupe în micul creator când descoperă că lumea își vede de treburile ei fără să-i pese de păcate și de judecata de apoi. Îndoială odată apărută nu poate fi compensată nici de participarea Evei la Edenul inițial. Ispita e fanta din globul sacru prin care micul creator privește lumea și nu șarpele ce dă mărul Evei. Doar că micul creator are un alt fel de a privi lumea. El e substitutul celui ce l-a creat. Poate ucide, poate face oamenii să se urască, poate imagina chiar sfârșitul lumii, de pe urma căruia mai rămân doar două exemplare umane, reconstituind facerea, poate renunță chiar și la personajul feminin pentru ca să se desfete doar cu umbra arborilor din Rai, de ale căror fructe se poate lipsi. Îi sunt suficiente propriile disperări și iluzii pentru a se mulțumi pe sine și a nu-și mai dori vreodată să deschidă fanta prin care să privească lumea pământenilor. Apoi se plătisește și se alungă din raiul aleșilor spre disperarea celui ce l-a creat.

JURNAL DE FAMILIE PIA BRINZEU

2. 05. 1977. "Ce îi trebuie mai mult unui chirurg?", îl întreb curioasă pe tata, "minte, ochi sau mâna?" "Inimă", îmi spune tata. "A iubi pacientul, a-i oferi un zâmbet cald și mult mai important decât tăisul bisturiului. Alină durerea și alungă frica de pe masa de operație. În plus, inima chirurgului îi leagă ochiul de minte, mâna de ochi și creativitatea de intuiție. Toate sunt necesare unui chirurg și de aceea nu sunt doi chirurgi care să gândească sau să opereze la fel".

Tata se oprește aici. Azi nu prea are chef de vorbă. S-a întors obosit de la spital, după o intervenție grea. L-a operat de un cancer de colon pe Leonida Georgescu, profesorul de morfopatologie, un vechi prieten și coleg de la Institutul de Medicină. Pacientului nu-i merge prea bine. Tata i-a rezecat mult din intestin ca să-i mai dea o sansă, știind totuși că riscurile sunt mari. Dacă în trei zile profesorul nu își revine, va fi pierdut. Au trecut deja două zile și nu a văzut încă nici un semn îmbucurător. Înainte de a interveni, a citit parcă mai mult decât de obicei din cărțile lui de chirurgie.

Era un ritual obișnuit în toate serile, dar în ajunul unei operații mai grele, tata își punea în jur opurile groase de medicină și se scufunda cu totul în ele. De data asta, a stat în fotoliu, a citit mult și, după lectură, a mai rămas o oră pe gânduri, cugetând probabil la cât de dramatică urma să fie intervenția. Eu nu prea înțelegeam de ce trebuie să-i mai citești și pe altii dacă ai zeci de ani de experiență în urma ta, dar mintea trebuie hrănita până la adânci bătrâneți, îmi repeta tata. Ca să funcționeze bine intuiția. Iar intuiția este cea pe care te bazezi în fața unui abdomen deschis, când trebuie să te decizi rapid, nu ai timp să gândești prea mult și trebuie să fii inventiv. "Îți amintești povestea cu tenia?", mă întreabă tata.

Da, mi-o amintesc, dar vreau să-mi povestească despre altceva, să uite de profesorul Georgescu, să iasă din corpul bolnavului în pericol și să revină în prezent. Cu tenia ne-am reîntoarce iar în burta pacientului, deși un altul de data aceasta, operat de Oscar Gamber, un chirurg celebru tocmai prin deciziile nonconformiste pe care le lua în sala de operație.

"Dar mai bine îți-o spun mâine", hotărăște tata, tot mai indispus.

A doua zi, pe înserate, îmi spune povestea cu un alt glas, cu o altă față. Zâmbind, insistă asupra amânuntelor operatorii de parcă aș face și eu parte din tagma lui: precizează cât de largă a fost insertia abdominală, cât de adânc a pătruns chirurgul în trupul pacientului, cum a fost obligat să facă o rezecție intestinală segmentară pentru a scoate o formațiune embrionară asemenea unui deget. Adică un diverticul Meckel, precizează tata, crezând că dacă mă introduce în anatomia uneori greșit construită de natură, așa cum s-a întâmplat aici, voi regreta că nu am ales meseria de chirurg. Apoi mă conduce cu îndemnare până la punctul culminant al povestirii, adică acolo unde operatorul descoperă o panglică albă în intestin.

Este o tenie, de care chirurgii se cam tem pentru că nu poate fi scoasă prin tractiune. Capul rămâne agățat de intestin și își poate reface corpul foarte ușor. Iar tratamentul medical prin administrare de vermifuge este foarte delicat și greu de condus. Și atunci cum s-a descurcat în plagă doctorul Gamber? Într-un moment de "iluminare", a secționat tenia și i-a introdus extremitatea cefalică în eter. După câteva minute, amețit, parazitul a putut fi extras prin tractiuni usoare. Au apărut inelele tot mai înguste ale corpului până la gâtul subțire și, în cele din urmă, a ieșit și capul teniei, ca o mică umflătură. Râzând, tata a adăugat: "Iată o victorie demnă de consemnat în analele medicinei!"

Din buna lui dispoziție am înțeles însă cu totul altceva: profesorul Leonida Georgescu și-a revenit. Tata a reușit să-i mai dăruiască încă un deceniu de viață.

JURNAL DIN ANII CRIZEI ROBERT ȘERBAN

Duminică, 19 iunie 2016

Tudor privește melancolic pe geam de pe scaunul lui de mașină și, de vreo trei minute nu spune nimic. Ceea ce e un semn ciudat, fiindcă el chiar vorbește. Îl văd în oglinda retrovizoare, mă vede și el, îi zâmbesc, el mai puțin, aşa că întreb:

- E totul bine? S-a întâmplat ceva?
- Mi-ar plăcea să fiu față...
- Da? Dar de ce?!
- Păi când bate vântul, să mi se ridice părul, aşa, în sus...

Duminică, 26 iunie 2016

Fiu-meu mă roagă să îi spun un banc. Fac pe seriosul și îi zic: Astă noapte, am avut în dormitor doi Tânărătă de mari, că unul mă ținea ca să mă înțepe celălălt. Tudor se uită la mine cam căș și mă chestionează: *Vorbesti serios?*

Ne uităm la desene animate, pe Boomerang. Începe Coiotul și Road Runner. Tudor mă întreabă:

- Cu cine tăi?
 - Uneori, cu coiotul.
 - Eu întotdeauna țin cu el!
- Într-o efuziune sentimentală, nu mă pot stăpâni și declar:
- Te ador, Tudor!
 - Replica vine instantaneu:
 - Te rog, tata, te rog, nu mă adora!

Luni, 27 iunie 2016

Ieri, la biserică, Tudor a scris un acatist. Mi l-a dat și l-am citit. Erau trecuți acolo trei dintre străbunicii lui, dar și un nume necunoscut mie. Întreb:

- Cine e... NIL, tata?
- Nu mai știi? A fost peștișorul lui Crina, săracu'...

Sâmbătă, 2 iulie 2016

Am nimerit aseară, cu Ari, mai mult din întâmplare, la Jazz TM, în Piața Victoriei. Am băut o bere cu Ionuț Dorobanțu, am ascultat, de pe terasă, Trio Arcus, apoi am mers să îl și vedem pe Dhafer Youssef. A fost halucinant, incredibil, o voce cum n-am mai auzit, live, niciodată. Concertul a fost unul de neuitat, amestesc de emoție, uluire, exaltare, bucurie, melancolie...

Tudor îl întreabă pe vecinul părintilor mei, care are un foarte haois Basset Hound:

- Cum îl cheamă pe câine?
- Bătrânul.
- Și când era Tânăr cum îl chama?
- Max.
- Deci pe bătrân îl cheamă Max, conchide Tudor.

Sâmbătă, 9 iulie 2016

M-am suit, azi, pe bicicletă după vreo doi ani și nu știam de ce mă tot pipăi în dreapta, pe la sold: voiam să-mi pun centura de siguranță!

Duminică, 10 iulie 2016

Ce frumoasă e pagina cu poezii a lui Constantin Abăluță, din *România literară*. Îmi pare rău că doar îl știu, nu îl și cunosc pe dl Abăluță, alături de care am fost, cu ani în urmă, împreună cu alții poeti, la Bruxelles, la un recital. I-am admirat buna proporție între aerul franțuzesc, ușor ludic,

și ținuta de gentleman (puțin distant, nițel rigid). Trebuie să-i recitesc cărțile! Ce poem admirabil are aici:

"Am tot așteptat telefonul promis al unui prieten

soarele a răsărit și apus de multe ori dar telefonul

a rămas mut ca o ciupercă otrăvitoare atunci am pornit-o aiurea prin cartier e păcat să las atâtea străzi singure voi alerga iar și iar încercând să prind mireasma hoiană a zilei de azi ratând mereu ocazia ajungând cel mult pe cadranul gol al pendulei bunicului pe care m-am iscălit zadarnic în copilărie

neștiind că numele și prenumele nimănui

nu pot înlătui cele două limbi lipsă"

Apropo de poezie. Domnul Grigurcu a extras și reproduc o mărturisire a lui Ion Pillat, care povestește întâlnirea sa cu Titu Maiorescu. Întâmplarea e de povestit mai departe, spre aducerea-amintire: "...o nepoată a criticului posedă un volum cu versurile mele și, deși îi recomandăsem să nu le arate nimănui, bineînteles că le arătase, și cui? Tocmai lui Maiorescu. Până acumă, povestea n-are nimic neobișnuit. Dar lucrul extraordinar într-adevăr – și astăzi, cînd cunoșc puțin mai bine oamenii politici, lucrul îmi pare și mai fenomenal: Titu Maiorescu citește versurile, le păstrează și îmi trimite vorbă prin nepoată-sa să mă prezint la dînsul ca să le discutăm împreună. Eram mort – și, ca orice debutant curajos, nu m-am dus. Ca să mă scuz fată de mine însumi, mi-am spus că probabil nepoata exagerase sau că unchiul ei îi spusea așa, o vorbă în vînt. Care nu-mi fu deci rușinea, cînd, a doua zi, mă pomenesc cu o carte de vizită a lui Titu Maiorescu, pe care o scrisese cu mîna lui că mă așteptase și mă va aștepta din nou la dînsul acasă, fixîndu-mi ora și ziua. Nu mai aveam, vorba românului, pe unde să scot cămașa. La ora fixată am sunat deci, cu inima cît un purice, la poarta casei din strada Mercur.

(...) De altminteri, ca să vă arăt că cîță pasiune insista Maiorescu asupra poeziei, să povestesc ce s-a întâmplat atunci. El avea tocmai o întîlnire cu Petre Carp. Ușa se deschise și intră Carp: Conu Petrace, cu monoclu și mănuși, cu capul său impasibil și impresionant. Cînd îl vede pe Maiorescu (pe atunci ministru de externe, n.n.) citind versuri, îi face semn că ar vrea să-i comunice ceva și să termine mai iute cu mine. Însă Maiorescu îi face, la rîndul lui, semn, să se așeze și îi spune: «Stai, acum poezia primează!» Primul ministru de atunci se vede silit să treacă în salonul din fund, lucru pe care îl face cu o neplacere vădită, pe cînd, linistit, Maiorescu reia caietul meu de versuri. Eu, foarte jenat, mă scol. Dar Maiorescu îmi zice: «Stai, poezia primează!».

La un moment dat, Carp întredeschide ușa, îi văd capul. Îmi spun: «Nu mai merge, trebuie să plec!» În fine, m-am sculat. Maiorescu, cu polițetea lui legendară, mă conduce pînă la ușă și, cum protestam jenat, mă linisti: «Ești în casa mea». Era, la dînsul, un fel de urbanitate de «grand seigneur».

UN POPOR NECITITOR RADU PAVEL GHEO

Într-un interviu apărut recent în *Dilema veche* Florin Iaru vorbește la un moment dat despre piața de carte din România. Reluînd o comparație făcută de Bogdan-Alexandru Stănescu, coordonatorul colecției de proză universală de la Editura Polirom, Iaru amintește că, de exemplu, un prozator american de raftul întîi cum e Raymond Carver atinge în Ungaria un tiraj de 50.000 de exemplare, în vreme ce în România același autor ajunge să fie vîndut în doar vreo mie de exemplare. Comparatia e grăitoare și, presupun, deranjantă pentru stima de sine a unui popor și așa complexat. Iar exemplul nici măcar nu se referă la proza autohtonă sau europeană, care așa nu pot concura pe nici o piață de carte cu traducerile din engleză, ci la un autor american de prim rang și, în același timp, accesibil, autor pe care orice editură mizează cu ochii înciși. Căci dacă începem discuția despre literatura națională și interesul românilor pentru propriii scriitori, o să cădem într-un prea amar pessimism.

Bine, exemplul de mai sus nu înseamnă că români ar fi de cincizeci de ori mai... să zicem, mai necititi decât maghiarii (sau chiar de o sută de ori, dacă facem un calcul proporțional, căci populația României e de două ori mai numeroasă decât a Ungariei). Totuși statisticile astea reprezentă ceva. Putem să ne plângem de calitatea sistemului de învățămînt, de degradarea valorilor culturale, de manelizarea țării, numai că astfel de plângeri am tot auzit și ele nu rezolvă mare lucru. Se vorbește mereu de o resetare a sistemului educațional, de promovarea și stimularea lecturii, de exploatarea publicului potential din zonele rurale. Uneori chiar apar inițiative izolate, grație ba unor profesori entuziaști, ba unor tineri ONG-iști plini de avînt, dar pe ansamblu situația rămîne cum spuneam mai sus: de o sută de ori mai proastă ca în Ungaria. Si mai proastă decât în orice țară din Europa. Să însemne asta că români ar fi slabii consumatori de produse culturale – ca să nu zicem altfel?

Acum cîteva luni am stat de vorbă cu un scriitor maghiar originar din România, un autor din aceeași generație cu mine: György Dragomán. Cînd discuția a ajuns la statutul scriitorilor în România și Ungaria, am aflat că el trăiește exclusiv din scris. Nu doar din scrierea cărților, ci și din colaborările la diverse reviste ori ziare, ce au venit în urma publicării unor cărți cu succes la public, tipărite și reeditate în multe mii (zeci de mii) de exemplare. Si nu e singurul scriitor maghiar în situația aceasta. Pe de altă parte, puțini autori români în viață ar putea spune așa ceva – și nu pentru că n-am avea scriitori valorosi,

ci pentru că n-avem un public cititor extins. Cum n-avem nici un public cinefil prea dezvoltat, nici unul consumator de artă plastică, muzică clasică etc., etc. Să însemne asta că români își apreciază prea puțin artiștii?

Mde, poate că un prim pas spre îmbunătățirea lucrurilor ar fi acela de a ne asuma fățuș această realitate: români, care oricum n-au excelat niciodată prin nivelul lor de educație, reprezintă astăzi o populație destul de incultă, cu un sistem de educație precar și o majoritate analfabetă funcțională. Pe de altă parte, paradoxul național face că avem cîteva edituri profesioniste de nivelul celor din Occident, numai că publicul căruia li se adresează e atât de restrîns, încât seamănă mai degrabă cu un fel de societate ocultă. Iar scuza că pretutindeni în lume piața de carte e în recul nu e decât o consolare tristă: în putine țări ale lumii tirajele volumelor de beletristică s-au prăbușit într-un sfert de secol în halul în care au făcut-o în România.

O explicație populară pe care am tot auzit-o cînd vine vorba de vînzarea de carte este aceea că la noi cărțile sănătățile sunt prea scumpe pentru omul de rînd. Ori de cîte ori aud asta, gîndul mă duce la un eseu din 1946 al lui George Orwell, *Cărți sau țigări*, în care scriitorul britanic făcea o pledoarie pentru lectură, comparând, printre altele, prețurile sus-numitelor articole. La vremea aceea în Anglia o carte obisnuită în editie cartonată costa în jur de doisprezece șilingi și jumătate, adică aproximativ cinci pachete de țigări. Azi, în România, cinci pachete de țigări ar însemna vreo șaptezeci și cinci de lei – și cîte volume de beletristică normale, chiar legate și cartonate, ajung să coste atât de mult? Nu, la noi cărțile nu sunt scumpe: există ediții de buzunar care costă mai puțin decât un pachet de țigări sau chiar decât o cafea băută pe o terasă, în oraș, iar în anticariate și pe site-urile de vînzări online se găsesc volume de autori de prima mină (inclusiv contemporani) la prețul unui bilet de tramvai.

La noi nu se cumpără cărți pentru că nu se prea citesc cărți. În ultimele decenii educația și cultura nu au fost tocmai priorități naționale – nici la nivel guvernamental, nici în societatea românească pe ansamblul ei. Astă dezvăluie, înainte de toate, precaritatea pietei de carte din țara noastră: o degradare susținută a nivelului cultural la nivelul întregii populații. Scara de valori românească nu include cultura printre lucrurile într-adevăr importante. Iar asta, pe termen lung, ne poate transforma într-un popor ale cărui urme în istorie sănătățile la fel de puternice precum scrisul pe apă. Dar nouă, cîcă, ne place să ne retragem din istorie.

CLEVELAND-UL ROMÂNIILOR (II)

VIOREL MARINEASA

În luna mai a.c. a avut loc în SUA prima ediție a simpozionului internațional *Epamionda Lucaciu*, consacrat unor etape și momente din istoria Bisericii Greco-Catolice Române (cu accent pe America de Nord), în organizarea Episcopiei din Canton, Ohio și a parohiei *Sfânta Elena* din Cleveland. Reîntâlnire agreeabilă cu domnul Ioan (John) Muscutariu, odinioară cadru didactic al Universității de Vest, lider al Revoluției și al Alianței Civice la Timișoara, astăzi profesor la Baldwin Wallace University (Departamentul de Fizică și Astronomie), aflată în aria metropolitană a Cleveland-ului. Subliniază, în cuvântul său, că brațul lung al Securității române s-a întins până aici, semănând zâzanie în diaspora. Pe de altă parte, zice: "Am venit în America pentru a mă limpezi". Pledeaază pentru "actualizarea canoanelor" Bisericii Catolice.

Monografia *Români americanii de la Marile Lacuri* a lui Stefan Străjeri, director al săptămânalului *Currentul International* din Detroit, face cunoscute (meticulos și documentat) istoria imigrației, organizațiile, bisericile, gazetele, personalitățile românești din statul Michigan (cu o suprafață un pic mai mare decât a României!), dar, inevitabil, "dă pe din afară", atingând realități din statele învecinate și surprinzând întregul context american. O meniu aparte pentru felul în care e descărcată povestea sediului Episcopiei Ortodoxe Române din America, *Vatra Românească* (denumita premonitorie!), stabilit în 1937 prin achiziționarea proprietății Boland din Grass Lake/Jackson. În 1947, regimul de obediță sovietică de la București și-a strecurat propriul episcop, care a ocupat reședința, apărând-o americană cu "un paznic cu pușca în mâna sus pe trepte". A fost nevoie de cinci ani petrecuți prin hătisurile justiției pentru ca românii americanii să reintre în drepturi, dar și atunci, cum spune autorul, după niște pătanii tragi-comice, căci omul guvernului comunist nu se lăsa, recurgând la "porți zăvorăte, alei blocate cu tractorul, polițiști privați", ca până la urmă să bată în retragere sub protecția șerifului din Jackson. Când vine vorba despre Valeriu (Bartolomeu) Anania, Străjeri îl pomenește pe jurnalistul Ioan T. Morar, conform căruia prelatul ar fi dat Securității note informative despre Andrei Scrimă.

Arheologul Gheorghe Petrov a prezentat expoziția *Represiunea comună în România. Numitorul comun – moartea*, imagine a eforturilor echipei de investigații speciale de la IICCMER de a căuta (și de a găsi) rămasările pământești ale unor persoane căzuțe în luptă cu opresiva guvernare comună. O operațiune de mare însemnatate pentru urmașii celor uciși, dar și pentru comunitățile unde s-au petrecut neleguiurile, care presupune corelarea metodelor poliției criminale cu cele ale parchetelor militare. Dar, totodată, o întreprindere nu lipsită de riscuri, de provocare a unor zone greu perceptibile. În contraponere sau, mai degrabă, în complementaritate cu cercetările specialiștilor institutului mentionat s-a constituit cartea timișoreanului Mihail Decean, *Deshumarea / The Exhumation* (Brumar, 2016), lansată în aceeași zi. În martie 1949, la locul numit Groși din Munții Apuseni, aflat la 1200 m altitudine, în apropiere de satul Bistra, județul Alba, a avut loc o confruntare armată între grupul

de rezistență al maiorului Dabija și trupele de Securitate.

Pierderi de ambele părți. Partizanii ucisi (patru bărbați și o femeie) au fost îngropăți, cu dispreț și în derâdere, în mai multe faze. Expertii IICCMER s-au apucat de exhumare după 66 de ani, la sfârșitul lui august și la începutul lui septembrie 2015. Printre cei morți atunci – Petru Decean, 22 de ani, student la Medicină, văr primar al autorului, astăzi în ipostaza de a scrie o cronică a deshumării la care asistă, dar și un jurnal al propriilor stări. Se întâlnesc aici tragedia unei familii cu ce ar reprezenta "curentul principal" al istoriei. Nu e ușor să vezi cum sunt dezgropate oasele cuiva apropiat. Te întrebă ce caută excavatorul într-o lucrare delicată. Îți trece prin cap că mai mult se acoperă decât se descoperă. Vezi sau întrevezi erori, cedări, ești sub semnul suspiciunii și al traumei. Cam multe autorități se calcă pe bătătură și nu știi care greșește din suprasolicitare și care din indiferență sau din rea intenție. Nu avem de-a face cu o carte obișnuită!

Registrul dramatic face casă bună cu cel comic-grotesc. Pe lângă dezgroparea vărului/ fratelui/ unchiului etc., ies la suprafață tensiuni amortite dintre rudele în viață. *Si, pour la bonne bouche*, vorba vine, cred că personajul-cheie al povestii adevărate e sora lui Petru Decean, Maria, acum de 83 de ani, pe atunci de 17, asistând gârbova și răbdurie la ce se întâmplă, dar ieșindu-și din peșeni când "omul legii" vrea să-o pună la punct: m-am săturat să-mi tot spuneti de prea mulți ani ce să fac. Astă, după bătăi și violuri la Securitate, după o viață dusă pe apa Sâmbetei. În prefață, Cornel Ungureanu crede că Mihail Decean a dat o "carte a unor întrebări dure despre istoria noastră de ieri și de azi".

Vizavi de parohie, la *Cleveland Public Theatre*, scriitorul-actor Aaron Davidman performează de unul singur, dar dând curs multor voci, în *Wrestling Jerusalem* (există și filmul) pe motivul conflictului israeliano-palestinian. Părintele Petru Stânea ne spune că LeBron James, vedeta NBA, a închiriat o anexă a bisericii pentru a se întâlni din când în când cu fanii. (Între timp, *Cleveland Cavaliers* au luat primul lor titlu de când s-au înființat!) Vizită catedrala ortodoxă *Sfânta Maria*. Muzeul aferent e ticsit de capodopere (unele, de pe urma pavilionului românesc de la Expoziția Internațională din New York, 1939), de la Grigorescu la Tuculescu. Părintele Remus Grama e mândru de ele, dar și preocupat să scape de nudurile lui Pallady, care nu se potrivesc aici. Cineva ne spune că Aron Cotruș e înmormântat la Holly Cross Cemetery din Cleveland; privim, într-o fotografie, placă mortuară; nu avem timp să mergem acolo.

În *downtown – Free Stamp* a lui Claes Oldenburg și a lui Coosje van Bruggen. Pe malul lacului Erie, *Rock & Roll Hall of Fame and Museum*, cu motociclul lui Elvis, cu chitarele lui Jimi Hendrix, cu panouri ce reproduc fărâme din manuscrisul textului pentru *The Wall*, covârșitoare, pe măsura obsesiilor lui Roger Waters.

Când să plecăm, ca la sosire, ne întâlnim cu Ovidiu, *taxi driver insomniac și singuratic* precum eroul întrupat de Robert De Niro, și tot ca lui Travis Bickle, New York-ul îi apare stresant și tenebros, în timp ce noi vedem numai miracol și frenzie.

VIRTUTI SPECULARE CLAUDIU T. ARIESAN

IN oglinda Antichității: *Scriitorii români și cultura greco-latiană* (Editura Humanitas, București, 2016, 264 p.) ar fi meritat, cu siguranță, o lansare pe măsura calității majore a demersului științific la recentul Bookfest bucureștean, în standul îndeobște generos al casei editoriale ce i-a publicat recentul excurs recuperator. Din păcate, nu a fost să fie, aşa că am oportunitatea să prezint cititorilor timișenii și nu numai rodul unei statornice pasiuni pentru comparatismul elevat și pentru descifrarea arcanelor ce leagă trecutul nostru cultural de extracție antică cu mai recenta istorie a literaturii de la noi. Mai întâi precizez că Tânără savantă ajunsă la deplinătatea forței de sinteză empatică și analiză critică dezvoltă *in crescendo* tulipini tot mai viguroase din rădăcina-i paideică atât de solid ancorată în fertilul cernoziom al străvechimilor înțelepte. Si nu doar înțelepte, ci și îndeobște modelatoare (uneori chiar la moduri arhetipale!), chiar dacă efectele sunt lăudabile sau, măcar, constatabile mai repede în cazul unei elite scriitoricești asupra căreia autoarea noastră se oprește.

Nu putem spune "se cantonează", fiindcă anterioare studii ale sale au defalcat și influențe benefice în productele condeierilor din eșaloanele secunde și secundare ale culturii autohtone, precum dramaturgia "anchetați" hermeneutic *In dialog cu anticii*. Dacă acolo s-a căutat "în ce fel și în ce măsură apropierea de cei antici i-a ajutat să-și descorepe propria identitate și propriile valori, de data aceasta am vrut să arăt cum critici, poeți și prozatori – de la Titu Maiorescu la E. Lovinescu, de la Ion Budai-Deleanu la Ion Pillat, de la Alexandru Odobescu la Gheorghe Crăciun – au meditat asupra relației dintre literatura antică și cea modernă a epocii lor, ori chiar s-au inspirat în opera proprie din miturile, temele, motivele și personajele preluate sau născosite de autorii elini și latini". La prima vedere, nu sunt simple "pietre pentru templu", ca în poematica blagiană, cu structuri finite în vederea unui viitor (și absolut necesar) *opus magnum* dedicat influențelor greco-latine în ansamblul spiritualității și culturii române, ceva de genul herculeenei monografii arondate, în 1949, spațialul apusean de Gilbert Highet, *The Classical Tradition: Greek and Roman Influences on Western Literature*.

Până atunci trebuie să remarcăm buna plasare a exegetei la o înălțime culturală considerabilă, ce îi permite să jongleze cu mai multe lumi literare din veacuri diferite și, aşa cum afirmă despre Ion Pillat, faptul că fiece volum nou din bibliografia-i deja remarcabilă ne aduce un plus de autoscopie analitică, adică ne îngăduie să evaluăm, chiar și din exterior, măsura în care "contactul cu Antichitatea poate presupune, uneori, descooperirea proprietății". În cazul Andrei Ciocârlie "uneori" trebuie înlocuit cu "mereu" sau, și mai bine, cu neologismul meu favorit din recuzita poetică călinescienă: "semipitern": deși pare tautologică (format fiind din *semper* și *aeternum*), vocabula forțat clasicizată are o aromă aparte și deschide parcă drumul spre un superlativ ipotetic al veșniciei înșesi!

Compendiul din debut văzut ca pledoarie autohtonă *Pentru clasicism* adună texte fundamentele *pro domo* din cultura noastră, iar incursiunile, majoritatea insolite, desfășurate curajoș *Pe urmele clasicilor* români formulează exact și fără prețiozități inutile ecuațiile personale cu vechimea literară ale unor personalități nu neapărat cunoscute datorită propensiunii spre antichitățile hrănitoare intelectual și moral: Calistrat Hogaș, Emil Cioran, Tudor Vianu, Vintilă Horia. Aceștia, pe lângă cei deja căitați în debutul întâmpinării noastre critice, oarecum mai apropiati exegeticii de profil greco-latini măcar prin anumite aspecte ale creației sau doveditelor abilități de traducători. Cu totul tot, o carte extrem de utilă specialistului clasicist, comparatist sau filolog pur și simplu, agreabilă pentru amatorul de interferențe și competențe transversal-interculturale, solid întemeiată conceptual și ascendentă stilistic din perspectiva scriiturii autoarei.

III Ca pandant al bucuriei produse de cartea anterior elogiată adaug doar, în treacăt, satisfacția că seria de autor Leibniz, *Opere* (cofinanțată de Administrația Fondului Cultural) coordonată de Adrian Niță și prezentată de curând aici a confirmat și ea, scoțând la prețuri simbolice două tomuri masive, parcă peste noapte, dintre care unul (din cele șase preconizate) de corespondență și celălalt chiar foarte important: *Limbă universală, caracteristica universală, calculul logic*, trad. acad. Al. Boboc, Dana Dinu, Aurel Lupu, Elena Emilia Ștefan, introd., note A. Niță, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 547 p., doldora de "germeni de gânduri", cum îl recomanda G. Frege pe ilustrul monadolog german.

ALCHIMIST LA PORTILE NIRVANEI MARIA' NITU'

Anul 2014 a fost istovitor - psihic și fizic - pentru poetul **Eugen Dorcescu**. A fost anul în care a înfruntat implacabilul disperației jumătății iubite, soția Olimpia Berca, cu puterea unui Iov, care însă și-a transfigurat suferința în strigăt de terapie poetică. Astfel, a editat un volum de poeme *Nirvana - o postbiografie*, elogiu și legământ de credință suprem, dar în același timp și o formă de supraviețuire prin descătușare în cuvânt. În anul următor, 2015, a editat un volum postum, *Din literatura timișoreană*, cu articolele de critic literar ale Olimpiei Berca. Refugiat cu înversunare în muncă, Eugen Dorcescu publică, în același an, antologia de versuri *Nirvana - cea mai frumoasă poezie*, cu "selectie, schiță biobibliografică, notă asupra ediției și eseu hermeneutic de Mirela-Ioana Borchin".

Titlul antologiei, *Nirvana*, este omonim cu cel al ultimului volum de poeme - punctul suprem al creației autorului, termen intarsiat foarte inspirat și în titlul alternativ al eseului hermeneutic: *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, pentru că exprimă tocmai fundamental și în același timp vârful piramidei operei, axa configurativă și esențializantă a întregii poezii dorcesciene.

Apariția volumului se instituie într-un adevărat eveniment editorial, ca o carte singulară în peisajul literar timișorean din ultimii ani, inedită și originală prin structura și greutatea sa ideatică. Selectiile n-au fost făcute prin procedeul de rutină copy/paste, ci cu revizuirea de texte, titluri, subtitluri, ori retușuri formale, reclamate de "necesitatea de adevărată contextuală și stilistică". Au fost selectate doar poemele laice, în ideea că poezile sacre, transpunerea în versuri a unor părți din Biblie nu pot exprima originalitate, inedit, vizuire personală mai presus de textul sacru.

În funcție de baza interpretativă prin prisma *Nirvanei* - sugestie de alchimizare supremă, s-a reconfigurat universul poetic al lui Eugen Dorcescu, de la intuitiv la conștiintă, meticolos, cu artă și știință, rezultând cu adevărat o sinteză, o imagine holografică a operei sale.

Conceptul *Nirvana* a indus, în tandem, conceptul *Samsara*, ambele bazate pe *lecturile de filosofie și religie orientală*, mărturisite de poet ca fiind, alături de Biblie, la baza *filosofiei sale poetică-existentială*. Particularitatea și valoarea antologiei se susțin în continuare prin studiul hermeneutic însoțitor, de dimensiuni impozante, care ocupă un sfert din volum (din cele 600 de pagini, studiul are 150 de pagini), în întregime comentariu propriu și original aplicat pe text, aprofundat, fin nuanțat și independent de cărjele vreunei bibliografii critice. Studiul este de o consistență cum se întâlnește doar la ediții critice postume. Nu s-a impus în peisajul actual vreo antologie antumă de un asemenea calibru, majoritatea textelor însoțitoare fiind limitate la modeste prefețe, postfete ori fulgorante note lămuritoare etc., de impresariat artistic. Studiul în sine reprezintă o carte temeinică, publicabilă independent, ca titlu de referință în bibliografia critică privind opera lui E. Dorcescu.

În eseu său, deși își recunoaște debutul în critica literară, Mirela-Ioana Borchin

analyzează universul dorcescian, filosofia și crezul său artistic, după o "poetică a treptelor" — ca matrice, în care deceleză nouă trepte: de la prima - *Visele apelor*, la *Visul celtic*, *Dulcea moarte*, *Adâncul. Nîmicirea*, *Abaddon*, *Thanatos*, *Absența*, *Bătrânul*, *Prima treaptă a cerului*, până la treaptă supremă, a nouă, *Nirvana - impresie și expresie*.

Eseista hermeneută emite o idee, descoperă o linie magnetică, poetul o acceptă, de regulă surprins de finețea observației, de intuițiile sale (unele chiar neevidențiate de critici, cum ar fi *omniprezenta avatarurilor*), adaugă comentariile sale, de completare și stimulare și gir cu autoritatea seniorială a creatorului însuși. Rezultatul este un tot omogen, cu imbricări perfecte între textele antologate și eseul hermeneutic, fiecare afirmație fiind punctată exact, cu citatele de versuri ilustrative din antologie.

Dintru început, antologia pune întreaga poezie sub semnul iubirii unice, Eugen Dorcescu, el caballero, este trubadurul unei singure iubiri, iar Nirvana se atinge tocmai prin iubirea unică. "Diada yin-yang, temporar distrusă de... (o singură) moarte", arată eseista, se reface prin atingerea Nirvanei, când devii doar spirit, dacă treci seria reîncarnărilor măntuitoare. "Să ne desprindem, deci./ tu - gând, eu - gând,/ și-asa ne vom uni din nou,/ zburând./ și liberi,/ și eterni,/ și jubilând./ ca flacăra zvâncită din/ cenușă".

Eugen Dorcescu se definește nu ca poet religios, ci existențial, metafizic, ori chiar mistic. În acest context fundamentală este lupta dintre *trup și duh*, respectiv *materie și spirit*, lupta dintre *otrăvurile Samsarei și lumina Nirvanei*, în definirea *ființării într-Ființă* - conflicte asumate de autor organic, poetic-existențial.

Alchimizează în poezia sa, ca-ntr-un vas athanor, texte biblice și de filosofie ori religii orientale. Mirela-Ioan Borchin relevă existența celor două repere tutelare, "El Shaddai, Nirvana –, care structurează haosul samsaric, dându-i sens și perspectivă." Acestea nu sunt distințe, ci coabitează, adnotează poetul, El Shadai, Creatorul și "Netimpul și Nespațul Lui – Nirvana.", ca Atribut al Lui.

Meritul eseului este că, prin finețea și nuanțarea interpretărilor, exploatând cunoștințe pluridisciplinare, configurează, argumentat și susținut în toate articulațiile, o imagine de ansamblu a poeziei lui Dorcescu, *sub semnul unei filosofii poetice de factură metafizică*, sinteză existențială pe coordinate ontologice și arhetipale. Studiul va fi, pentru un lung timp de acum încolo, vârful de lance în definirea critică a poeziei lui E. Dorcescu.

În ideea că E. Dorcescu și-a scris cele mai bune poeme după '89 — moment la care s-a cam oprit critica oficială autohtonă, eseul și antologia sunt în sine o provocare la updateare pentru critica de referință din România.

*Eugen Dorcescu, *Nirvana: cea mai frumoasă poezie [antologie]*, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2015.

POEME DE GHEORGHE VIDICAN ANOTIMPURI STELARE

asimetrii tăciunii din razele lunii vindecă de ură carul mic în cocoșul de munte două secole de clemencă a carului mare zac neștiute de ciobanii stelari călătorii cu un vehicul stelar etnii noi de șobolani rod liniștea pajiștilor alpine picătură cu picătură curge ca din sfeșnic liniștea pe sănii tăi cu dorințele întoarse pe dos lumânările umezite de rouă vestesc anotimpuri stelare pe o potecă merg de mână două întâmplări stelare fericite că sunt libere libertatea lor e un capriciu cu o demnitate aparte în peripețiile lor pământene păcatul neputincios ca și stropul de rouă pune stăpânire pe ciobanul stelar interiorul unei femei îi dă târcoale se cuibăresc în numele lui dorințe pământene precum foamea și dorul trupul tau arde trupul lui precum tăciunii asimetrici ai lunii trecutul vine spre tine sorbind cu nesat din pălinca de prune se dezvoltă pământene zvâgniri ale trupurilor pășunea alpină devine sălaș al plăcerilor dădătoare de rod o daie imaginără împrejmuite dezmatul intergalactic de două secole aștept venirea ta fugar imbecil ai sortii să te devor ca pe o ofrandă a buzelor mele pământene ce din pământ se nasc și întorc în pământ sălbăticie a clipei lasă căntatul cocoșului să doarmă în tăciunea stelară dând formă pământeană acestei haimanale plină de capricii dând dorințe în trup și foame în suflet închinând trupului meu osanale săngele lui fă-l stea căzătoare să-mi ascund moartea înțelepcinea lui o fă sărut să-i simt sarea stelară pe buze dă-ri rod stelar trupului meu pământean plin de capcane ciobanul stelar și-a auzit plânsul într-un copac cu o pălărie albă în mână semn al păcii intergalactice izgonirea din trupul lui e un semn pământean o altă etnie de șobolani rod pajiștea liniștilor alpine două întâmplări stelare vor să învețe mersul pe bicicletă vor să învețe să se spele pe ochi cu rouă să dea binetă trecătorilor în trupul tau rodul stelar doar tu și el ocrotiți de sfeșnicul plin cu picături de liniște pe o pajistă alpină un cioban vulnerabil ca și umbra lui așteaptă căntatul cocoșilor

SEMNUL LUMINII

semnul luminii e posibil să fie o lacrimă sticloasă pulsând prin venele femeii de veghe în cearcănele rebele somptuoșe revărsate peste somn în lăuntrul umbrei tremură crengi foșnesc prin lumina lunii golurile din oglindă subțiază curcubeul devine o linie desparte uitarea fascinată de depravarea coapselor tale niște hărți pe obrazul tau stâng dau corăbierilor semnul luminii să construiască din capricilei ei alte semne mai erudite să poată calcula viteza de rotație a râșniței de iluzii trădarea și un incest ce clonează șenilele tancului fugit din trupul tau de divă nocturnă miroslul de cafea și o mare cu corăbieri fascinați de prada din respirația ta senilă ivirea în ceașca de cafea a prizoneriei îmbrăcată în mirodenii învolburează miroslul cafelei o constelație formată din licuricii ascunși în farba din palma ta arată drumul prin tipărit miroslul de cafea un semn capital reconstruit într-un cub de vulturii de nimicul prelimis din sudoarea frunții ca o iederă lumina împresoră miroslul cafelei semnele ei tăie degetul liniștei în felii vâslașii trag întunericul în năvoade pline de întrebări se sfătuiesc rândunelele în cuiul de vultur să dezrobească pasărea phoenix de miroslul cafelei un strigăt privește felinarul ca pe o festă uzată de semnul luminii putredre lacrimă sălbătică râșniței de cafea se dezbracă ca o prostituată lumina licuricilor seduce râșnițul foșneste miroslul cafelei ca o rochie de seară prin ochii corăbierilor trupul tau nocturn fugă în subconștiul soferului de tir frivolitatea are sansa să devină obiect de unică folosință în respirația arlechinului zâmbetul lui lipicos se plimbă prin cafenelele închise de râșnițul soarelui confortabilă apocalipsa frică inundă vaginul strop al istoriei alunița de pe buza ta înflorestă în naufragiu corăbiei semnul luminii șopteste corăbierilor să-și ascundă moartea în vâsle pe maluri gura ta e plina de golul fantomatic al miroslului de cafea la mine tipă semnele luminii să slobod corăbierii din pântecul tau

SOPÂRLA VIRTUALĂ

inventatorul sopârlei virtuale stă ascuns în călcâiul lui achile candoarea lui acoperă râșnițul lunii noaptea își macină rădăcinile în scărtățitul ușii se intră pe furis în scorbură pentru a găsi culcăsuri dorințelor tale în formă de rugăciune dangătul clopotului duce măștile noptii în cesti de cafea spre deșertul arid al lacrimei fără formă și chip vin herghelii să dăstrame imperiul vâscos al mătasei broaștei tălpile tale fluorescente o poartă prin urbe ca pe o comoară din vitraliu clipei printre măștile inocente ale râzboinicilor se strecoară violenia sopârlei virtuale în scorbură un zeu sonnabul asează dorințele tale la subbratul moleculelor de oxigen obosită de visul un călăret ce așteaptă mărirea gloriei sale în pantof cenușăresc exilate pe insula virginității frisoanele sopârlei virtuale fascinează marsul trimfal al copilăriei prin scorbură devenită un olimp virtual mătasea broaștei dă bătăi de cap morilor de vânt intrate în patrimoniul unesco pleoapele dorințelor tale în veghe perpetuă disecă visele zeului somnabul dispuse într-o perspectivă cavalieră hilară cer iertare ornicului din turnul primăriei incinereză trecutul imperiului în lumina lunii cenușă revendică să-i fie iertate păcatele trădării din dragoste pentru dorințele tale providențiale forme umane ia scorbură la ieșirea ta din tăcerea surgrumătă de mătasea broaștei în olimpul virtual condamnarea la veghe a trișorilor desmiardă picioarele desculțe ale afroditei dorințele tale joacă barbat cu umbra invalidă a călărețului înnechat în propria-i glorie pe sănii tăi sopârla virtuală împarte imperiul în cătune ale memoriei zeul somnabul fugă pe hornul scorburii în eternitate își bea cafeaua din papucul cenușărescă coboară treptele unui supermarket la braț cu zeul somnabul călcâiul lui achile o sopârlă virtuală

EDITIA AGÂRBICEANU (I)

ALEXANDRU RUJA

Ultima dată când am scris despre Ediția Agârbiceanu a fost referitor la *Opere 18. Frământări* (2002), ediție îngrijită de Victor Iova și Mariana Iova. Scram atunci că a trecut demult în lumea umbrelor autorul, s-a stins din viață și Victor Iova, iar ediția nu a fost încheiată, faptul arătând și situația tragică în care se găsesc edițiile critice. Iată că vin semne încurajatoare prin realizarea lui Ilie Rad. Au apărut, până acum, patru volume, dar noi ne referim în această cronică doar la primele două: I. *Schițe și povestiri* (1902 – 1910; II. *Schițe și povestiri* (1911 – 1922). O ediție critică din opera lui Agârbiceanu este o întreprindere dificilă, dacă ar fi să amintim doar amplitudinea operei, dar și diversele modificări ale textului. Ele pun probleme de editare, ridică dificultăți în a enumări principii pe care să le poți respecta pentru fiecare volum de schițe/nuvele sau pentru fiecare roman.

Ilie Rad nici nu și-a propus o asemenea ediție. Important este faptul că se readuce în atenția cititorilor opera lui Ion Agârbiceanu. Se folosesc ediții anterioare, mai ales *ediția Pienescu*, *biobibliografia Agârbiceanu* realizată de D. Vatamaniuc, contribuțiile lui Mircea Zaci, etc. În *Notă asupra ediției*, Ilie Rad explică principiile după care s-a ghidat: "În fața acestei situații, singura soluție realistă pentru ediția de față, care este una fatalmente selectivă, ni se pare aceea de a reproduce schițele și povestirile în ordinea strict cronologică a apariției lor în reviste (iar câteva exclusiv în volume). Prin urmare, am luat ca text de bază *ediția Pienescu*, supravegheată de autor, cum spuneam, în care au fost eliminate anumite cuvinte, expresii sau pasaje întregi, dar și unele sperătăti stilistice."

Schițele și povestirile adunate aici însumează peste patru mii de pagini, o operă amplă, deci, care arată interesul deosebit al lui Ion Agârbiceanu pentru proza scurtă. Eugen Simion observă, în studiul introductiv, un anumit nivel de standardizare a structurii schițelor și nuvelelor. Povestirile încep "invariabil cu o descriere a spațiului epic. Mai întâi satul și starea vremii, apoi ulla pe care înaintează fără grabă un păcurar sau un străin de sat, poarta, curtea, acăturile, podmolul, casa și la urmă încăperea, în care zace un moș neputincios sau o bătrânică evlavioasă, pe cale de a-și da duhul. Aceasta este scenariul pe care autorul îl adaptează și-l modifică, dar nu prea mult, în funcție de subiectul povestirii. Este scenariul epicii realiste din secolul al XIX-lea."

Patriarhul prozei a scris mult, niciodată sub un anumit nivel valoric, iar opera sa trebuie recitată și rediscutată. Ceea ce nu s-a observat suficient și în profunzime, nici nu s-a discutat mai aplicat și mai extins este procesul de dezidealizare al satului (din Ardeal în cazul său), de scoatere a imaginii rurale din proiecția idilică sub care l-au așezat atâtia scriitori, nu doar ardeleni. Dar celor din Ardeal li s-a făcut, cu precădere, această observație, cu conotație negativă. Satul ardelenesc din povestirile lui Ion Agârbiceanu nu este un *colț de rai*, un loc al traiului lejer, un topoz al armoniei sociale și al binelui general. Dimpotrivă, este un sat contorsionat social, cu oameni în condiție umilă, cu activitate zilnică împovărată. Un sat cu destule asperătăți chiar în relațiile inter-umane, o lume nu lipsită de conflicte,

cu întâmplări ce mișcă și inflamează imaginația colectivă, cu scene *tari*, încărcate de violență. Chiar inegală fiind, ele trebuie să se rețină acest aspect, care îi proiectează proza, într-o anume măsură, spre modernitate.

Evident, acestei dimensiuni, cu clară încărcătură estetică, i se adaugă o dimensiune morală a prozei, despre care însă s-a vorbit destul de mult — o întâlnire și în proza extinsă, în romane. Discutând despre proza scurtă, să amintim, mai întâi, *Fefelegea* — bine cunoscută publicului larg prin mijlocirea școlii, dar și uzată prin repetabilitatea interpretării școlare — text epic care rămâne o ilustrare exemplară nu doar a talentului de prozator, ci și a capacitatei de a picta prin textul prozei. *Fefelegea*, ca personaj, rămâne, în primul rând, prin imagine, prin forță picturală (astăzi, — în condițiile în care sistemul de învățământ este bulversat și nu-și găsește direcția — biata *Fefelegea* a fost excomunicată din manuale, nu se știe clar pentru ce vină).

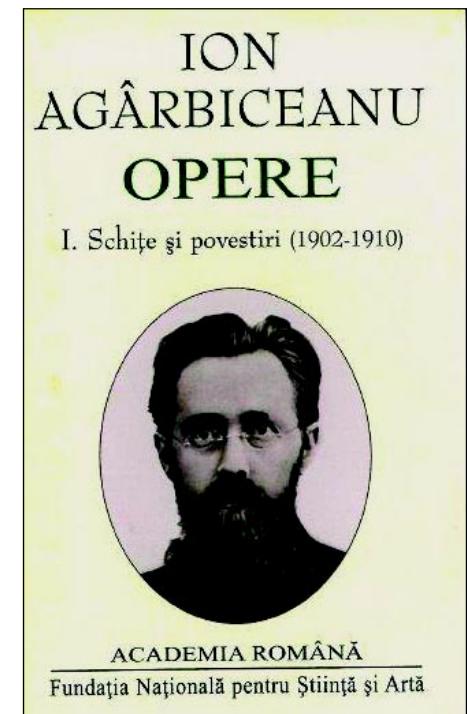
Când citești povestirea (chiar începutul) imaginea care se impune este una picturală, femeia și calul se aşază într-o creație de artă plastică: "Femeia e înaltă, uscată, cu obrajii stricăți de vârsat, arși de soare și de vânt. Păsește larg, tropotind cu cizmele tari, pline de umflături uscate. Calul o urmează cu gâtul întins, scobâltind din picioarele ciolănoase. Poartă pe spinarea adânc deșălată două coșarci desăgite. Sub coșarci, la fiecare legănare, se văd două petice mari, pământii. Calul e alb, dar, sub coșarci, i s-a ros părul tot, și pielea, deatâta frecătură, e-o rană tăbăcătă, tare ca potângul. Merge în urma muierii, adormit parcă de tropotul cunoscut al cizmelor ei. Capul, mare cât o solniță, nu și-l mișcă nici la dreapta, nici la stânga. Nici femeia nu-i are grija, ci păsește mereu înainte." Elemente cromatice ("calul alb"), dar, mai ales, de volum, întăresc imaginea picturală ("femeia e înaltă", "păsește larg", "calul [...] cu gâtul întins" etc.). Privită din această perspectivă, estetică, povestirea *Fefelegea* își conservă valoarea, distorsionată, în timp, prin analiza de tip sociologic. Nu doar în *Fefelegea* poate fi întâlnit aspectul pictural și aplacarea prozatorului spre portretizare. Exemplul pot fi multe — "Prin părul ei, ca o lână

aspră, sunt încâlcite fire galbine, de paie. Ochii îi sunt ca două mărgele de sticlă de-un albastru spălăcit, plin cu apă limpede" (*Bâtrâna*).

În schițe și povestiri, fabulosul și fantasticul vin, în esență, pe filiera folclorică și învăluie întâmplări, oameni, evenimente, topozuri. Un *jitar*, om al noptii, stând mai mult lângă "coama murgului", urmărește/păzește turmele de boi și vaci, dar trecând spre "crâșma din Deleni" pierie, cu cal cu tot, sub gheță prea subțire a Mureșului (*Danjitarul*). Un personaj misterios apare în casa unei femei, iar dialogul glisează între planul real și imaginar, fantastic (*Vedenii*). Valea-Dracului este un loc ascuns ochiului, misterios, încărcat de enigme: "Și din întunericul rece al tufișului, vin sunete ciudate, nedeslușite, vin înfiorări tainice. Împrejmuită de tufișul acesta, cu coastele iuți, îmbrăcate într-același veșmânt sălbatic, doarme, în adâncimi nepătrunse Valea-Dracului." "Picioară de om" n-a ajuns prin Valea-Dracului, povestile oamenilor vorbesc că acolo "nu-i lucră curat", că acolo sunt îngropate comori.

Sub semnul și prin presiunea acestui topoz se desfășoară conflictul erotic și se produce deznodământul. Gherasim, "boar în sat", o iubeste pe Crucița, de care este îndragostit și pădurarul Pascu. Singurul care poate pătrunde în Valea-Dracului este Gherasim, dar va fi împușcat de Pascu. Sfârșitul lui Pascu va fi tot în Valea-Dracului, unde va pătrunde într-un moment de furie și nebunie. Agârbiceanu nu marchează aici doar simbolul unui topoz privit într-un angrenaj complex, ci este atent și la avataurile psihologilor. Majoritatea personajelor din schite, povestiri, nuvele sunt oameni răbdători, dar aspir și neîndurători când se trece un anumit prag al acceptării (ex. Costea din *Omul cu viață scurtă*).

Sunt, însă, în povestiri și schite destule personaje creionate de Agârbiceanu sub semnul singurătății. O solitudine trăită prin întâmplări și evenimente ce generează seisme existențiale marcante de dramatism, uneori destul de intens. O povestire semnificativă este *Lumină* (surprise singurătatea și moartea babei Mâia). Aceeași dramă a singurătății este surprinsă în

ION AGÂRBICEANU
Operă
Editie îngrijită, tabel cronologic, nota asupra ediției, bibliografie, note și comentarii, referințe critice de Ilie Rad. Studiu introductiv de Eugen Simion. Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2014, vol. I — 1317 p.; vol. II — 1648 p.

povestirea *Bâtrâna*. Personajul este nedefinit onomastic, este *baba*, ajunsă la mila satului în anii bâtrânești. Sub curgerea națională prozatorul ascunde drama existenței oamenilor simpli, ale căror păreri/idei/convingeri despre viață vin din experiență directă, din pragmatismul existențial. Un alt tip de singurătate trăiește *Lătureanul*, bădicul Gligoraș, care "își are gospodăria afară pe hotar în mijlocul cămpilor întinse și pline de pace". Obișnuit cu viață dură, înfruntând primejdii, cu un orgoliu hiperbolizat, sfârșitul fi este pe măsură, pierind cu cal cu tot "în huzdoape", pradă haitei de lupi. (*Lătureanul*).

În schițe și povestiri, Ion Agârbiceanu este atent la *amănunt*, notează minutios, surprinde detaliul, pe care-l săză în context revelator, valorifică "nesemnificativul", pe care îl ridică la nivelul relevanței epice.

O ANTOLOGIE STICLOASĂ, MINTOASĂ ȘI INTIMOASĂ

La Editura Charmides a apărut recent, în excelente condiții grafice, antologia *Sticle pentru minte, inimă și literatură*, de Mihai A. Barbu & Ion Barbu (vezi copertele la pagina 11). Ce e cu această carte și cu ce se ocupă ea, spune domnul Radu Cosău chiar în prefata volumului 1: «Poate – nu zic mai mult decât acest adverb dubios – poate că e util să fixăm că îmbutelierea a 101 poeme scrise cu mîna de autorii lor și lansarea sticlelor pe Dunăre, pe Marea Neagră inclusiv pe apele altător sămbete se petrec în zilele, orele, minutele și secundele cînd: în România, evenimentele care strîng cele mai dense multimi sănătoase pelerinajele la moaștele unor sfinti și soldurile magazinelor second hand cu toate mărfurile la 2 lei (există și anticariate cu Sadoveanu la 1 leu); strict local, pe zidul din fața blocului meu se răzuiește tenace un grafitti de anul trecut: "ultima soluție – propria evoluție"; în lumea largă, utopia cea mai proaspătă este instituirea unui impozit mondial pe capitalurile financiare, din ideal nu a mai rămas decât deal-ul, iar din "Liberté, égalité..." orice DJ de noapte articulează natural:

"santé"; pe plan cosmic, conform unui proiect olandez care prevede un antrenament prealabil de 7 ani și o finanțare de 6 miliarde dolari, 202.586 de persoane sănătoase încearcă să candideze la o misiune de colonizare a planetei Marte, începând din 2023; toți candidații nu au nimic împotriva ca să-și petreacă sfîrșitul acolo.

Printre toate aceste nonficțiuni ale trestiei gînditoare, îmbutelierea și lansarea a 101 poeme olografe reprezentă nu numai un act de normală și caducă exasperare umană; punctual, operația descinde din spina unui hotelier din Baalbek, consemnată atent de Marcel Proust: "Je suis d'une originalité roumaine". Această originalitate românească – să mai crezi că un poem olograf, introdus într-o stică, mai poate ajunge la cîineva – se exprimă într-un năucitor exact în clipa asta, când toate telexurile lumii anunță sfîrșitul inexorabil al scrisului de mînă. Dar nu, deocamdată, și al poeziei. Casa de utopii Barbu din Petrila veghează, treză, neîmblînzită de ferocitatea multimilor rezonabile". (R. S.)

PISICA NEAGRĂ

DELIA CURSAN

Bate vântul. Înfoiea frunzele. Ridică praful, care-mi intră în ochi. Ochii mi se împăienjenesc și mă ustură. Se înroșesc. Văd roșu. Frunzele se prind de mine. Corpul mă măñâncă și se înroșește. Vântul îmi irită fața. Fața mă doare și se înroșește și ea. Roșu din cap până-n picioare, mă așez pe pământul galben. Mă tăvălesc în el și încearc să devin galben. Devin galben. Galben cum sunt, mă simt mai ușor. La orizontală nu mai simt suflarea rece a vântului. Mă așez pe verticală. Roșul verticalei și galbenul meu la orizontală se amestecă și mă fac să devin verde. Verde cum sunt, încep să mă legăn. Aerul se rarefiază odată cu mișcarea mea legănată. Și uite-așa, din verde devin albastru și ușor ca un fulg. Mă ridic, tot mai sus și mai sus și devin alb. Fulg devenit alb, încep să mă topeasc. Fuga lină în sus mă încâlzește și devin incolor. Incolor cum sunt, devin apoi invizibil. Invizibil fiind, nu mă mai poate nici înroși praful, nici îngălbeni lutul, nici înverzi verticala, nici înlăbstri aerul, nici înalibi fulgul, nici depigmenta fuga. Mă plimb în incolorul meu ca într-un vizibil lichid amniotic.

* * *

Crezi că mâine mai plouă? M-ar deranja lumina soarelui. M-am obișnuit, nu știu cum, cu ceată picături mici și reci. Nu-mi trebuie mie acum soarele. M-ar obosi. Să par că nici spațiul n-ar mai fi atât de larg. Se respiră mai bine pe vreme ploioasă. Se și doarme mai bine. Iar gândurile devin parcă mai rarefiate. Aleargă pe sinapse ca degetele lungi și fine ale unui pianist, pe clapele ce-l actualizează aproape fidel pe Liszt. Sunt mai libere gândurile asa, pe ploaie.

bucuri gândurile aşă, pe ploaie.
Ce crezi, va mai continua să plouă?
Pisicile miaună pe gândurile muiate în apă, strălucind ca pielea dată cu gel pentru poze a unui bărbat bine făcut. Se-aud și ceva păsări. Piue în surdină. Le amortește ploaia. Se asează mai bine pe paie. Și cuiburile lor sunt ude, dar nu le deranjează. De astă au și rămas aici. Pentru ploaie.

acă! Pentru ploale.
Ce crezi? Va mai ploua și mâine? A început să mă doară piciorul, să muiaț în ploaie. Și gâțul mi se plânge de împunsături incomode. Să fie un semn bun? Pleoapele nu se plâng. Le place cum se scurg picăturile pe ele. Se închid încet-încet. Ochii nu mai văd nimic. Lasă totul pe seama auzului. Urechile încep să toarcă, mulțumite, răpăitul ploii. Ce limiste...

E un miracol ploaia asta, să stii. Dinti îmi clăntăne, dar în ritmul ei. Buzele se înroesc și, plescăind cu senzualitate, gustul dulce al ploii ce se scurge lin prin cutile lor, mânăgâie dintii, încercând să-i încâlzească. Limba de umflă, de placere. Ca și mine: mă umple de viață ploaia asta. Unde să mai găsești atâtă senzualitate ca aceea oferită miile și miile de picături care te mânăgâie fără-nacetare, zi și noapte, ca-ntr-o placere orgiastică a cărni și săngelui. Vreau mii și mii de picături de ploaie care să nu se opreasă! Încearcă și tu. Ori, de nu poti, spune-mi măcar atât: că s-ar putea să plouă mâine.

* * *

Mă plimb pe gard. Cizmele bocăne pe vârfurile ascuțite ale parilor înfîpti în pământ. Ca bocanitul ciocanului care i-a ajutat să se înfigă cu atâtă voluptate acolo. Mă plimb pe gard și mă mir că nu alunec. Mă întâlnesc cu o pisică. Impasibilă, își mișcă rar coada încovoiată de placerea umblatului pe gard. E foarte naturală. Nu mă miaună. Mă lasă

să trec. Nici măcar nu se uită înapoi. Și nici nu se miră.

O femeie îmbrăcată în negru face semn să o însotesc la biserică și îmi întinde o lumânare. O iau și o înfig în pălăria bărbatului care își descoperă capul să mă salute. Fă apoi o piruetă și pornesc în direcția inversă pe urmele moi ale pisiciei. Îi văd coada mișcându-se în același ritm, tărgănat și somnoroasă. Acum calc din doi în doi pari doar-doar o conving să-mi arunce o privire. Mă intrigă nespus calmul ei. Credeam că eu știu cel mai bine cum să treabă cu gardurile. Îi solicit un schimb de experiență. Se așează elegant pe picioarele din spate și lingându-și grăbișoară lăbuță, îmi miaună sărișoră la ureche ceva legat de pernițele moi din talpă. Îmi vede cizmele și se oripilează cu un aer aristocratic. Își scutură nasul, se ridică și își continuă mersul tacticos, ritmat, în liniste. Cu o ușoară nedumerire în minte mă asez în echilibru pe unul din pari și-mi dau jos o cizmă. O arunc în capul bărbatului cu pălărie și-i sting lumânarea pe care eu i-o dădusem. Se înfurie și-mi face semne de nerușinare. Nu mă sperii, știi că nu poate ajunge pe gard. Cu aceleași mișcări îmi scoz și cealaltă cizmă și o lovesc pe femeia care se întorcea în transă de la biserică. Ea îmi multumeste. Îi adusese minte de copiii lăsați pe canapea.

* * *

Ce crezi? A stat ploaia? O să iasă de-acum soarele? O să pută strada din cauză lui? Or să se usuce frunzele și iarba? Vom deveni și noi niște pârlită? Ni se va arde pielea? Ne vom sufoca cu aerul fetid și încălzit?

Chiar nu se mai aude niciun picur? Nu se mai poate! Nu o să ajungem nicăieri, să ştii, aşa, fără ploaie. Se va usca pământul. Se va face tot o crăpătură. Iar în crăpăturile lui o să cădem noi cu capul și mâinile-nainte fără să ne putem apăra în vreun fel.

Chiar crezi că a stat ploaia? Că mi s-a uscat pielea și părul s-a fărâmîat, dinții și au pierdut în mii de bucătele smalțul, limba a devenit o bucată scortoasă de șmirghel? Si ochii două găuri pe care mai sunt prinse ca o cârpă toată ferfenită, ligamente și carne translucidă?

ascult și, deocamdată, nu mi-e frică. Știu încă se aud picăturile căzute pe caldarăm mișcă odată cu el. Le aud cum se mișcă

nu-mi spune chiar acum. Nu vreau niciun răspuns. Încă mai am carnea udă pe mine

Stăteam pe gard. Dădeam placid din coadă. Aveam întâlnire cu pisica. Era dejas în întâriere, dar mie nu-mi păsa cătușii de puțin. Într-un târziu, apare. Calcă încet pe pernițele moi de sub gheare. Dă din coadă. Se așeză lângă mine, pe labele de dinapoi. Dăm amândouă din coadă. Femeia în negru trece cu lumânarea aprinsă înspre biserică. Bărbatul își atinge pălăria. Noi nu îi vedem. Suntem cu spatele. Plouă. Toarcem. Celiiniște! Ne picură ploaia prin mustățile incolore și noi nu mai știm altceva decât să dăm din coadă pe gardul moale.

* * *

Uite că se văruiește. După mort — sau au venit sărbătorile? Dacă a murit cineva, n-ai vrea să-i intrăm în casă și să-i cotrobaim prin lucruri? Sigur n-au încăput toate în sicriu. Poate găsim și poze vechi, cu miroi de rânced. Sau, dacă au venit sărbătorile, s-ar putea să primim prăjituri moi, cu cremă. Să stăm puțin lângă gard. Nu ne vedem de frunze. Vrei să-ti povestesc ce-am visat azi-noapte? Se făcea că umblam, da, exact!, ca un somnambul, pe casă. Dar nu era chiar somnambulism. Eram aşa, într-o stare de trezie, numai că umblam pe casă. Țiglele sunau spart când le călcam în picioare. Eram în ceva alb. Mi-era frig. Bătea ușurel vântul și haina mea, pe care o îmbrăcăsem special pentru visul astă, fălfâia, încet aşa, pe mine. Si mă plimbam. Nu se auzea nimic altceva decât ritmul încet al pașilor meu. Toate ferestrele erau închise. M-am așezat și mi-am aprins o țigară. Am tras un fum. M-am ridicat. Am făcut o piruetă. Am început să dansez. Valsam. La început mai timid, cu pași ușori. Simteam țiglele sub picioare. Haina mi se umfla. Valsam din ce în ce mai tare. Mă învârteam, țiglele erau acolo. Tot calde sub tălpile mele. Am început, fără să-mi dau seama, să zbor încet. Se auzea și un fel de muzică. Îmi cânta din stomac. Era lină și limpede. Dădeam din mâini, ca o pasare din aripi. Stii cum fac păsările, nu? Ei, exact avea copii să-i ceară de mănicare! Uite, lese o femeie. Își suflă zgomotos nasul în bastișă. Are flori brodate pe batistă. Sunt galbene și roșii. Vrea să spună ceva, poate chiar o face, dar pe noi nu ne interesează. Își curăță cizmele de noroi. Își așează baticul pe cap. Oare o fi făcut astăzi prăjituri? Pare ocupată cu altceva. Se aplăcă și ia o găleată. O fi plină sau goală? O prinde cu o mână de toartă și cu cealaltă de fund. Ia poziția de start. O s-o arunce. Înspre noi. "— Aveți grija! O să speriați lăcustaaa!" Dar degeaba. Nu ne aude. Ne crede frunze. O s-o arunce pe noi. Gata. A aruncat-o. Ia vezi: e lapte? Pare bun la gust. Sau var? A! E lapte... de pasare! De când n-am mai mâncat lapte de pasare! Lăcusta a furat de pe nasul tău o mogâldeață de spumă. O avea copii. Sigur are copii. Le duce desertul acum. Ce ușor sare ea, aşa, pe frunze! Vrei să-ncercă și noi? Poate reușim. Nu-i nimic dacă nu avem copii. Putem încerca să sărim și noi ca lăcusta. Mai ia și tu puțin lapte de pasare de pe mine, că devine lipicios. Mă enervează și nu e niciunde apă să ne spălăm. Vrei să-ti mai povestesc un vis? Dar trebuie să dorm pentru asta. Mă acopăr cu câteva frunze și dorm. Si când mă trezesc poate că au terminat de zugrăvit. Poate sunt gata și prăjiturile colorate, dacă mai ești pe-aici, o să-ti mai povestesc încă o dată ce am visat azi-noapte.

* * *

Stau în fața geamului și aștept să ningă. Vreau să văd fulgii mari. Aia mici se topesc repede și nu știu dacă să-și zică fulgi de nea sau picuri de ploaie. Sunt doar niște adolescenți ratați de fulgi de nea. Pe pervaz se asează un fluture. E foarte colorat și-și mișcă temător aripile pufoase. "— Te plictisesti?", mă întrebă. "— Nu, dar aștept

să ningă odată", îi răspund prin geam. Așteaptă și el același lucru. Nu vorbim. Cine-a mai văzut fluture să vorbească "— Pari puțin trist.", îi spun. "— Să tu la fel!", îmi răspunde. Desenează cu aripile rotocoale mari și umede pe suprafață aburită. Face niște aripi de fluture, mari, mari cât geamul. Începe să se coloreze muindu-și aripile în ele. Puțin mov, apoi puțin verde, o dără de albastru sidefiu, două puncte galbene, două stelute roșii, verde, albastru, galben.

"— Mă doare-n gât."

"— Cum aș?", mă întrebă. "— Uite-a! Mă doare în gât de lume. Să ori de câte ori mă doare în gât de lume, încep să torc. Greu și zgomotos la început, apoi din ce în ce mai ușor și mai moooaalee. Să să dau agale din coadă, ca o mătă respectabilă și cu fasoane de salon. Nu mă mai interesează nici șoareci atunci și stau așa, în fața geamului aburit și aștept fluturi imaginari ca tine. Să mi se pară că port un dialog, așa, complet dezinteresat, ca astă de acum. Îmi place să-mi imaginez răspunsurile tale colorate și să te privesc cum te zbați și schimbi fețe-fețe pe frigul de afară, în timp ce eu stau la căldură și torc, sau din coadă și spun tot ce-mi trece prin capul meu anorexic și pofticos doar de culorile tale. Ce vei face după ce o să-ți dispară polenul? Eu cred că o să mori. Tu speră altceva? Nu vezi că stai degeaba pe-afară și vorbele astea cu care răspunzi la întrebările mele n-o să-ți folosească la nimic? O să te usuci de frig și o să te sufle vântul ca pe o pulbere pe care poate nici eu n-o s-o mai pot observa. Câteodată mă dor tare de tot ochii și atunci îi închid. Dacă o să mori și-o să te sufle vântul într-un moment ca astă chiar că nici eu nu o să-ți mai pot vedea sfârșitul lamentabil și decolorat. Să tu, ca tâmpitul, stai acolo afară și continui să-mi povestești vrute și nevrute gândindu-te că, poate, în felul astă n-o să mori singur. Să când mă doare-n gât, cum îți spuneam, mai am și senzația că mă sufoc. Mă impacțiez puțin, încep să torc fals, mai dau și căte un rateu, pielea mi se încrețește și-mi zburlesc părul de pe spinare. Coada mi se mișcă dezarticulat și ori de câte ori încerc să-prind îmi dău seama că mă învârt în jurul ei degeaba și că ajung tot acolo de unde am plecat. Ei îmi dău atunci imediat lapte. Mă prefac că nu-mi pasă de coadă. A naibii coadă: imediat după ce-l beau, începe iarăși să se agite. Să uite-a, o tine luni întregi,

Ai înghețat? Uite, îți pleacă o aripă și o antenă, uite-le acolo sus pe creangă. Să cealaltă aripă și cealaltă antenă. Ha! Ai rămas un vierme înghețat. Ti s-a rupt și capu' acu' o secundă. Uite-le acolo sus pe creangă. Nu mai ai nici cap. Ești numai un corp înghețat, minuscul. Na!, că nu mai ești nici corp. Ti-a zburat și asta. Nu mai ești nimic, nici nimic nu mai ești. Nu mai ești deloc. Nu mai ești. Uff, s-o iau iar de la capăt cu inventarul tău? Nu prea mai știu dacă-mi aduc aminte culorile și nici câte aripi să-ți pun sau câte-antene, ori câte capete. Dar destul despre mine. Mai spune și tu ceva.

Mă dau pe gheăță și alerg prin pădure. "Ori una, ori alta! Nu poti și să te dai pe gheăță, și să alergi prin pădure!" Nu prea înțeleg de ce, dar, fie! Alerg mai întâi prin pădure și-apoi mă dau și pe gheăță. În pădure e toamnă. O toamnă călduroasă. Păsările au rămas aici. S-au gândit că, din cauza scumpirii excesive a taxei de reinnoire a permisului de zbor, nu ar face față cheltuielilor de călătorie în țările calde. Să-apoi, să-văzut câte se întâmplă și pe acolo și și-au zis, zburându-și penele, că după ce s-or termină avioanele, poate se trezesc cu un taliban pe coadă. Așa că rămân acasă și, din banii puși cu grija deoparte, își cumpără de la ciori și bufnițe pene multe și călduroase. Eu alerg prin pădure și, în treacăt fie spus, nu poti

alerga cu minicasetofonul după tine, pentru că se tot întrebupe. Alerg printre copaci și par o siluetă stranie și oarecum ridicolă pentru că nu li se întâmplă multora să alerge prin asemenea locuri. Alerg prin pădure și salut fiecare copac după vârstă, respectuos ori familiar și nu trebuie să mă opresc cu ei de vorbă, mai ales cu cei bătrâni, care m-ar ține la nesfârșit la taclale pe tema păsărilor care nu mai vor să fie cosmopolite o dată pe an și care, din cauza asta, le dubleză cantitatea de găinăt de pe frunze și oferă orele de liniste conform programului vremurilor bune când erau tineri și când păsările, fiind plecate, puteau considera pădurea numai a lor. Câteodată, neatent, mă izbesc cu capul de căte un copac, mai fac căte un cucui ce-mi crește vertiginos pe măsură ce stele verzi și albastre îmi răsară în fața ochilor. Mirajul pădurii fermecate ce mă cuprinde atunci dispără repede, dar cucuiul rămâne. Copacul râde de mine și de graba mea și-mi dă, dacă nu-i zgâriu prea tare scoarța cu scăfărilia, căte o frunză primă în dar de la vecinul său, să mi-o țin pe cucui până se trage. Să cu frunza pe cap alerg spre următorul, pe unii și mai ratez, cu unii mă cert, cu alții mă împrietenesc și atunci aflu niște scurtături și uite-aș alerg prin pădure și ascult muzica disonantă și dodecafonică a păsărilor răgușite de atâtă cântări, care, din pricina frigului, mai prind și căte-o gripă și alerg de mă ia dracu',

mai adaug un cucui la fruntea mea "de gânduri goală" și aștept să mă dau pe gheăță, ies din pădure și alerg încă, mă dau și pe gheăță, pe lac, până ce-mi tocesc cizmele și gheăță începe să crape sub mine, și mă înfurii și iau o bucată mare deja crăpată, mi-o pun sub braț și apoi alerg până la următoarea

bucată și tot așa și uite că se poate și astă să alerg prin pădure și să mă dau pe gheăță, bineînteles în exclamațiile murmurate nervos în coajă de copaci bătrâni care, zâu, chiar nu mai știu ce să facă cu "tineretul din ziua de azi", deși eu continuu să îi salut pe același ton politicos și plin de umilă considerație pentru coaja lor groasă de atâtă experiență de viață pădureată.

* * *

Mi-e foame. Tare foame. Laptele ăla de pasăre nu mi-a ajuns. Aș mâncă o lăcustă ca aia care stătea pe tine. Te-ăș mâncă pe tine, dar atunci n-ăș mai avea cu cine să stau de vorbă. M-ăș mâncă pe mine, dar n-ai mai avea cu cine să stai de vorbă. Uf, ce complicată e viața asta. Să când te gândești că totul începe de la foame! Dar dacă-ăș mâncă pământ?! Astă e mult, e cel mai mult. El ne tine pe toti. Da, e foarte bun. Sunt și furnici în el, și râme roșiatice-transparente. Sunt dulci și sărate în același timp și se mestecă destul de greu. La fel ca pământul. Ti-am promis că o să-ți povestesc un vis. Am visat că alergam prin pădure și, în același timp, mă dădeam pe gheăță, sau nu!, astă s-a-nțâmplat în realitate. Am visat că fluturii colorați mor de frig, dar nu! Să astă s-a-nțâmplat în realitate. Ce naiba am mai visat în ultima vreme? Uite că nu mai țin minte. Lasă-mă să mă gândesc! Hmm... Să vedem... A, da! Am visat că stăteam de vorbă cu tine despre ploaie, pisici, copaci și păsări și multe culori. Or, astă chiar nu s-a-nțâmplat în realitate, ci numai în mintea mea naclăită de izbiturile ce mi-au provocat aceste cuvinte narative deosebit de plăcute, dar oarecum dureroase. Pentru că, vezi tu, paginile astă sunt ca frunzele de cărăți spuneam mai devreme. Adică nu au aceleasi efecte curative. Au fost tratate cu nu știu ce soluții, ca din frunze să devină pagini, prin nu-știu-ce tehnici de presare și liniere. De fapt, am visat că frunzele au devenit foi de hârtie pentru că eu văd în față ochilor un ecran albastru și obositior pe care se înșiruie, de parcă ar fi și n-ar fi în același timp aceste litere care mă fac să cred că tu poti vedea tot ce am visat eu că vezi căt timp mi s-a părat că stăm de vorbă.

Nu mă pot abține, totuși, să nu mă întreb dacă femeia care a ieșit din casă, cea cu găleata plină cu lapte de pasăre, a făcut astăzi prăjitură sau doar mie, de foame, mi s-a părat că miroase a cozonac și gogoși cu brânză dulce. Apoi, iarăși, îmi vin în minte lăcusta sau lăcustoiul verde și săltăret și visul pe care ti l-am povestit lingându-mă de spumă. Na, că iar am început! Zi să tu ceva, că acușica mă cheamă la Kittycat și zău că nu pot să-i refuz, pentru că, aşa cum îți spuneam, mi-e tare, tare foame.

MERSI, MARIUS GIURA!

Urmare din pagina 18

Să peste tot multime mare de afișe inspirate, alcătuite cu bun gust grafic, inventive, anunțând puizerie de manifestări culturale, așa de faine încât amicul Grigore Doboș, avocat din baroul timișorean, mi-a mărturisit că așa ceva n-a crescut că există în România, prin urmare a negociat să cumpere o casă din sat (nu vreau să vă spun prețul!), ca să o aibă pentru la următorul festival.

Așadar, domnilor politicieni, domnilor capitaliști anticulturali, domnilor care socotesc cultura drept ruda săracă a lumii, ascultați ce vă spun: cultura a scusat din morti un sat de pemi din creierii munților, condamnat în 1990 la moarte sigură, trăind acum sub auspiciile financiare ale cererii de terenuri și case de vacanță, sub sound-urile din altă lume ale concertelor *Romanian Meeting Jazz* din curtea hanului La răscrucă, păstorit de nea Gigi Tăuș, autorul din vechime al gulașului care a însoțit toate edițiile Festivalului, el însuși un fel de talisman cu savoare *off the best*.

Mersi, Marius Giura, felicitări și sănătate pentru noi isprăvi, avem și noi, aici în Banat, prin Fundația Jazz Banat, o realizare culturală europeană. Rămâne să înțeleagă astă cei care au în mână pâinea economică și cuțitul administrativ-politic al regiunii și să nu o lase să piară.

DESPRE UN VISĂTOR

Urmare din pagina 18

Pe Marius nu l-am auzit niciodată folosind fraze mari, așa cum facem noi atunci când vrem să sublimiem valoarea muzicală sau formativă a acestui festival. El continua să facă cu consecvență ceea ce-mi declara, la fel de simplu, dar foarte sugestiv, la primul nostru interviu, când l-am întrebat în ce măsură se lasă influențat de păreri. "Mă opresc, ascult și călăresc mai departe" au fost cuvintele lui. Iar această călărire din zori și până în noapte dă roade în fiecare an. Printr-un procedeu de "alambicare" aproape miraculos, el reușește să invite la Gărâna marile legende ale genului - pe care nimeni n-a sperat să-i (mai) vadă îndeaproape -, dar și să aducă trupe excelente, de care până la data respectivă nu a auzit aproape nimeni. Pe de altă parte, cunosc muzicieni internaționali consacrați care așteaptă plini de speranță să fie invitați cândva la Gărâna.

Expertiza sa muzicală și talentul curatorial au transformat Festivalul de la Gărâna într-un adevărat brand al valorii și au impuls nivelul ridicat de receptare și percepție a jazzului de care publicul român dă dovedă azi. Adică, ceea ce în lumea jazzului s-ar schema un "standard". Doar că Gărâna este orice în afară de asta. Nimic mai departe de ideea de standard decât un festival care, după o rețetă unică, sparge repetat canoanele, și care este an de an la fel de proaspăt ca o nouă improvizație pe o temă frumoasă.

În cei șapte ani de când suntem prieteni, Marius nu încetează să mă uluiască cu acea blândă tenacitate cu care reușește să mute munții. Să aceasta aproape că nici nu e o metaforă. Ceea ce se întâmplă în zilele festivalului de la Gărâna a făcut ca ecoul munților bănăteni să răsune clar și inconfundabil în întreaga lume a jazzului mondial. Festivalul de la Gărâna și-a găsit demult locul pe cel mai vizitat site de specialitate, dimpreună cu cei mai reprezentativi muzicieni români ai genului.

Acum, când Festivalul de Jazz de la Gărâna împlinește 20 de ani, sunt sigur că Marius privește înapoi cu nostalgie și cu o oarecare mulțumire, iar eu sper că îl înțeleg și un legitim sentiment de mândrie. Mândria senină de a fi marcat o finală piatră de hotar în cultura muzicală a României. Să parca văd că, atunci când totul se va fi terminat, la întrebarea mea "Marius, faci și la anu' unul?" el va răspunde, ca de fiecare dată, "Da" bineînteles. Dacă nu-l fac eu, cine să-l facă?"

Să fie într-un ceas bun, Marius Giura! Anul asta, la anu' și la mulți alți ani!

POEME DE NICOLAE POPA

MARGINE

În marginea cărni
unde își zice cântecul ei speriat
decadență,
unde insectele zboără și se rostogolesc,
unde păsările scot triluri din
pliscuri tot mai ascuțite
și se linistesc vânturile
iar golarile dau în floare pe nevăzute.

Aici în această margine de carne
unde osul ba apare, ba dispare,
încă viu,
încă prea săngeros
să-l accepte furnicile,
unde din pământ nu crește decât pământ
și verdeața plutește-n verdeață...

Abia aici, abia acum
m-a ajuns miroslul de pâine al crucii.

INHALATII

Aerul s-a rarefiat în aşteptarea aburilor.
eu am pus apa la fieră și-mi amintesc de
tine.
ah, cu câtă grija alegeai din râu
vâna de apă strălimpede.
pe mal te aşteptau ruguri aprinse în
amintirea
unor fieruri duse cu noaptea.

Tot mai crezi, încă mai crezi că a pune
apa la fieră înseamnă
a pune focul sub apă și nu invers,
apa pe foc?

Eu obișnuesc să pun apa pe foc,
să îmnoi ceainicul rece în flacără moale,
să aud cum saltă capacul opărît pe
dedesubt
și cum începe a clocoți ungherul
bucătăriei.

Toată viața n-am făcut decât să fierb
apă.
și mama mea a fieră toată viața apă.
toți ai mei au fieră apă. Toate diminețile
noastre
au început cu datul apei în clocoț.

Și astfel trecând apa din cazan în cazan,
din ceaun în ceaun, din ibric în ibric
am evaporat râuri nenumărate și pus-am
atâtea
iazuri la foc încât n-a mai rămas nimic
din cele descrise cândva – aburi, aburi,
aburi,
aburi s-a ales din salba de lacuri
voievodale.
a dat în clocoț "Descrierea Moldovei",
a clocoțit și s-a evaporat tot ce nu se mai
vede.

Evanghelice evaporări. Inhalății printre
sfintele moaște.
tremurul apei crude pe buza fântânii de
teamă că va deveni
apă pentru uncrop și nu apă pentru
agheasmă.

S-a făcut dimineață în jurul aceluiași
ceainic
și clocoțul apei sloboade din nou
rădăcini
încleșându-se de flacără aragazului.

O MIE DE ANI CU FAȚA LA SOARE

Un trăsnet modifică linia vântului.
Miresmele, praful și pletele
sunt luate și duse în altă parte,
unde noi nu vom mai fi.

O piatră masivă se scufundă în râu,
se rostogolește o vreme prin apă,
apoi ieșe pe celălalt mal să se usuce.

Stă acolo o mie de ani cu fața la soare
și, plăcuită,
se rostogolește înapoi în apă.

Din cerul deschis cad tăciuni fumegânzi.

Pe urmă cade o picătură de ploaie
care, însă,
nu ne purifică.

ÎN OCEAN CU BARONEASA

Total s-a întâmplat atât de repede,
ca la cutremur. Am săngerat la etaj,
am încăruncit la parter,
am traversat liniaștea parcului,
am traversat stadionul prin iarba-i
șuierătoare,
când deodată m-am simțit uitat.
pur și simplu uitat.

uitarea plutea în jur precum algele peste
pocalul
baronesei de pe Titanic
niciodată un pocal nu a fost mai plin!
uitarea se îndesea ca planctonul în
anotimpurile
fără balene.
uitarea era materialul spumant din care
își ridicau
limbuții spumoasele lor palate.

eram atât de uitat
încât îmi căutam pe față propriile
amprente digitale,
atât de uitat încât mă strângeam în pumn
să-mi amintesc de mine,
încât simțeam cum strâng baroneasa
pocalul
între palmele-i străvezii
lăsând pe fundul oceanului cioburi și
sângere.

FATADA

Din aceste resturi de scândură
împrăștiate
în față casei după renovarea fatadei
ai putea meșteri o scenă portabilă
pentru spectacolul vietii

sau ai putea înjgheba un mic sicriu
pentru copilașul abandonat de viață
ce urmează a fi înmormântat pe ascuns
ca nu cumva să șirbească din imaginea
copilăriei.

din resturile astea de scândură ai putea
face orice.
ai putea ridica un tron în poiana amară.

dar mai bine dă-le foc într-o noapte. Să
ardă...

să ilumineze fațada.

POEME DE CLAUDIA FOTIN

AUTOPORTRET

Sunt doar o actriță.
Una amărătă și slab plătită.
Joc în piesa astă numită Viață,
pe o scenă ale cărei cortine nu se mai
ridică,
dând spectacole la matineul numit
mileniul trei,
aplauzele mele vin o dată pe an,
când frunzele se lasă maturate...

FIICA PĂMÂNTULUI

Iată-mă aici! Sunt eu, fiica pământului,
împletită între ramuri de copaci
ce se chinuie să-nmugurească...
Privesc prin cerul albastru la tine,
devin un dor ce se mistuie singur...
Sunt un mugure pe-o ramură,
tu ești seva mea, rațiune dulce de-a trăi!
Ești viață ce se scurge-n mine,
ești sufletul meu ce l-ai salvat de la
ofilire...

Ating pământul.
Eu sunt pământul rece.
Din mine va răsări primul ghiocel...

Stau la picioarele tale ca un cerșetor,
ca un bolnav
privind la sfântul său,
așteptând să pui mâna peste mine
să mă vindeci de ceea ce nu știu că mă
doare,
să mă salvezi de ceea ce nu știu că mă
omoară.
Asemenei unui surghiunit ridic ochii mei
spre tine
și tu-ți întorci
privirea...

Încă puțin și nu-mi va mai rămâne
niciun strop
de sine,
atunci am să plâng la picioarele tale,
atunci am să-ți implor iubirea.

O lună ca o tipsie,
încinsă pe sufletul meu,
ca să mă doară dorul,
să mă ardă banca goală,
să fiu toată o cenușă,
să mă poarte Eolul pe strada ta,
să mă împărtășie pe pervazul ferestrei
tale,
să stii,
că și cenușă de-aș fi,
și pulbere și durere,
tot a ta aș fi,
tot după tine aș Tânji,
și cenușă de-aș fi:
...

tot mi-aș dori îmbrățișarea ta.

COMPLEXUL PENELOPEI

Tu ai pornit un război cu mine,
dar eu țes războaie în fiecare zi
așteptând să te cucerească
suferința mea
căci orice fericire mi-ar îndemna ființa
să te piardă
eu desfac cu lacrimi orice rațiune
și țes apoi noi fire de așteptare
căci poate nu e departe
ceasul în care
războiul tău se va-ncheia și vei înceta
să lupți cu râceală împotriva
celei ce arme nu are
să-și rupă țesătura
de tine.

FESTIVALUL DE TEATRU NOU (II) DANIELA ȘILINDEAN

Scriam în numărul trecut despre Festivalul International de Teatru Nou (FTN), organizat de Teatrul Clasic "Ioan Slavici" Arad și starea de efervescență pe care o menține, an de an, prin montările pe care le invită. Fie că este vorba de clasic sau contemporan, de regizori importanți sau de trupe care își concep împreună spectacolul, rezultatele sunt pentru privitor experiente necesare, care resează privirile. Trebuie menționată varietatea temelor propuse prin intermediul spectacolelor. Recuperări ale istoriei recente, ale tiparelor sociale sau ale istoriilor personale sunt continute în montări care te îndeamnă să le însotesc cu gândurile.

Teatru pentru Copii și Tineret Ariel, Târgu Mureș

Respirații de Duncan Macmillan

Regia, conceptul scenografic, Light & Sound design: Radu-Alexandru Nica

Cu: Raisa Ané, Andi Gherge

Cu *Respirații* asistăm la un ping-pong de replici servite cu repeziune, cu aplomb și cu umor. Un parcurs de cuplu al zilelor noastre care trăiesc în lumea teoretizărilor, al analizelor amănunte, care despăgubă firul în patru doar pentru a o lăua de la capăt, până când discuția devine mai importantă decât subiectul, până când fiecare replică pare desprinsă dintr-un concurs de dezbatere și argumentare pe care fiecare ține să-l câștige. Sunt esențiale în economia spectacolului verva, nervul și energia pe care Raisa Ané și Andi Gherge le aduc pe scenă, cu atât mai mult cu cât regizorul le lasă un spațiu de manevră considerabil.

La Arad, spectacolul a fost jucat într-un club și a avut parte de o atmosferă relaxată, care cadră cu simplitatea (atent lucrată), care lăsa spectatorul să se bucură de jocul savuros al actorilor și de *respirațiile* sau lipsa lor din discursul - foc încrucisat. Să aibă sau nu un copil? Replicile sunt frânte, discuțiile se croșetează cu dinanism, gândurile se clădesc în avalanșă care, odată pornite, baleiază chestiuni de la planning familial la protecția mediului, stil de viață și economie. Atenția ne este îndreptată către jocul actoricesc și către mesaj. Rădem în hohote, zâmbim amar, ne lăsăm atrași în curentul de cuvinte, în panica protagonistilor, ce generează furtuni ca de nisip. Iar la final, respirăm. Spectacolul se înscrise în seria mai amplă a fotografiilor (a se citi *radiografiilor*) de cuplu, semnate de Radu-Alexandru Nica, acompaniate de căutări, ironie fină sau amără și îndemn la reflecții.

Centrul Cultural pentru UNESCO "Nicolae Bălcescu"

Aglaja, după *De ce fierbe copilul în mămăligă* de Aglaja Veterani

Concept și coregrafie: Ștefan Lupu

Dramatizare: Alina Petrică

Sound design: Mihai Dobre, Set design: Adeline Bădescu și Elena Dobândă, Costume: Cristina Milea și Elena Gheorghe

Cu: Alina Petrică, Anca Florescu, Adrian Ciobanu, Olimpiu Blaj, Alexandru Lucian Aron, Ștefan Lupu, Abe Kyohey

Cu *Aglaja* ascultă și privești o istorisire bine marmorată în culori de candoare, naivitate și nostalgie. O poveste bine spusă, care te face să vezi lumea plină de farmec prin ochii mari și curioși ai Aglajei, ghid perfect pentru un univers ca nicică altul, în care circul e contextul, iar copilăria firul care conduce. E o lume de poveste, în care miracole și iluzii sunt trăite cu umor, iar izul de dramă este bine garnită.

Aglaja este un spectacol cu suflet, construit minuțios, cu grija pentru fiecare moment al său. În deschidere, pașii, o percheie de bocanci prea mari pentru picioarele care îi încălță și o vocea ne introduc în lumea spectacolului, trezem un pod și suntem călăuziți către lumea spectacolului. Naratiunile personale sunt asamblate, iar spusele adulților se îmbibă de fantezia copilului a cărui viață se confundă cu lumea circului, de pildă în episodul povestit cu conștiința copilului care își amintește clipe de dinaintea nașterii. Cu un sistem de Matrioskă la vedere, păpușa Aglaja este o miniatură a acesteia, acompaniată și ea

de o păpușă mai mică, încă o oglindire a personajului-luant, cea prin ochii căreia învățăm să schimbăm perspectiva și să ne bucurăm și de tărâmurile colorate ale visului, care ia aspecte suprarealiste, în imagini tulburător de frumoase. Ele sunt marcate prin lumini și muzică, răsete și apariții pitorești care tin de un pictural bizar.

Avem în permanentă în față un tablou de familie, în care personaje sunt acrobati, clovnii, îmblânzitori de lei. Asadar, nu poate fi decât o familie care își trăiește spectaculosul, în care fiecare membru este un personaj fabulos, mai ales în mintea micuței Aglaja (Alina Petrică, într-un rol exemplar). Logica de copil funcționează și notează cu precizie detaliile, filtrându-le cînd afectiv (Mama și altfel, pentru că "atârnă de păr", e "femeia cu părul de otel", și buclata și are flori pe capoate, face supă de găină și stă atârnată de cupola circului), fie extrem de lucid ("Trebuie să mă gădesc la moartea mamei, să nu mă ia prin surprindere") sau în manieră ludifico-filozofică ("Ce rost au toate astea fără Dumnezeu?"). Ea își găsește și personaje protectorice pe care le plăsmuiesc din materia viselor: Chan Chan, cel care o păzește în întuneric. Ludicul este starea de fapt instituită de către fetița cu codite și chipul extrem de expresiv, cu ochii mari de cuprins o lume. Baticul devine mare cu valuri, farsele și tachinările se înlanțuie.

Textul păstrează poezia paginilor, dialogul tatălui cu Aglaja este marcat de sensibilitate: "omul caută fericirea cum săngele caută inima". Dar ea vine cu reversul: suferința este și ea insinuată în față. Există un joc permanent cu realitatea și iluzia, cu prezența și proiecția, cu corpul și umbra, cu ascunderile și dezvăluirile. Tatăl nu e tată adevarat ("De ce tata nu e tata?"), casa este mereu alta, mama reinventează povestea familiei în funcție de circumstanțe (Anca Florescu mănuiește impecabil un întreg portofoliu de povești și situații care se strâng și se desiră în evantaie).

Frustrările colcănești sub stratul cu scilipici al circului. Casa nu e acasă, referințele multiple la *casa noastră din România*, tatăl cheltuie banii pe peliculă (insertii de film ne-o prezintă pe Aglaja mică, recitând poezii) și vrea să plece, clovnul își face cu sfîntenie numărul (Adrian Ciobanu), fugile în străinătate, încercările de păcălită a autoritatilor. *Acasă* se traduce în locuri și mânăcare. Visezi la *acasă* și aromă și liste nesfârșite de bucate se perindă prin fața ochilor, lăsând în alertă falsă papile gustative: slăină cu boia și smântână dulce, mămăligă cu sare, supă de pui, salată, chiftele, păajoale, orez cu lapte, piftie, untură, colivă, săngerete, o mică parte dintre mânăcarurile care circumscru un

Foto: ADELINA LAURA

spațiu — *casa noastră cu găini*, cu servitor chinez, Chan-Chan. "Miroslul de supă de găină înseamnă acasă".

Sunt spectaculoase aparițiile mătușii Reta (rol jucat cu măiestrie în travesti de către Olimpiu Blaj), impresionante cele ale mamei (sclipitoare pe scenă circului, măcinată de griji în afara scenei), misterioase cele ale lui Chan-Chan.

Un episod emoționant redă atmosfera căminului la care este lăsată Aglaja, departe de tot ce îi este drag. Zâmbetul fetei pare tras cu cheie, expresiile de surpriză sau indignare sunt mascate de un surâs vecin cu rictusul. Pe scenă își face apariția institutoarea, o scroafă supradimensionată (excellentă și masca), care vorbeste mult, și seacă și strictă. Atmosfera e întesată de violență, reguli și indoctrinare. Valiza telefon colorează spațiul și subliniază asteptarea veștilor de la familia plecată "în străinătate", aşa cum îi spune odiosul personaj. *Câte străinătăți există?* se întrebă Aglaja și reușește un număr de dresaj al scroafei. Telefonul sună, mama încearcă să îi explice, dar nu reușește decât să o asculte pe fiica ei care îi spune cum "mâncarea de morți" și cum, în cer, "sufletele devin un singur suflet", iar apoi "se îmbrăcă în oameni". Moartea este marcată simplu. Reta stă cu spatele întors la lume, la viață. Ritualul care urmează preia elemente de bocet, îmbrăcatul mortului, privirile sunt transfigurate, muzica e vioaie, în contrast cu plânsul Aglajei. Ochiul care plâng și cel care râde dată măsura lumii de artiști de circ, aşa cum a fost ea redată prin vocea copilului. Dansul capătă energie, aduce actorii în scenă, tabloul de familie se reîntregesc, intensitatea crește, chiotele acompaniază mișcările actorilor.

Scena finală cade în teritoriul visului, în care familia reunită joacă într-un film, în care Dumnezeu însuși este un străin. *Altfel mi-am imaginat fericirea*, spune Aglaja, înainte să fie condusă — și îodată cu ea și noi, spectatorii — pe pod, cu bocancii cei mari, afară din universul atât de bine creat. Duioșia poveștii trece cu mare grătie și talent pe scenă în *Aglaja* în interpretarea actorilor Alina Petrică, Anca Florescu, Adrian Ciobanu, Olimpiu Blaj, Alexandru Lucian Aron, Ștefan Lupu, Abe Kyohey.

CÂND PICTURA SE HRĂNEȘTE CU LUMINĂ

Expoziția unui artist care, de-a lungul timpului, nu doar confirmă pronosticurile favorabile de la debutul său, dar le depășește cu mult, este, de fiecare dată, ca un magnet care adună laolaltă prieteni, curioși, colecționari, admiratori, amatori, snobi, rude. English Pub (un spațiu ce, de cătiva ani, scrie pagini de istorie culturală în Lugoj, unul dintre *caligrafii* săi fiind Dan Haica, nu doar gazdă și dibaci manager al locului cu pricina, ci și iubitor de jazz, literatură, arte vizuale) a fost plin ochi în ziua și la ora care Flora Răducan a anunțat că va fi vernisajul propriei expoziții (al cărui afiș era un exploziv apus de soare, "jucat" în nuante de roșu). De altfel, întreaga sa expoziție (era să scriu... expoziție) e una solară, în contrapunct cu firea artistei, ce pare a fi una introvertită, retrăsă, discretă.

În consecință, pentru cei care o cunosc personal pe Flora, surpriza de pe simese și cu atât mai mare, mai ales că *lumina* este personajul principal al expoziției intitulată, cuminte, minimalist, "Pastel, acurată, pictură". Or, temperatura din lucrări este una foarte ridicată, doar că Flora nu a simțit nevoie să găsească echivalențe... textuale ale propriei arte, să o traducă și să o sintetizeze într-un titlu tare, puternic, memorabil. Asta și pentru că lucrările ei sunt astfel, peisaje desprinse dintr-o realitate ce ne conține și pe care, de cele mai multe ori, o parcurgem fără să o mai conștientizăm. Cu tușa ei de sorginte expresionistă (alăturarea cu Van Gogh e greu de evitat, însă e fecundă și fericită pentru artistă din Lugoj), cu un vibrato pe care îl insinuează în câteva puncte cheie de pe suprafața fiecărei lucrări, ce, astfel, ieșe din forma statică și devine cinetică, Flora prinde, în această expoziție, câteva secvențe din zona Dubovei

(localitate de pe clisura Dunării), câteva ulițe din sate băneșene, ipostaze ale orașului Lugoj, dar și un straniu personaj, ce stă cu mâna la față, enigmatic, singur, sub un ceas cu cuc.

Această lucrare pare că n-ar avea legătură cu tot restul, dar am aflat, direct de la sursă, că este un... autoportret. Este, prin urmare, un fel de intriga a povestii în imagini, în care sunt conturate și intemeiate (Pavel Şușară identifică încă din 2004, într-o cronică la o expoziție de atunci, "atributele unei conștiințe fondatoare și virile" a artistei) mici universuri ce se hrănesc cu lumină.

Uneori, lumina apare la capătul unei ulicioare, alteori după o ușă/poartă întredeschisă ori după un colț de stâncă; sau la linia orizontului. Se întâmplă, însă, ca ea să înunde pur și simplu lucrarea, fără să-și deconspire sursa, iar atunci contururile caselor ori ale bisericilor conținute în peisaj capătă un fel de aură, de pulsă energetică ce decolează de pe suprafața pictată. Acest "fenomen" se petrece mai ales în uleiuri, unde organicitatea imaginii este, paradoxal, *subminată* de inefabilul ei. Un fel de hipnoză cuprinde privitorul care e transportat din spațiul bidimensional al pânzei, într-unul fără coordonate, deci fără margini.

Flora Răducan pictează expresiv, memorabil, încât tablourile ei se atașează, parcă, de retină și te însotesc, apoi, ca niște prieteni buni. După ce a reușit, chiar de la debut – lucru rar! – să își contureze un stil personal, original, recognoscibil, această nouă expoziție conținște, per ansamblu, dar și lucrare cu lucrare, valoarea artistică a lugojeniei.

ROBERT ȘERBAN

CONTINENTUL GRI

SCRIITORII ÎN SUBTERANELE SECURITĂȚII

DANIEL VIGHI, VIOREL MARINEASA

TE UITĂ CÂTE
RAPOARTE-N
DECEMBRE

Raport 5. 12 1983 Ministerul de Interne/
Inspectoratul Județean Timiș/ Securitate

Informatorul "Sanda" ne-a informat că s-a întîlnit cu Stoia Nicolae discutând modalitățile de trimitere a materialelor lui BOKEL HERBERT în RFG, acesta i-a spus că are două posibilități: una ca să trimită prin diplomat străin și a doua prin cetăeanul sărb care va veni în Timișoara. În legătură cu cetăeanul sărb Stoia Nicolae a spus că acesta va veni la Bata Marianov, a cărui soție plecând în vizită în RFG a refuzat să se mai întoarcă în țară. Stoia Nicolae a comunicat sursei că Marianov Bata întreține relație prin corespondență cu soția sa în care o îndeamnă să revină în țară. În schimb prin scrisorile pe care le trimite prin cetăeanul iugoslav își sfătuiește soția să nu mai revină în țară că își va depune formele de plecare împreună cu copiii la ea în R.F.G. Stoia Nicolae a asigurat sursa că pînă în sărbători materialele pe care vrea să le trimită sursa lui BOKEL HERBERT vor ajunge în R.F.G. A rămas stabilit că Stoia Nicolae se va duce cu cetăeanul iugoslav la sursa acasă să ia materialele.

OBS. Numitul Stoia este lucrat în DUI (Dosar de urmărire informativă) problema Eterul (Europa Liberă) informatorul agent instruit de conducere Sec. cum să procedeze în cazul în care Stoia va veni la el cu cetăeanul sărb.

Lt. Col. ss indescifrabil

(Notă VM, DV: Herbert Bockel fusese, până în 1981, lector la catedra de germană a Universității din Timișoara, unde a predat Literatura germană contemporană. A avut o mică funcție în comitetul de partid pe centru universitar. Cerând să plece definitiv în Republica Federală Germania, a fost dat afară din serviciu. A părăsit România în noiembrie 1983.)

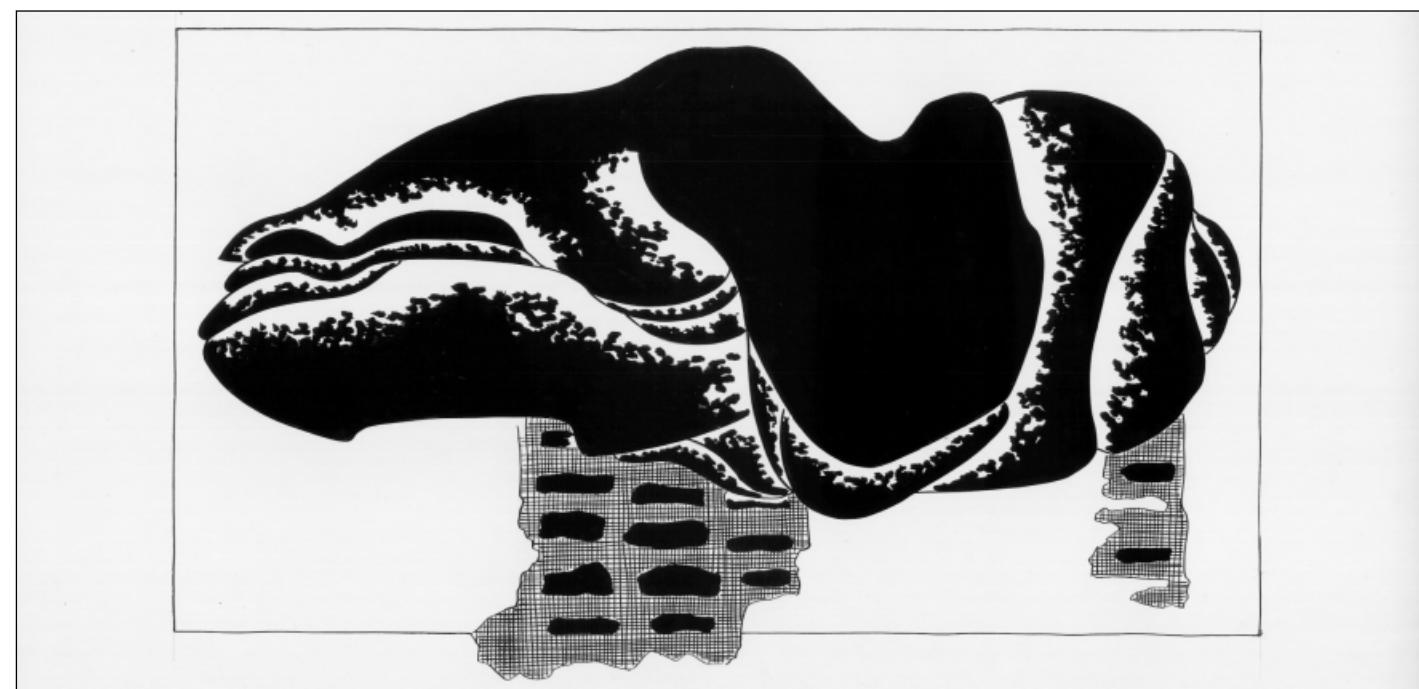
Raport 10. 12. 1983

Privind verificările făcute în legătură cu numitul MARIANOV BATA MIODRAG

Numitul MARIANOV BATA MIODRAG este născut la data de 23.04.1943 în Timișoara, fiul lui Lazăr și Elena de naționalitate sărbă, cetățenie română, de profesie sculptor și grafician, neîncadrat politic, cu domiciliul în Timișoara, strada Longinescu numărul 6. Cel în cauză a fost cadru didactic la Institutul Politehnic din Timișoara la Facultatea de Construcții, secția Arhitectură, pînă la desființarea acestei secții. Este căsătorit cu MARIANOV FULGA care a lucrat la întreprinderea 1 Iunie din Timisoara la secția creație, avînd terminat studiile superioare la București, secția design. În vara anului 1983 a plecat în interes personal în vizită în RFG de unde a refuzat să mai vină în țară. La întreprindere până s-au făcut verificările apără cu concediu fără plată și nu i-s-a desfăcut contractul de muncă spunând că va reveni în țară împreună cu doi copii minori care sunt întreținuți în prezent de părintii lui MARIANOV FULGA.

MARIANOV BATA MIODRAG și-a depus formele de plecare definitivă în RFG și a făcut un memoriu la serviciul de pașapoarte, că el și cei doi copii ai săi sunt muritori de foame, fapt pentru care cer să li se aprobe plecare definitivă din țară.

Lt. Col. ss indescifrabil

(Notă DV, VM: BM nu a fost lector la Arhitectură, ci profesor la Liceul de Arte Plastice. Probabil, interferență cu datele lui Stefan Bertalan.)

RAPOARTE CU PASAPOARTE

Raport 10. 12. 1983

Privind studiul dosarului de pașapoarte a lui MARIANOV BATA MIODRAG

Numitul MARIANOV BATA MIODRAG este născut la data de 28.04.1943 în Timișoara fiul lui Lazar și Elena de naționalitate sărbă, cetățenie română, absolvent al Institutului de artă NICOLAE GRIGORESCU din București de profesie artist-sculptor, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din R.S. România, filiala Timișoara, neîncadrat politic, cu domiciliul în Timișoara, str. Longinescu numărul șase. Acesta în data de 4.08.1983 a depus formele de a pleca definitiv din țară, în RFG, la soția sa MARIANOV FULGA rămasă ilegal în străinătate.

Totodată MARIANOV BATA MIODRAG a depus un memoriu la serviciul de pașapoarte în care arată printre altele tatăl său MARIANOV LAZĂR a provenit dintr-o familie de țărani săraci a venit în Timișoara și a devenit mic meseriaș. Ar fi fost membru de partid în ilegalitate. În anul 1948 datorită evenimentelor ar fi fost condamnat la șase ani închisoare. El, MARIANOV BATA MIODRAG, în anul 1954 fiind elev în clasa a cincea ar fi fost izolat literalmente din scoala. După ce tatăl său a fost eliberat din închisoare și pus în drepturi a avut de suferit din cauza sănătății care s-a deteriorat în penitenciar. Acuză regimul nostru că au fost nevoiți să trăiască cu ce se cîştigă mama sa ca muncitoare necalificată. El ar fi terminat cu mare greutate școala și institutul de artă în 1970. Din 1971 este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Timișoara. Sustine că are doi copii (Branco născut în 1976 și Vladimir născut în 1978) și un venit mediu lunar în ultimii nouă ani de 688 lei. Nu ar avea de lucru pe măsura pregătirii lui și nu i se achiziționează lucrările de artă pe care le face. Este pus în situația de a nu avea cu ce să-și întrețină familia, soția sa plecând în străinătate în 1983 într-o călătorie de studii pe cont propriu. A refuzat să mai vină în țară. El susține că soția sa MARIA-

NOV VERA ar fi după mamă de naționalitate germană și din această cauză nu a mai venit în țară. Ea a lucrat la întreprinderea 1 Iunie de unde primea o retribuție lunară de 2.300 lei cu care îl întreținea pe el și copiii. Acum cînd ea a refuzat să mai vină în țară nu are cine să-i întrețină. Copiii sunt întreținuți de soții din pensie iar al el din pensia mamei sale. Din această cauză el solicită obținerea unui pașaport de cetățean român cu reședință în străinătate. Comisia Județeană de pașapoarte prin procesul verbal încheiat în

23.09.1983 aprobă favorabil plecarea din țară definitivă în RFG a lui MARIANOV BATA MIODRAG și a celor doi copii. Dosarul se află trimis la București.

Lt. Col. ss indescifrabil
Raport 14.12. 1983

Securitatea Municipiului București prin adresa numărul 111/007555335 din 7.12.1983

cerere relații despre MARIANOV BATA MIODRAG, strada Longinescu nr 6. Aceasta s-ar afla în relații cu DRAGOESCU SERBANA, nepoata transfugului legionar DRAGOESCU VIRGIL. Aceasta a făcut recent o vizită în Franța și comunică lui MARIANOV BATA MIODRAG unele vesti de la cunoștințe comune, persoane de origine română stabilite ilegal în străinătate.

Lt. Col. ss indescifrabil
(Notă DV, VM: Șerbana Drăgoescu - artă textilă, grafică, pictură, carte-objecț - a avut o frumoasă poveste de iubire cu poetul Petre Stoica; v. volumul 7 poeme pentru Șerbana, editat de Marcel Tolcea.)

În data de 15.12.1983 i s-a pus în interceptare la domiciliu telefonul numărul 39179 al lui MARIANOV BATA MIODRAG cu nume conspirativ Marinescu.

Raport 15. 12. 1983
Privind verificările făcute despre MARIANOV BATA MIODRAG

Între anii 1949-1961 a urmat Școala Medie numărul 5 din Timișoara
1963-1970 Institutul de Artă Nicolae Grigorescu din București

1970-1973 profesor la Liceul de Artă din Timișoara

1971-1981 sculptor la UAP Timișoara.

În data de 15.04.1980 UAP Timișoara a recomandat pe MARIANOV BATA

MIODRAG, artist plastic, sculptor, în vederea deplasării pe cont propriu într-o călătorie de studii și documentare artistică profesională în R.S.F. Iugoslavia, Italia și Franța pe o perioadă de 3 luni. Artistul urma să prezinte o expoziție profesională de sculptură la BASSANO în Italia.

Este căsătorit cu MARIANOV FULGA STEFANA născută la data de 20.01.1952 în Timișoara, de naționalitate și cetățenie română, creator de modele la întreprinderea 1 iunie Timișoara

Rude în străinătate:

Scutaru Ioan, născut la 8.02.1942 în Iași, cununat, fost inginer la un institut de cercetare București plecat definitiv în Israel în anul 1975

Scutaru Cristina născută la 22.07.1950 Timișoara, cununată, fost muzeograf la Muzeul de Istorie din București, plecată definitiv din Israel în 1975

MARIANOV BATA MIODRAG a fost plecat în Iugoslavia în anii 1965, 1967, 1970 și 1974. A solicitat să plece și în anul 1976 însă i s-a dat aviz negativ. A fost depistat în relații de prietenie cu scriitori nonconformiști. I s-a confiscat catalogul de la expoziția pe care a avut-o la București, deoarece în text criticul italian ANTONIO FACCIO a introdus afirmații tendențioase despre situația artistilor din țara noastră.

În anul 1980 a fost plecat de două ori în străinătate în Italia și Franța unde a organizat expoziții de sculptură. Ar fi fost vizitat la domiciliu de persoane străine din Italia, despre care a spus că sunt critici de artă sau artiști.

Din materialele informative rezultă că MARIANOV BATA MIODRAG în Italia cunoaște și l-a vizitat la domiciliu pe sculptorul italian de origine maghiară AMERIGO TOTH care i-a facut recomandarea pentru fundația KAROLY din Franța unde intenționa să facă o expoziție în anul 1981, pe cheltuiala acestora.

În Paris s-a întîlnit cu sculptorul de origine română ION VLAD, autorul grupului statuar din Parcul Central Timișoara, care în urmă cu 15 ani a plecat într-o călătorie turistică în Franța de unde a refuzat să se mai întoarcă în țară. În raportul motivat cu propunerea de recrutare a lui Marianov se arată că are multe cunoștințe în rîndul unor italieni și francezi pe care îi cunoaște din călătoriile făcute în Italia și Franța.

LA RĂCOARE

DANA CHETRINESCU

Surprizele pușcăriei pot fi foarte numeroase și, hai să recunoaștem, adesea plăcute. Cel mai recent exemplu ni l-au oferit un grup de detinuti din New York, care au reusit să câștige un concurs de debateri cu cea mai bună echipă din SUA, formată din studenți de top ai Universității Harvard¹. Prizonierii, foarte bine pregătiți, au adus argumente la care studenții pur și simplu nu au mai știut ce să răspundă și s-au declarat învinși.

Dacă un asemenea eveniment vi se pare rodul unei plăsmuirii, vă înselați dar, pe undeva, puțin tot aveți dreptate. Ficțiunea a reușit adesea să facă din pușcărie și pușcăriaș un motiv romantic. Iată-l, de pildă, pe Conte de Monte Cristo, opt ani închis în fortarea sinistră Château d'If, în largul portului Marsiliei, un fel de echivalent de secol al XIX-lea al unei închisori de maximă securitate de azi. Francezul nostru este, firește, aruncat în temniță pe nedrept. Dar, ca de multe ori în romane, constatăm că în tot râul e un bine. Château d'If este locul în care prizonierul Dantes învăță, în opt ani, cât n-a învățat în toată tinerețea lui, și nu de la școala vietii, ci de la un tutore competent, abatele Faria, care se prucepe la literatură, istorie, limbi străine și maniere alese.

Toate aceste cunoștințe, bașca harta comorii, sunt numai bune să-l califice pe deținut pentru viață de după reabilitare, când, cu o avere în bunzunare, se consideră îndreptățit să-și spună conte și să-și facă cei mai loiali servitori dintr-o bandă de pirati și contrabandisti. O poveste nu mai puțin lacrimogenă spune tot Dumas și despre omul cu masca de fier, de asemenea închis pe nedrept, erou și victimă a sistemului, frate geamăn al regelui Franței. La fel de romantică este imaginea închisorii vesele, inspirată tot de o poveste franceză, pe care o vedem la Anul Nou și cu alte ocazii când mergem la operă. *Liliacul* aproape ne convinge că la închisoare este adesea mai bine decât acasă, oamenii venind și plecând după bunul plac, bând ceai și făcând conversație de salon, în cel mai elegant stil *belle époque*, în pragul celulelor păzite cu multă indulgență de un om cu nume de broscă.

Mai aproape de prezent, închisoarea își mai pierde din parfumul exotic, dar nu chiar de tot. I-am văzut pe deținuții de la Eastern Correctional Facility New York dezbatându cu studenții din Ivy League și citim cu admiratie în presa internațională despre prizonieri model, chiar top model. Primul infractor care a fost declarat pe bloguri cel mai sexy deținut în viață a fost Jeremy Meeks, de 30 ani. Fotografia făcută la intrarea în penitenciar, cea standard, față și profil, a fost socrată de agențiile de modelling suficient de promițătoare pentru ca Tânărul să primească o ofertă fermă de lucru. Omul, acum eliberat din închisoarea din California, s-a angajat pe un contract de 100.000 de dolari, pozând pentru afișe de fashion design. Ziarele titrăză cu mult avânt: "Fostul deținut are acum cu ce să-și întrețină familia [cinsti!]"² Chiar anul acesta, un alt frumos furios a devenit favoritul publicului: Sean Kory, 29 de ani, trimis după gratia pentru vătămare corporală gravă, s-a fotografiat în fața camerei neretușate a poliției cu freză afro. Fiind declarat de fani mai atrăgător decât colegul Jeremy Meeks, Sean se poate aștepta, fără exagerare, să aterizeze direct pe podiumul lui Calvin Klein.

Mai puțin vanitos, dar nu mai puțin meritoriu (chiar din contră) este un deținut britanic, închis în Buckinghamshire, care a încheiat cu succes, ca șef de promovare, un curs de master la distanță în criminologie la Universitatea din Cambridge. Tânărul de 28 de ani, a cărui disertație a fost acceptată spre publicare de o revistă de specialitate bine cotată

din Marea Britanie, dorește să-și continue studiile – de ce nu, chiar cu o teză de doctorat – de îndată ce își va ispăsi pedeapsa³. Gareth a fost unul dintre cei 22 de prizonieri care s-au înscris în programul masteral, dar singurul care a reușit să-i surclaseze pe ceilalți 12 masteranzi liberi, care învățau la zi.

Studiind aceste povești de succes, putem face o constatare simplă, și anume faptul că, deși toată lumea consideră performanțele intelectuale și estetice ale deținuților ieșite din comun, nimici nu crede că aceste performanțe trebuie recompensate în mod special în timp ce aceștia își ispășesc încă pedeapsa. Mai aproape de pielea noastră, ne amintim – scriam nu demult chiar în aceste pagini despre acest subiect – că principiul recompensării pe merit este suveran. Atât de importantă este recompensarea imediată a meritului personal în societatea românească, încât acest mecanism se aplică cu grăbire și în penitenciare. Deținuții meritorii sunt răsplătiți pentru exemplul bun pe care îl dau.

Ei pot să contribuie la amenajarea spațiilor verzi dintr-un oraș dacă au brațul vânjos sau pot să mobileze bibliotecile private și publice cu cărți științifice dacă au mintea ageră și condeul frumos. În ambele cazuri, ei pot beneficia de reducerea pedepsei cu închisoarea. Dar, pentru că societatea noastră apreciază mai mult rafinamentele intelectuale decât forță brută, reducerea pedepsei este mai mare dacă deținutul scrie o carte decât dacă sapă un sănț. Văd spune că acest lucru este firesc. La urma urmei, un intelectual are salariul mai mare decât un zilier. Revelațiile ultimelor luni, însă, au arătat că aceste cugetări de bun simț nu fac nici cât o ceapă degerată.

Total a început cu un fost premier, nepot al mătușii Tamara. El a fost primul om care s-a gândit să-și facă un blog din spatele grădiniilor, să scrie o carte, *Cele două Români*, să fie model și inspirație pentru toți vecinii de celulă. Atare comportament a fost răsplătit corespunzător, Năstase îspașind doar prima jumătate a pedepsei stabilite de procurori. După el, a urmat un întreg val de guru telepatici, care au cugetat profund (și publicat în consecință) pe subiecte care au variat mult între spiritualitate, politică, beletristică, economie, sănătate, industria alimentelor și căte și mai căte. Dintre toate titlurile care le-au adus autorilor mai multe zile senină în patul moale de acasă în locul saltelei de la Jilava, unul ne-a atrăs atenția în mod deosebit, cel puțin pentru că ne-a curmat avântul taxonomic. Nu am putut nicidcum înțelege căruia domeniu îi aparține ceva intitulat *China – networking sau guangxi*.

Între timp, pana acestor vajnici inspiratori ai populației dinăuntru și din afară penitenciarelor, aureolați la fel de bogat precum eroii romantici ai literaturii de capă și spadă și ai thriller-elor cinematografice cu Robert Redford, s-a frânt. O decizie a Ministerului Justiției a redus recompensa scriitorilor de la o lună pentru fiecare carte la 20 de zile pentru întreaga producție, indiferent de amploare. Astfel, se estimatează că un număr însemnat de edituri de buzunar vor da faliment în următorul an, dacă nu se reprofelează pe agende și calendară.

În San Marino am auzit că sunt cei mai puțini deținuți din orice țară din lume, în număr de 2. Ne punem și noi tot 2 întrebări: A. Există o închisoare specială pentru cei doi, sau statul îi ține într-o garsonieră? B. Dacă cei doi ar scrie cărți ca să-și reducă pedeapsa, statul ar lua în considerare și contribuțiile de co-autor?

¹ The Guardian, 7 octombrie 2015.

² www.kanal.ro

³ Times, 27 aprilie 2016.

ESCROCUL SENTIMENTAL

CIPRIAN VĂLCAN

"Prestigioasa echipă de debateri a Universității Harvard, deținătoarea titlului de campioană națională în competiția de debateri academice din SUA și campioană mondială în 2014, a pierdut o debatere amicală în fața unei echipe de deținuți de la o închisoare de maximă securitate din New York, transmite *The Guardian*. Debaterea a avut loc la Eastern Correctional Facility din New York, o închisoare de maximă securitate, unde deținuții au posibilitatea să urmeze cursuri predate de colegiul Bard, aflat în apropiere. În cadrul închisorii, deținuții au organizat un club de debateri care se bucura de popularitate. În cei doi ani de când clubul a fost înființat, deținuții de la Eastern Correctional Facility au bătut echipe de la academia militară West Point și de la Universitatea din Vermont.

Competiția cu West Point, care a devenit anuală, s-a dezvoltat într-o rivalitate. În urmă cu o lună, clubul a invitat echipa de Ivy League la o debatere amicală. Deținuții au trebuit să apere afirmația că școlilor publice nu ar trebui să li se permită să respingă elevi ai căror părinți au intrat ilegal în SUA, și au venit cu argumente care nu au fost avute în vedere de echipa de la Harvard. Trei studenți de la Harvard au răspuns, iar un juru neutru a declarat victoria deținuților. După ce a pierdut, echipa de la Harvard a postat un comentariu pe Facebook: „Sunt puține echipe în fața căror suntem mândri să fi pierdut o debatere, iar echipa fenomenal de intelligentă și eloventă cu care ne-am confruntat în acest weekend este una dintre ele. Suntem incredibil de recunoscători colegiului Bard și Eastern Correctional Facility pentru munca pe care o fac și pentru organizarea acestui eveniment“. În jur de 15% din deținuții din Eastern Correctional Facility sunt înscriski la cursurile predate, în mare parte, de Colegiul Bard. Potrivit directorului executiv al programului pentru închisori organizat de Colegiul Bard, Max Kenner, absolvenții își continuă adesea studiile la universitățile Yale și Columbia» (*Hotnews*, 7 octombrie 2015).

Pedro Abuelito Sanchez, un escroc sentimental mexican, a trecut ilegal granița dintre Mexic și Statele Unite în iulie 2008. Grație abilităților sale neîntrecute de seducător, s-a căsătorit cu Alejandra Gomez, o văduvă de 42 de ani stabilită din copilarie în Statele Unite. De îndată ce situația lui a fost regularizată în urma căsătoriei, și-a schimbat numele, devenind din 5 mai 2011 Tennessee Williams. La doar cinci luni după aceea, convins că nouă său nume îl va face irezistibil, a divorțat, dobândind astfel libertatea de care avea nevoie pentru a se lansa în afaceri pe scară mai largă. A hotărât să-și aleagă victimele din rîndul femeilor ceva mai dolofane, cu vîrstă cuprinse între 40 și 50 de ani pe care le întîlnea la diverse expoziții de artă. Nu începea adevărata operațiune de seducție decât după ce se convingea că în conturile lor se aflau cel puțin 500 000 de dolari. Nu avea nevoie de mai mult de o săptămână pentru a se face iubit nebunește de femeia asupra căreia își fixase atenția și pe care o fascina povestindu-i baliverne cu vocea lui de bariton, acompaniată de o privire ce reușea să mimeze cu imens talent focal pasiunii.

De îndată ce femeia se îndrăgostește, Tennessee Williams începea să obtină cu ușurință din partea ei sume tot mai mari de bani, pe care pretindea că le investește în diverse afaceri neverosimile ce urmău să le asigure viitorul. La un moment dat, cînd rolul pe care îl juca începea să-l plăcătă, Williams se făcea nevăzut, păstrînd, desigur, toti banii pe care îi primise. Se odihnea vreme de două-trei luni, după care trecea la o nouă poveste, construindu-să roluri tot mai excentrice. A fost prins abia după ce a pretins că este un agent CIA aflat mai tot timpul în misiune, perfect cunosător al limbilor arabă, persană și amharică, ale cărui principale atribuții țin de protejarea locurilor sfinte ale musulmanilor amenințate de terorismul psihologic al fundamentaliștilor ortodocși de la muntele Athos.

Ajuns la Eastern Correctional Facility, Tennessee Williams nu și-a pierdut deloc încrederea în el însuși. Era sigur că va reuși să iasă destul de repede de după gratii multumită acelorași însușiri cu care fusese înzestrat din balsug de înțelepciunea Creatorului. S-a înscris în diversele cluburi existente în interiorul închisorii, a luat lectii de actorie, de etică, de istorie a creștinismului și de contabilitate. Nu putea să rateze nici participarea la concursurile de debateri, aşa că s-a străduit să-și impresioneze colegii de detenție pentru a fi ales să facă parte din echipa închisorii. Primele victorii obținute împotriva celor de la West Point și de la Universitatea din Vermont au fost sărbătorite cu entuziasm. A contat atât imaginatia lui Tennessee Williams, cît și vocea lui radiofonică. Iar colegii lui și-au dat seama destul de repede că o echipă de *debate* condusă de Tennessee Williams avea toate șansele să-și spulbere rivalii, mai ales dacă în juriu se aflau și femei trecute de vîrsta de 35 de ani...

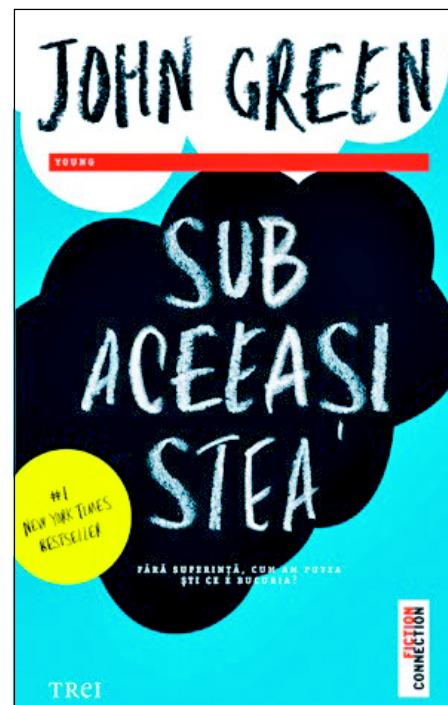
CARPE DIEM CU ANNE FRANK CRISTINA CHEVEREŞAN

De la apariția filmului, în 2014, am văzut de nenumărate ori coperta cărții *Sub aceeași stea/The Fault in Our Stars*, de John Green, în original sau în traducere, prin librăriile prin care am colindat. Știind că protagoniștii sunt adolescenti bolnavi de cancer, m-am ferit să mă apropii, de teama propriilor reacțiilor la un subiect extrem de sensibil. După aproximativ doi ani, a venit momentul aparent inevitabil al confruntării cu acest best-seller al literaturii "young adult". M-am liniștit subit! Nu profunzimea și seriozitatea subiectului te fac să plângi, ci scriitura atât de pretențioasă neinspirată încât cu greu am putut-o parcurge. Exploatând o temă ajunsă, din nefericire, "la modă" (cine nu cunoaște sau n-a auzit măcar de victime ale nemiloasei maladii?), simulând înțelegerea din interior și punând în pagină dialoguri neverosimile, Green vrea (și, probabil, reușește) să își cucerească publicul Tânăr prin romanțarea unei situații înfiorătoare: doi tineri pacienți își trăiesc prima și unică poveste de dragoste pe fundalul morții iminentă.

Hazel Green, în faza terminală, fără perspective de însănătoșire, are parte de un leac miraculos care amână sinistra concluzie a istoriei personale destul cât să aibă parte de ceea ce promovează obsesiv multe scrieri pentru adolescenți: o relație! Cu un băiat, desigur, "ca la carte"; atrăgător, sportiv, manierat, drăguț, adorat de părinți, cunosător al situației dificile în care se află fata din cauza propriului trecut problematic, Augustus Waters. El reușește să o scoată temporar din depresie și să-i îndeplinească dorința de a-l întâlni pe scriitorul cărții favorite, care locuiește în Olanda. Intervine escapada: șampania de pe malul canalelor din Amsterdam, sărutul cel puțin grotesc din casa memorială Anne Frank și, neapărat, sexul de dinaintea marii dezvăluiiri. Gus însuși și în plină recidivă. Se va degrada și, ulterior, stinge rapid sub ochii lui Hazel, cu care repetă din timp discursul pentru funeralii.

E de înțeles, evident, interesul lui Green pentru lumea copiilor afectați de cancer. Explicabilă și dorința de a oferi dovada palpabilă a faptului că o viață scurtă poate fi una împlinită. Mesajul è clar; execuția, defectuoasă prin încăpăținata lipsă de realism. Alegând un subiect "hard" al imediatului, *Sub aceeași stea* refuză să-și asume consecințele și să îl trateze altfel decât prin filtrele unei ficționalizări stângace, deși își mărturisește inspirația din cazuri autentice. Scriitorul încearcă să integreze boala în cursul vieții, să îi facă pe Gus și Hazel să trăiască atât cu ea, cât și împotriva ei, lăsându-și amprenta printr-o existență plenară și lipsită de șovăielui inutile. Dorind să se scuture de stereotipuri și să imprime cărții "naturalețea" tinereții, forțează și obține o colecție de clisările golite exact de rațiunea și simțirea vizate.

Green nu are răbdarea construcției. Manipulează greoi marionete trase de sforile mult prea vizibile ale unei abordări destinate consumului în masă. Operează cu fanteșe, cu protagoniști insuficient conturați și dezvoltăți pentru dificila misiune ce le revine. Situațiile par exagerate, dialogurile sună fals, relației bizar înfiripate îl lipsește orice urmă de plauzibil, dând impresia unei construcții artificiale, cu unic scop de a

stoarce lacrimile (și banii) unui public naiv. Scriitorul nu se arată interesat de explorarea autentică a sentimentelor, reacțiilor, ideilor unor indivizi în situații-limită, ci mai degrabă de exploatarea tuturor punctelor sensibile ce vor face un anume tip de cititor să îmbrățișeze tragedia îndrăgostitorilor condamnați. Cu atât mai mult cu cât e vorba de o carte adresată publicului Tânăr, romanțarea unei maladii sinistre în scopuri comerciale devine reprobabilă iar colecția de imagini și replici menite a fi cool, dar devenite *kitsch*, nu face decât să inducă în eroare "inoțenții" și să confuzeze, revolte sau eneruze nefericii "înitiați".

Insistența americanului de a-și curta cititorii și a le confectiona iluzia proprietății profunzimi prin meditații existențiale de duzină trădează o inteligență și abilitate scriitoricești demne de o cauză mai bună. Practicând genul de retorică a emisiunilor de televiziune ce și-au construit reputația pe săntajul emoțional, cărțea emite și pretenții de discurs epifanic: colecție de adevăruri "tăioase" despre o realitate pe care nimeni nu vrea să o accepte, dar pe care scrierea însăși îmbracă în promisiunea utopică a genului de trăire romantică după care susține amatorii de fericire-la-minut. Pentru a lovi cât mai multe ținte mobile, autorul speculează toate nuanțele pe care le posedă în arsenalul discursiv, de la umorul macabru la sinceritatea bine-jucată în momentele-cheie, filosofarea de gen "unele infinități sunt mai mari decât alte infinități" și intelectualismul fortat al unor adolescenti maturizați, într-adevăr, înainte de vreme. Să nu uităm, de pildă, că titlul original trimită la *Iulius Cezar*-ul lui Shakespeare ("The fault, dear Brutus, is not in our stars/ But in ourselves")!

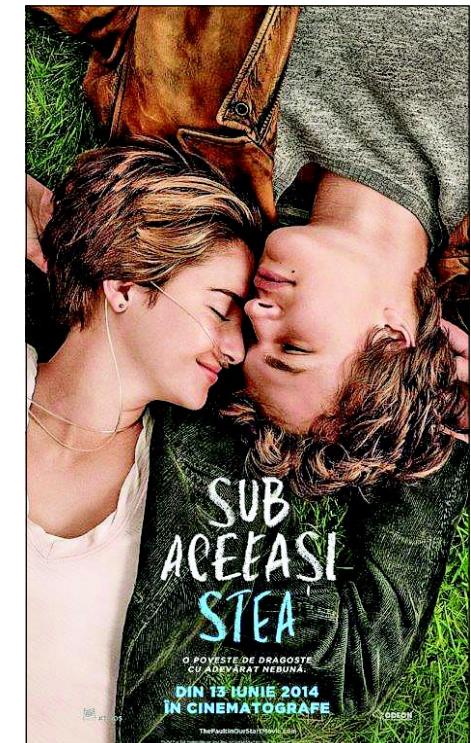
Nu menționez detaliile acțiunii, traseul vizitei ornamentale-turistice a puștilor la Amsterdam, personajele și detaliile de plan secund pentru simplul fapt că romanul încearcă prea multe și reușește prea puține. Un subiect potențial interesant și emoționant cade prădă platitudinilor și tentațiilor facile, iar tușele groase acoperă ceea ce ar fi putut fi portretul inedit al uneia dintre dramele ce lovesc indiferent de vîrstă, sex, rasă, clasă, naționalitate, etnie. Păcat.

COMERTUL CU SUFERINȚA UMANĂ ADINA BAYA'

Filmul *Sub aceeași stea* (*The Fault in Our Stars*) nu a fost nominalizat la premiile Oscar. Și nici la vreun Glob de Aur. Nu a fost proiectat nici la Sundance, nici la Cannes și nici la vreun alt festival de film de talie similară. În schimb, a primit premiul pentru "cel mai bun sărut" și pentru interpretare la MTV Movie Awards. Iar fete între 12 și 18 ani din întreaga lume dorm probabil sub pernă cu cartea după care e inspirat – romanul omomim scris de John Green. Făcut cu adolescenti și pentru adolescenti, filmul *Sub aceeași stea* trezește reacții contradictorii din partea publicului larg. Pe site-uri cum ar fi Imdb.com sau Cinemagia.ro părerile sunt polarizate între entuziasmul manifest al celor ce îi acordă nota 10/10 și îl declară cel mai bun film văzut vreodată, și disprețul celor care cu greu îi dau mai mult de 1/10 și îl acuză de erori penibile de montaj, artificialitate fără limite și cabotinaj. Cum se explică acest clivaj în receptarea filmului? Simplu: prin prisma naturală a conflictului dintre generații. La fel ca mai toate poveștile publicate de John Green, cea de față își câștigă cu ușurință un loc în sufletul publicului adolescent. Dar e greu de luat în serios de un cititor adult.

Sub aceeași stea e o poveste de dragoste care se vrea "altfel". Nu o simplă istorioară între un el și o ea aflați undeva în jurul vîrstei majoratului. Ci o poveste de iubire între doi bolnavi de cancer. Deci condamnată din fașă la un final tragic. Un fel de remake al lui *Romeo și Julieta*, dacă vrei, în care stim de la început că lucrurile se vor sfârși urât. Întrebarea care rămâne e doar cum se va înfiripa relația și care dintre cei doi va rămâne să tină un discurs la înmormântarea celuilalt. Pe cât de morbid sună această perspectivă, pe atât de ușurică, luminoasă și neașteptat de zglobie și atmosferă din cea mai mare parte a filmului. Pentru că, de fapt, când autorii acestuia zic "bolnavi de cancer", se referă la o simulare grosieră a bolii. Mai exact, la portretizarea ei pentru un spectator care habar nu are despre decădere fizică, emoțională și mentală atașată în mod real cancerului. Și care poate crede că tubul de oxigen pe care îl căreia protagonista fiindcă are metastaze la plămâni e, de fapt, un fel de accesoriu cool la ținută. Un public pentru care moartea e un subiect atât de distanță și improbabil în viață reală, încât își permite relaxat să facă glume pe seama ei.

Poveștile triste pot fi spuse în diverse moduri, anunță curajos naratoarea filmului în primele secunde de proiecție. "O variantă e să le îndulcești, aşa cum se întâmplă în filme sau romane de dragoste. Unde oameni frumoși învață lectii frumoase. Și nimic nu e atât de tare distrus încât să nu poată fi reparat cu niște scuze și cu un cântec de-al lui Peter Gabriel. Îmi place versiunea asta la fel de mult ca oricarei fete, credeti-mă. Doar că nu este adevărată. Scuze, dar ceea ce urmează e adevărul." După un astfel de intro și după ce protagonistă mărturisește că e bolnavă de cancer în stadiu-

terminal, la ce te poți aștepta? Poate la redare cu ochii larg deschiși a modului în care e dusă în spate, la doar vreo 18 ani, conștiența faptului că te află la finalul vieții. Poate la detaliile degradării lente și ale felului în care îi afectează pe cei din jur. Dar stați liniștiți, în față nu avem *Amour* de Michael Haneke! Deci nu urmează detalii depresive, ci o colecție de zâmbete perfecte, grupuri de suport și părinți diseminatori de "gândire pozitivă". De fapt, filmul face exact ceea ce declară cu emfază la început că nu va face. Colorează în roz, edulcorează, retușează și machiază cancerul. Îl reduce la un fel de situație trist-atractivă, eventual integrată subculturii emo și atașată favorabil vieții de adolescent. Astă în loc să îl lase să își arate alura hidroasă, mutilantă.

Contează, până la urmă, că filmul spune o minciună gogonată? Nu face Hollywood-ul astă în mod curent, oricum? Cred că atunci când vine vorba de anumite subiecte chiar contează. Hai să o spunem pe șleau: cancerul ia proporții epidemice în lumea în care trăim. Organizația Mondială a Sănătății arată că doar în 2012 au fost diagnosticate 14 milioane de cazuri de cancer în întreaga lume și 8,2 milioane de oameni au murit din cauze conexe acestei boli. Iar cifrele se estimează că vor crește cu 70% în următoarele două decenii. A portretizat o maladie de asemenea proporții în stil ușor-simpatic, pentru ca spectatorul să nu îl stea popcornul în gât la vizionare, e o moștă de cruzime și o lipsă de decentă față de cei ce au experimentat personal contactul cu această boală. Cancerosi din film nu numai că sunt bine-mersi bucălați, zâmbitori, puși pe șotii, cu ten și danturi perfecte, dar felul în care vorbesc despre metastazele pe care le posedă te face să crezi că ele aparțin altcuiva. Expozeul de sentimente aferente bolnavilor – teama, depresia, furia etc. – e atât de fals, încât la final nu te poți simți altfel decât un fel de victimă colaterală a comertului ieftin cu suferința umană.

TUR DE ORIZONT

Semnalăm numărul 5-6 al revistei *Bucovina literară*, care apare la Suceava. Semnează în acest număr Nicolae Coandă (poemul *Bâtrâni corupti*), Paul Emond – *În acea zi, virusul teatrului mi-a fost inoculat și niciun vaccin nu mă va vindeca...*, un interviu realizat de Elena-Brîndușa Steciuc, Gheorghe Grigurcu (aforisme), Liviu Ioan Stoiciu (*Avem festivaluri și recitaluri de poezie, avem reviste literare, n-avem auditoriu și cititori*), Constantin Abăluță (poezii), Ioan Holban, Constantin Cubleșan, A. G. Secară, Adrian Dinu Rachieru, Alexandru Ovidiu Vintilă, Vasile Andru, Liviu Antonescu, N. Georgescu, Adrian Alui Gheorghe, Horatiu Stamatin, Maria Dinu, Magda Ursache, Liviu G. Stan, Marius Gabor, Petru Ursache, Ioan Ticalo, Ana Maria Sîrbu, Dan C. David, Adrian Lesenciu, Emil Simion, Leo Butnaru, Cristina Rusu, Doina Cernica, Marius Chelaru și alții. *Am parcurs cu interes *Câteva considerații despre actul lecturii*, un ese de Simona Grazia-Dima, din care desprindem, în cele ce urmează, un fragment: "Lectura ne reîntoarce la sursă. Cultura a ajuns azi un semn de snobism, pentru unii care exaltă, în realitate, prin însăși viața lor, doar senzorialul, socialul, vizibilul. Un fel de apendice. Dar scriitorul adevărat scrie pentru conștiința umană în general, nu pentru un timp anume. Publicul acesta, cel de față, contemporan cu noi, nu e unicul. În plus, am crezut întotdeauna, și încă mai cred, că literatura alcătuiește o tapiserie continuă, a cărei "autorizare" nu are o importanță deosebită. A te situa în el este o bucurie, nu o coerciție. De ce nu se mai citește sau cât anume se citește acum? De ce ar trebui să se citească mai mult? Cum am putea să-i readucem pe cititori în biblioteci? Se citește relativ puțin fiindcă li s-a inculcat tinerilor o scală de valori gresită – materialistă, primitivă, cincică. Nu se poate face însă nimic cu de-a sila, aşa că nu avem cum să obligăm pe nișmeni să citească.

Dacă oamenii s-ar convinge ei însăși de beneficiile aduse în viață de lectură, dacă ar avea modele, atunci ar reîncepe, firesc, să citească, nu ar mai trebui să-i forțeze, moralizeze, directioneze cineva. Așadar, reclama cea mai bună pentru carte și citit este imaginea unui om care citește, care și-a construit viața prin lectură și, eventual, prin scris: el are ce arăta, frumuseți pogorâte asupra lui prin aceste îndeletniciri. Ar fi o imagine paradisiacă fotografie unui politician în faptul serii, zăbovind cu privirea pe paginile unei cărți, în timp ce savurează un ceară aromat. E clar că ar trebui să se citească mai mult pentru binele propriu al fiecăruia, pentru bucuria lecturii în sine." *Cărți avem, ceai ce ne mai trebuie!

CRITICA, ÎNTR-PREJUDECĂȚI, EXPRESIVITATE ȘI OFILIRE

Într-o cronică intitulată *Specia criticului poet*, apărută în *Apostrof* (nr.6), Ovidiu Pecican scrie despre unul dintre cei mai subtili și rafinăți critici de poezie din România: poetul Gheorghe Mocuță. În debutul textului său, dl Pecican vede lucrurile destule de întunecate, în ceea ce privește critica literară, al cărei destin (dintr-un anumit unghi de vedere, e adevărat) pare, în România, a avea... cruce. Scrie O. Pecican: "S-ar spune

că peste trei decenii de practică întrale receptării beletristicii și de comentariu de carte nu mai ajung pentru a accredita definitiv o voce avizată. Iar dacă așa stau lucrurile, atunci o curență majoră a culturii noastre pare să se facă sesizată: incapacitatea de a produce și de a urma examinarea lucidă a producției literare, inapetența față de observația și față de judecăță de valoare.

Lucrul acesta este grav, pentru că se produce după ce, destulă vreme, sacerdotul critic a stârnit emulație și admirăție, a grupat forțele creațoare din cîmpul literaturii sub cîte o flamură (ea se putea chama *Dacia literară*, *Junimea*, *Revista nouă*, *Viața românească* sau *Semănătorul* ori *Sburătorul*, după caz) care nu a dus proza, romanul, nuvela ori dramaturgia pe drumuri înfundate, ci a depistat și a creat vaduri numai bune pentru evidențierea strălucirii și performanței". *

Și nu exagerează defel cronicarul, lucrurile chiar așa stau. Iar cazul lui Gheorghe Mocuță este, de fapt, al multor critici care sunt atenți și la cărti cu o mai slabă expunere, ce apar, de regulă, în provincie, și sunt semnate de nume nu atât de celebre.

Scrie Ovidiu Pecican: "Nu se poate spune că numele lui Gh. Mocuță nu se bucură de o anumită circulație printre literații noștri. Și totuși, ceva anume încă mai lipsește dintr-ingredientele consacrării. Acest lucru nu înseamnă că scrișul criticului arădean ar duce lipsă de ceva. El este pe deplin articulat, elegant și sintetic, analitic și elocvent, nepătându-i-se reproșă nici lipsa de expresivitate, nici vreun alt neajuns. Ceea ce îi întârzie consacrarea națională tîne de receptare și, mai ales, de unele prejudecăți, aş crede. Într-o viziune literară regională, de felul celei pe care o promovează programatic criticul timișorean Cornel Ungureanu – unul dintre foștii dascăli universitari ai cronicarului de la Arca –, Gh. Mocuță jalonează o hartă a actualității literare, stabilindu-i formele de relief.

Din păcate însă, cum circulația actuală a cărții râmâne, ea însăși, regională, cititorul din celealte provincii istorice ale României poate citi ce scrie Mocuță, nu de puține ori, fără a cunoaște volumele despre care se pronunță. Așa se întâmplă și în volumul recent apărut, căci dacă Herta Müller, Norman Manea, Gheorghe Schwartz, Daniel Vighi ori Viorel Marineasa publică la edituri vizibile în rafturile librăriilor de pe tot teritoriul (urban) românesc, mulți alții scribi ai Vestului contemporan dau la iveală producțile beletristice proprii în edituri mai puțin accesibile prin intermediul librăriilor. Așa se întâmplă – dau aleatoriu câteva exemple de autori din cuprins – cu Ion Corlan, Minerva Chira, Ioan Dehelean sau Pavel Gătăianu, de negăsire "la liber", din pricina reliei distribuirii.

Pornind fără asemenea parti-pris-uri la drum, lectura criticelor lui Gh. Mocuță prilejuiește întâlnirea cu un autor matur și cumpănat – două atrăbute care nu îți nici de vîrstă, nici de temperament, ci de o anume alcătuire interioară – și care garantează întrucătiva validitatea perspectivei critice și a concluziilor evaluative. Faptul se vede mai cu seamă acolo unde obiectul măsurătorilor îl face un nume și o carte care au avut deja vreme să achiziționeze o reputație sau să o confirme."

ROȘIORII DE VEDE

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistului plastic GHEORGHE BĂLAN

CRONICA MĂRUNTĂ ANEMONE POPESCU VREMEA ÎNTREBĂRILOR

* Toată lumea l-a întrebat în luna iunie pe doctorul Pompiliu dacă naționala de fotbal nu avea condiție fizică din cauza noilor medici. Medicii de odinioară, printre care și el, doctorul Pompiliu, știau meserie, știau bolile combatanților. Noii medici, aduși de infractorul nr. 2 al fotbalului românesc, i-au lăsat să obosească! Și să piardă chiar cu albanezii!! * Infractorul numărul doi sau infractorul numărul unu ne-a făcut de rușine? Dacă ministru Oprea, cel cu limuzinele însoțitoare, a fost infractorul numărul unu, atunci Tânărul șef al Federației de fotbal, cel ocrotit de Oprea și de politrucii săi irresponsabili, ar fi infractorul numărul doi, cel care a distrus nu numai medicii fotbalistilor, ci chiar fotbalul românilor!!! * Odată cu dezastrul fotbalului s-a sfârșit și generalul Victor Stănculescu, cel care știa de ce s-a sfârșit comunismul în România. Spre deosebire de doctorul Pompiliu, generalul știa toate secretele, dar nu a vrut să le spună. Sau n-au fost cei care să-i pună întrebările norocoase, cum s-a întâmplat cu doctorul Pompiliu? Sau mai încrăzători în viitorul nostru fericit decât era doctorul, generalul le-a lăsat în păstrare: le vor divulgă prietenii săi. Medicii săi, cei care l-au ajutat să le păstreze atâtă vreme ascunse. *Cum scriitorii nu sunt atât de optimiști ca medicii, revista *Reflex* organizează zilele *Reflex* la Băile Herculane (a câțiva ediții?), unde va lua în discuție raportul medicilor cu literatura. Locul e magnific (locul, nu și stațiunea, lăsată în ruină), întrebările scriitorilor, mereu necesare, dacă luăm în considerație capitolul inspirație (adjuvanțele fortifiantă), care consumă vertiginos sănătatea. Nu ne îndoim, combatanții literați, care vor ști ei despre ce e vorba, vor trăi un reflex de zile mari!!! * Dar Timișoara nu poate adăuga întrebările necesare? Desigur, fiindcă Timișoara are în urmă medici de seamă care au fost nu numai medici, ci și scriitori, artiști, eminenti cărturari. Eduard Pamfil este aniversat, comemorat de literați care vor să-și amintească de poetul, esteticianul, artistul care a fost: un om cu inițiativă reformatoare și în medicină și, am îndrăznii să spunem, și în artă. Un mare savant, cu...pușcăria făcută. * Dar Mihail Dragomirescu? Critic de artă, poet, prozator și-a lansat cărți de eseuri, romane, nuvele. Dar marelui profesor nu i-sau pus întrebările esențiale: ce a însemnat, pentru scriitorul care a fost, întâlnirea cu lumea scriitorilor? Ce a fost confesiune și ce creație în cărțile sale? Măcar în romanul *Zbor peste destin*? * Dar cărțile lui Lucian Petrescu? Sau, cum semnează spre de a se diferenția de numeroșii Lucian Petrescu, LUCIAN P. PETRESCU? Aici ar fi putut ajunge întrebările cele mai numeroase: a trecut prin promoția optzecistă respectându-și, precum niciun optzecist (recent, Dorin Murariu, într-un amplu volum consacrat prozatorilor Banatului, scria că niciun scriitor optzecist nu și-a urmărit mai consecvent proiectul). Care proiect? Proiect urmărit cu oarece atenție în volumele sale de poezii, cu fidelitate, cu inteligență în exceptionalele *Vedere spre curtea interioară* sau *Haos sau Antijurnal sau Însemnări despre vocația eternă a ratării*: romane care ar fi putut fi citite cu atenție de cei care participă, lunar, anual sau săptămânal la congrese, dialoguri, pagini despre romanul românesc contemporan. Jurnale-eseu de referință pentru scrișul actual. Sunt volume apărute la cele mai mari edituri din țară și n-au fost pitite prin depozite inaccesibile. * O lectie despre cum se pot pune întrebările este *Vorbesc în gând, cu voce tare*, dialoguri ale lui Robert Șerban cu un cristian. Ar trebui citate paginile în care Robert Șerban vorbește despre familia sa, despre copilăria și adolescența sa, despre succesele sale de jurnalist. Despre bucuria de a fi prieten. Ilustrațiile cărții sunt expresive, frumos comentatoare, aşa cum se cuvine unui teleastă de performanță: Robert Șerban e mereu, în literatură, cu "ai săi": tatăl teleastăului seamănă uluitor cu Marin Sorescu, într-o poză în care Robert (doi ani?-trei?) e ținut în brațe de mama sa. Și tot Robert, într-un dialog cu Adriana Babeș despre amazoane, poartă joben. Știe cum să fie adevărat partener al amazoanelor.

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăies

Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu

Secretar general de redacție: Adriana Babeș

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcăan, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Design pagini revista: Sorin Stroe, Elisabeta Cionchin.

www.revistaorizont.ro e-mail revorizont@gmail.com

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3,

telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

ISSN 0030 560 X

**ABONAMENTELE SE FAC LA POSTA ROMÂNĂ,
POZIȚIA 19364 DIN CATALOG**

SFÂNTA PESTERĂ A MARIEI MAGDALENA

IOAN T. MORAR

"Era nevoie de un semn, de o încurajare venită din cer, de o minune. Nu mai putea să înainteze niciun pas. Epuizată de urcușul greu, de nenumăratele trepte, s-a oprit rezemindu-se de peretele de piatră. Își privea picioarele neputincioase, inima îi bătea cu putere, transpirația o copleșise. Nu avea obișnuința mersului pe munte. Excursiile din liceu, cu clasa, prin Făgăraș erau departe și-n spațiu, și-n timp.

E greu de urcat calvarul, își spunea. Imposibil acum, în acest moment de oboseală totală, să mai continue. Chiar un abandon era nepotrivit acum, pentru că ar fi trebui să se angajeze la un coborîș la fel de epuizant, pe drumeagul deformat de pietre și de rădăcini. Era într-un impas dureros, de epuizare totală.

Si, dintr-o dată, pe neașteptate, ca-ntr-o minune, i-a apărut în față o ființă îmbrăcată în alb, neverosimil de alb, coborînd, ușor de parcă ar fi pluie. A ajuns în dreptul ei, a privit-o cu blîndețe și cu înțelegere, apoi cu o voce încurajatoare i-a spus: *Nu mai e mult, calvarul se va termina, mai sănt cîteva trepte și ai ajuns.* Îmbărbătarea astă a făcut minuni. A reușit să urce ultimele trepte și să ajungă pe micul platou amenajat în fața Sfintei Peșteri".

Cu alte cuvinte: exact așa a fost. Carmen era epuizată de urcuș. Pentru că, la sugestia unei localnice care și plimba cîinele pe la poalele muntelui, am ales varianta cea mai scurtă de urcare. Dar și cea mai grea. Cînd am ajuns aproape, foarte aproape de Sainte-Baume, epuizarea a blocat-o. Si, dintr-o dată, la o cotitură a scărilor, a apărut în față ei un tîrn călugăr dominican îmbrăcat în străie albe, devenit și mai albe în efectul de contre-jour. S-a oprit lîngă Carmen, a văzut-o că era la capătul puterilor și i-a dat vesteala cea bună: nu mai e mult. Cîteva trepte din cele 150 ale "calvarului" special amenajat la urcarea spre peșteră, în 1914, de părintele Vayssière, cu ocazia centenarului reluatii activității religioase în biserică din munte. (Cele 150 de trepte sănt în legătură cu cele 150 de Ave Maria din Rosariu. Catolicii știu de ce).

Peștera Mariei-Magdalena, "Sainte-Baume" (baumo înseamnă peșteră în provensală) este un loc de pelerinaj important pentru creștinii catolici. E grota în care, după ce a ajuns pe mare în Franța de azi, la Saintes Maries de la Mer, Maria Magdalena, "Apostolul apostolilor" s-a retras pentru ultimii ei treizeci de ani într-o viață de pustnicie și de propovăduire a învățăturii lui Isus.

Pentru cei care au deschis Biblia mai tîrziu, s-au chiar nu au deschis-o încă, să spunem cine e Maria Magdalena, adică Maria din Magdala sau Maria din Bethania. Există unele neclarități în privința ei, neclarități care său așezat în spațiul de dialog ortodoxo-catolic. În *Evanghelia după Luca*, Maria Magdalena e menționată cum că ar fi primul om vindecat de Isus, care a scos sapte demoni din ea. Ortodocșii refuză să credă că e vorba de o fostă prostituată, în timp ce tradiția apuseană acreditează acest lucru. Se spune că ar fi fost o femeie foarte frumoasă și degrabă doritoare de plăceri trupești. Dar, aş zice eu ecumenic și împăciuitor, nu contează ce a fost Maria Magdalena, că nu pentru asta e adorată, ci contează ce a devenit, contează faptele ei pe tărîmul răspîndirii creștinismului. Ea este cea care a vestit apostolilor învățarea lui Isus și de aceea este supranumită "Apostol al apostolilor".

Variante apocrife ale biografiei ei o dau ca fiind, printre altele, fosta logodnică a apostolului Ioan, care ar fi părăsit-o pentru a-l urma pe Isus. Și de aceea Maria Magdalena ar fi ales calea desfrîului. Ortodocșii nu menționează nicăieri că Maria Magdalena ar fi ajuns în Franța, susținînd că ar fi fost înmormînată tot într-o peșteră, dar în apropiere de Efes. În tradiția apuseană ea a trăit în Provence, teritoriu la a cărui creștinare ar fi contribuit decisiv, și a murit aici, la Sainte-Baume, iar relicve ale rămășiștelor ei trupești se află în biserică de la Saint-Maximin, în localitatea cu același nume, la cîțiva kilometri depărtare de peșteră. Dar despre această biserică, poate, într-un alt text.

(Într-o paranteză, fie zis: să vă dau și un exemplu în care ambele Biserici sănt de acord: Sântul Jean Cassien,

pe numele lui de dobrogean Ioan Cassianul, zis și "Românul", care a trăit ultima parte a vieții sale tot în Provence, în Marsilia, mai precis. Cassian este sfînt și în calendarul catolic, și-n cel ortodox. Din păcate, în biserică răsăriteană e sărbătorit doar din patru în patru ani, pentru că ziua dedicată pomenirii lui este 29 februarie! E îngropat în Mănăstirea Saint-Victor din Marsilia, unde, o dată pe an, ortodocșii români din Occident, mai ales, organizează un pelerinaj pentru a-l cinsti pe cel plecat din Pontul Euxin. Un fel de sfînt român din diaspora.

Râmîn în aceeași paranteză, dar cu o altă observație: Spunea cineva, într-o seară la televizor, că dacă s-ar trece la laicizarea prost înteleasă în materie de toponime și s-ar scoate cuvintele "Sfînt" sau "Sfîntă" din numele unor localități sau locuri, Franța ar ieși ciopîrtită, de nerecunoscut. Din fericire, respectul pentru tradiție nu a murit de tot, să că numele sfîntilor sunt pomenite chiar și pe hărți!

Revin acolo unde, la începutul acestui text, o lăsasem pe Carmen, ostenită, dar mulțumită de rezultatul efortului. La intrarea în peșteră amenajată ca biserică și loc de pelerinaj. Vorba vine că o lăsasem, eram lîngă ea, acolo, pe micul platou ca un fel de curte, care are în față intrarea în peșteră, în stînga un magazin cu suveniruri și o încăpere pentru adăpostirea pelerinilor, iar în dreapta, mănăstirea propriu-zisă, care numără, instalați acolo, patru călugări. Pe ușă e un afiș în care este îndemnat să suni dacă ai nevoie de asistență sufletească, dacă vrei să porti un dialog, să auzi un îndemn, să ţi se destrame o nelămurire. Sîntem prea obosiți (mai ales Carmen) de așa ceva, așa că nu dăm curs îndemnului. Poate ar fi trebuit, totuși, să întreb cum îl chéma pe fratele dominican pe care l-am întîlnit și care ne-a anunțat că nu mai avem mult din trepte calvarului, ca să-l pomenesc în textul de față. Dar constat că merge și fără nume: Fratele Dominican. Întîmplător sau nu, cînd m-a privit pe mine, călugărul a zîmbit mai mult: aveam un tricou pe care scrie Republica Dominicană.

La începuturile ei ca lăcaș de cult, Sainte-Baume a fost, din anul 415 pînă-n 1079, în grija Cassianilor (adeptii lui Cassien de mai sus), apoi, pentru o scurtă perioadă, din 1079 pînă-n 1295 (vedeti cu cîtă ușurință am numit două secole drept "o scurtă perioadă"?) a fost administrată de Benedictini, pentru ca, după ei, pînă azi, să fie gestionată de Frății Predicatori, cum li se mai zice Dominicanilor.

Istoria locurilor e bogată și densă. La Sainte-Baume au venit spre încchinare papi, regi, viitori regi, foști regi, călugări, credinciosi. În fiecare an se fac pelerinaje. Nu însînări aici date, căci nu s-ar mai vedea peștera din multimea de ani și nume. Un accent aparte mi s-a părut faptul că aici, în această biserică din piatră dedicată memoriei unei femei care a fost iertată de păcatele desfrîului, sunt încurajate "rugăciuni pentru sufletul copiilor care nu s-au născut". În puține locuri, cu puține ocazii oamenii se mai gîndesc la asta.

Intrăm în răcoarea bisericii-peșteră, o catedrală în inima muntelui (spațiul chiar are formă de inimă, mi s-a părut mie), locuri de încchinare, bănci de piatră pentru meditație, lumînări, altar. O liniște geologică în care nu poti să nu fii înfiorat, chiar dacă nu ești catolic practicant. De altfel am văzut o stranie echipă de yoghini francezi (femei și bărbați) care au venit aici pentru reculegere. Au stat o oră, s-au concentrat ce s-au concentrat, au făcut poze și au plecat. De aici trageți concluzia că noi am stat mai mult de o oră. Concluzie corectă.

Din "balconul" peșterii privesti și te re-situiezi în lumea de azi, plimbîndu-ți privirea spre un alt lanț munțos care încide peisajul, Sainte-Victoire, loc astă de drag lui Cézanne. În munte, au spus geologii, s-ar afla o rețea de râuri subterane care "în cu apă" toată Provența. Iar unele râuri ies la suprafață. Cum e Huveaune, rîul de-a lungul căruia ar fi venit spre Peșteră, în anul 47 după Hristos, Maria Magdalena, după ce a lăsat-o pe sora ei Martha la Tarascon și pe fratele Lazăr la Marsilia. Zona era în mijlocul zeilor pagînii, iar peștera spre care s-a îndreptat funcționa-

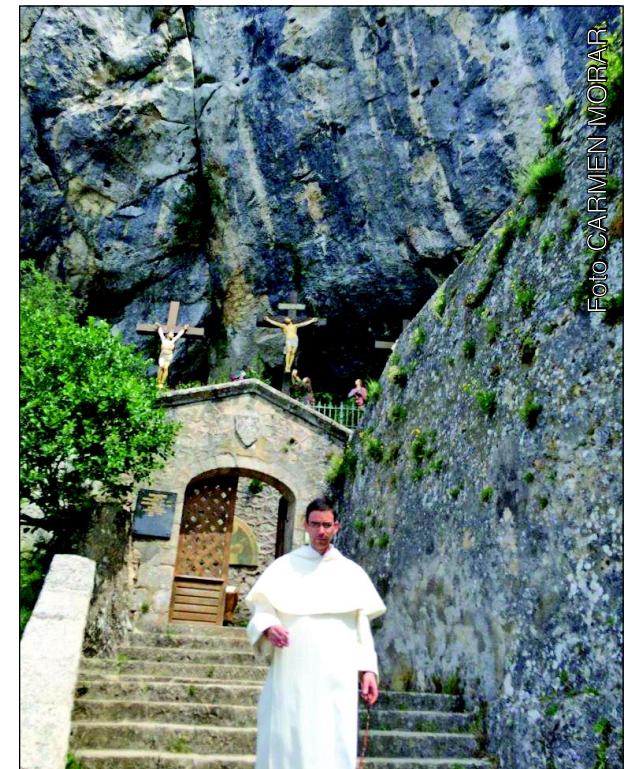

Foto CARMEN MORAR

ca un loc de cult dedicat fecundității. Dar adăpostirea, aici, a unei ucenice a lui Isus va schimba, pentru totdeauna, destinul acestei fascinante grote. O fascinație care s-a transmis pînă în zilele noastre. În 1948, Le Corbusier a proiectat o bazilică subterană, sub peșteră, într-un fel, dar opozitia oficialilor catolici a făcut ca acest proiect să rămînă neîmplinit. Dar la patru-cinci kilometri distanță de aflată o clădire stranie, Espace Troïun-Le Corbusier în care sînt prezентate detalii ale proiectului. (N-am intrat în acest Espace din mai multe motive, cel mai important fiind faptul că, atunci cînd am trecut noi pe lîngă el, era încis).

La întoarcere am ales Calea Regală, așa se numește drumul cel mai lung. Și cu mult mai ușor, accesibil chiar și pentru mașini. Cei mai mulți dintre vizitatori aleg acest drum. Noi am mers pe drumul cel mai greu și satisfacția a fost mai mare. (Cînd este întrebat, la masă la Simon, de ce a ierat-o pe Maria Magdalena, Isus dă pilda creditorului care are doi datornici. Unul cu cinci arginți, altul cu douăzeci. Nciunul din ei nu poate plăti datoria. Iar creditorul îi iartă pe amîndoi. "Care din ei credeti că se bucură mai tare?", întrebă Isus. Normal, vine răspunsul: iertarea datoriei mai mari produce bucurie mai mare. Așa și păcătosul ierat de mai multe păcate e mai credincios). Iar noi, care am avut urcușul mai obosit, am avut mai mare bucuria cînd ne-am văzut sus. La coborîre ne-a fost indiferent.

Noi coboram, alții urcau pe calea regală. Cineva ne-a întrebat dacă e greu. I-am răspuns că pe aici, pe unde merg ei, nu e greu, dar dacă vor, le spunem noi un drum dificil! Doar că trebuie să se întoarcă pentru asta. Nu știu dacă au înțeles gluma. Am trecut mai apoi pe lîngă un grup de vreo douăzeci de sapeurs-pompiers (echipe de intervenție de pe ambulanțele pompieriști, o categorie specială în Franță), oprită să se odihnească la un izvor. Apoi ne-au depășit ei, că doar erau la antrenamente. Cînd am ajuns la terasa de lîngă Hostellerie de Sainte-Baume (un fel de hotel pentru pelerini ținut tot de dominicanii), salvatorii erau în sedință operativă, la o masă lungă. Am luat o cafea alături de ei. Vorbeau despre sezonul incendiilor de pădure care cam începe, la sfîrșit de iunie. Pentru asta se pregăteau, de fapt. Nu ei vor fi cei care vor stinge focurile, majoritatea din cei de la masă sănă medici, ei doar vor încerca să salveze vietile omenești prinse la mijloc, în preajma văpăilor.

În același perimetru, două moduri de a reționa. Unii sting focul ca să salveze oameni, în vreme ce călugării dominicanii, așezați la Sainte-Baume, se străduiesc să mențină flacără credinței ca să salveze oameni. Paradoxal, ambele misiuni mi se par la fel de nobile.